

Вісник Національного банку України

10/2006

**Щомісячний науково-практичний журнал
Національного банку України**

Видається з березня 1995 року № 10 (128) ♦ Жовтень 2006

Здано до друку 29.09.2006 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

КІРЄЄВ О.І. (голова),	КРЮЧКОВА І.В.,	РИЧАКІВСЬКА В.І.,
БУРЯК С.В.,	ЛАНДИНА Т.В.,	САВЛУК М.І.,
БАЖАЛ Ю.М.,	МАТВІЄНКО В.П.,	САВЧЕНКО А.С.,
ГАЙДАР Є.Т.,	МЕЛЬНИЧУК М.О.,	СЕНИЦЬ П.М.,
ГАЛЬ В.М.,	МИШЕНКО В.І.,	СМОВЖЕНКО Т.С.,
ГАЛЬЧИНСЬКИЙ А.С.,	МОРОЗ А.М.,	ФЕДОСОВ В.М.,
ГЕЄЦЬ В.М.,	ОСАДЕЦЬ С.С.,	ХОФМАНН Лутц,
ГРЕБЕНІК Н.І.,	ПАЛАМАРЧУК А.Б.,	ШЕВЦОВА О.Й.,
ГРУШКО В.І.,	ПАСІЧНИК В.В.,	ШЛАПАК О.В.,
ДОМБРОВСЬКИ Марек,	ПАТРИКАЦ Л.М.,	ШУМИЛО І.А.,
ІЛАРІОНОВ А.М.,	ПЕТРИК О.І.,	ЮЩЕНКО В.А.,
КРАВЕЦЬ В.М.,	ПОДОЛІВ І.В.,	ЯРЕМЕНКО С.О.,
КРОТЮК В.Л.,	РАЄВСЬКИЙ К.Є.,	ЯЦЕНЮК А.П.

РЕДАКЦІЯ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ НБУ

Головний редактор	ПАТРИКАЦ Л.М.
Заступник головного редактора	КРОХМАЛЮК Д.І.
Начальник відділу з випуску журналу "Вісник НБУ"	ПАПУША А.В.
Заступник начальника відділу — редактор з питань бухгалтерського обліку, розрахунків та інформаційно-програмного забезпечення	КОМПАНІЄЦЬ С.О.
Редактор з питань валютного регулювання та міжнародних банківських зв'язків	БАКУН О.В.
Відповідальний секретар	ЛІПІНСЬКА С.М.
Головний художник	КОЗИЦЬКА С.Г.
Літературний редактор	КУХАРЧУК М.В.
Дизайнери	ПЛАТОНОВА Н.Г.,
	ХАРУК О.В.
Коректор	СІЛЬВЕРСТОВА А.І.
Оператор	ЛИТВИНОВА Н.В.
Реклама і розповсюдження:	ГРЕБІШКОВ В.І.,
	ГРИЦЕНКО М.Р.
Фото:	НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.,
	МІЛЕВСЬКИЙ Л.А.,
	КОШЕВАРОВ С.В.,
	КУЗИК В.Д.
Черговий редактор	БАКУН О.В.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ

просп. Науки, 7, Київ-28, 03028, Україна
тел./факс: (044) 524-96-25
тел.: (044) 527-39-44, 527-38-06, 525-38-25
E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Журнал зареєстровано Держкомвидавом України 09.06.1994 р., свідоцтво КВ № 691

Засновник і видавець: Національний банк України.

Адреса: вул. Інститутська, 9, Київ-8, 01008, Україна

Журнал рекомендовано до друку Вченою радою Київського національного економічного університету

Публікації в журналі Вищою атестаційною комісією України визнано фаховими
Видається у комплекті з додатком "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"

Передплатний індекс 74132

Дизайн: Редакція періодичних видань НБУ

Надруковано з готового оригінал-макета відділом видавничого обслуговування

Господарсько-експлуатаційного управління НБУ

Адреса друкарні:

просп. Науки, 9, Київ-28, 03028, Україна

Формат 60 × 90 / 8. Друк. офсетний. Фіз. друк. арк. 8.0

Умовн. друк. арк. 9.0. Обл.-вид. арк. 10.1

Тираж 2000 прим.

При передруку матеріалів, опублікованих у журналі, посилання на "Вісник Національного банку України" обов'язкове. Редакція може публікувати матеріали в порядку обговорення, не поділяючи думку автора. Відповідальність за точність викладених фактів несе автор, а за зміст рекламних матеріалів — рекламодавця.

© Вісник Національного банку України, 2006

ЗМІСТ

НУМІЗМАТИКА І БОНІСТИКА

Про введення в обіг банкноти номіналом 500 гривень зразка 2006 року	2
Л.Томас, О.Толстой	
Богу — Богове	6
Про введення в обіг ювілейної монети "Микола Василенко"	45
Про введення в обіг ювілейної монети "Володимир Чехівський"	46
Про введення в обіг ювілейної монети "10 років Конституції України"	46
Про введення в обіг ювілейних монет "15 років незалежності України"	46
Про введення в обіг ювілейних монет "Іван Франко"	47

БАНКИ УКРАЇНИ

Д.Гриджук	
Перспективи використання зовнішніх запозичень з метою фінансування житлового будівництва	8
О.Пернарівський	
Аналіз та оцінка ризику ліквідності банку	26
В.Шпачук	
Структура банку: основні засади її ефективності	30
Відзнаки Президента України	52
Ю.Уманців	
Розвиток національної банківської системи в умовах глобалізації світової економіки	60
Зміни і доповнення до Державного реєстру банків, внесені у серпні 2006 р., а також зміни і доповнення до переліку операцій, на здійснення яких банки отримали банківську ліцензію та письмовий дозвіл Національного банку України на здійснення операцій, внесені у серпні 2006 р.	68
Банки, вилучені з Державного реєстру банків у серпні 2006 р.	69
Банки, включені до Державного реєстру банків у серпні 2006 р.	69
Основні показники діяльності банків України на 1 вересня 2006 року	70

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

О.Береславська	
Доларизація в Україні та шляхи її подолання	10
Заборгованість за довгостроковими кредитами в іноземній валюті від нерезидентів (за станом на 30.06.2006 р.)	22
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за серпень 2006 року)	65
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України щоденно (за серпень 2006 року)	66

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

В.Галасюк, В.Галасюк	
SGMCA — спрощений метод оцінки кредитоспроможності компаній на основі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку	14
Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у серпні 2006 року	71

ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК

Р.Сухий	
Реалізація принципу незалежності центральних банків європейських держав. Керівні органи центральних банків	18
Нагороди і подарунки з нагоди свята	37
М.Ільїн	
Бібліотечно-інформаційне забезпечення Національного банку України	48

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА

О.Бакун	
"Сучасні аспекти фінансового управління економічними процесами"	23
"Наукові доробки молоді — вирішенню проблем європейської інтеграції"	29
М.Гриценко	
Рівесниця сучасної гривні	38

БАНКИ, ПРАВО, КОНСУЛЬТАЦІЇ

Практичні питання регулювання банківської діяльності	32
--	----

ФОНДОВИЙ РИНОК

Ринок державних цінних паперів України у серпні 2006 року	36
---	----

НАГЛЯД, АУДИТ, КОНТРОЛЬ

Т.Савченко	
Публічна система комплексної оцінки діяльності банків як інструмент підвищення якості інформації про банки	40

МАКРОЕКОНОМІКА

Основні макроекономічні показники розвитку України у серпні 2000—2006 років.	51
АНОТАЦІЇ	72

Банкноти України

Про введення в обіг банкноти номіналом 500 гривень зразка 2006 року

*Національний банк України 15 вересня 2006 року
ввів у обіг банкноту номіналом 500 гривень зразка 2006 року¹.*

Розмір банкноти — (75 × 154) мм.

Переважаючий колір банкноти — жовтогарячий.

ЛИЦЬОВИЙ БІК БАНКНОТИ

Ліворуч від центру лицьового боку банкноти розміщено портрет Григорія Сковороди, який виконано фарбою темно-коричневого кольору. Біля портрета внизу праворуч — напис **Григорій Сковорода** та роки життя митця. Колір напису — зелений.

Праворуч від портрета вздовж верхнього краю банкноти розміщено зображення малого Державного герба України та напис **УКРАЇНА** темно-коричневого кольору.

У верхній частині поля водяного знака вздовж верхнього краю банкноти надруковано напис **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ**, який поділено на зони темно-коричневого та зеленого кольорів. Нижче розміщено підпис Голови Національного банку України і напис **ГОЛОВА**, виконані фарбою темно-коричневого кольору.

Посередині правого краю банкноти розміщено елемент для людей із послабленим зором у вигляді трьох розміщених вертикально крапок темно-коричневого кольору.

Праворуч від портрета під написом **УКРАЇНА** фарбою, колір якої змінюється під час розглядання банкноти під різними кутами зору з бузкового (малиново-фіолетового) на оливково-зелений, надруковано ромб, який поділено на чотири фрагменти різних розмірів.

Частину наскрізного елемента — цифрового позначення номіналу **500** розміщено у незадрукованому “вікні”, що має форму паралелограма і примикає до поля водяного знака у верхній частині ліворуч.

Уздовж лівого краю короткої сторони банкноти розміщено напис **П'ЯТСОТ ГРИВЕНЬ** та цифрове позначення номіналу **500**: слово **П'ЯТСОТ** темно-коричневого кольору, слово **ГРИВЕНЬ** виконано контуром на зеленому фоні, верхня частина цифрового позначення номіналу **500** зеленого кольору, нижня — виконана контуром на зеленому фоні.

У правому нижньому куті розташоване цифрове позначення номіналу **500**, поділене на зони темно-коричневого та зеленого кольорів.

Фон центральної частини банкноти утворює зображення фонтана з написом **НЕРАВНОЕ ВСЕМ РАВЕНСТВО** — авторського малюнка Григорія Сковороди до твору “Ознаки деяких спорідненостей” із Діалогу “Розмова, названа Алфавіт, або Буквар миру”.

Дизайн лицьового боку банкноти доповнюють захисні гільйошні та антисканерні сітки.

ЗВОРОТНИЙ БІК БАНКНОТИ

Фон центральної частини зворотного боку банкноти утворює зображення будівлі Києво-Могилянської академії, колір якого переходить від зеленого до синього. Під зображенням ліворуч розташовано напис **КИЇВ 2006** зеленого кольору. Над зображенням будівлі правіше від середини розташований декоративний елемент у вигляді негативного зображення печатки Києво-Могилянської академії, яка застосовувалась у XVIII столітті. Ліворуч від будівлі розміщено графічне зображення авторського малюнка Григорія Сковороди до його творів (“Піфагоровий трикутник”, у який Г.Сковорода вкладав глибокий символіко-філософський зміст).

Біля лівого краю банкноти вертикально розміщено напис **УКРАЇНА**, біля правого, на світло-коричневому фоні, — напис **ГРИВЕНЬ**, виконаний контурним шрифтом, по краях якого розміщено цифрові позначення номіналу **500** синього кольору.

У верхній центральній частині банкноти курсивом надруковано напис **П'ЯТСОТ ГРИВЕНЬ** зеленого кольору.

Частину наскрізного елемента — цифрового позначення номіналу **500** — розміщено у незадрукованому “вікні”, що має форму паралелограма і примикає до поля водяного знака у верхній частині праворуч.

У нижній частині поля водяного знака розміщено цифрове позначення номіналу **500** синього кольору.

У нижній частині банкноти праворуч від центру розміщено цифрове позначення номіналу **500**, виконане тонкою лінією (негатив).

Серійний номер надруковано горизонтально двічі: у лівому верхньому куті фарбою чорного кольору та у правому нижньому куті фарбою червоного кольору. Кожний номер складається з двобуквенної серії і семизначного номера. Серійний номер чорного кольору відрізняється від серійного номера червоного кольору за стилем написання та за розміром.

Дизайн зворотного боку банкноти доповнюють геометричні фрагменти і захисні антисканерні сітки.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТІВ ЗАХИСТУ

Банкнота надрукована на спеціальному тонованому папері з бежевим відтінком, який відповідає переважаючому кольору зображень, що є на банкноті. Папір не флуоресцює в ультрафіолетових променях (надалі — УФ-промені). Склад паперу за волокном — 100-відсоткова бавовна.

Папір містить багатотоновий локальний водяний знак, світлий елемент водяного знака, захисну стрічку та захисні волокна.

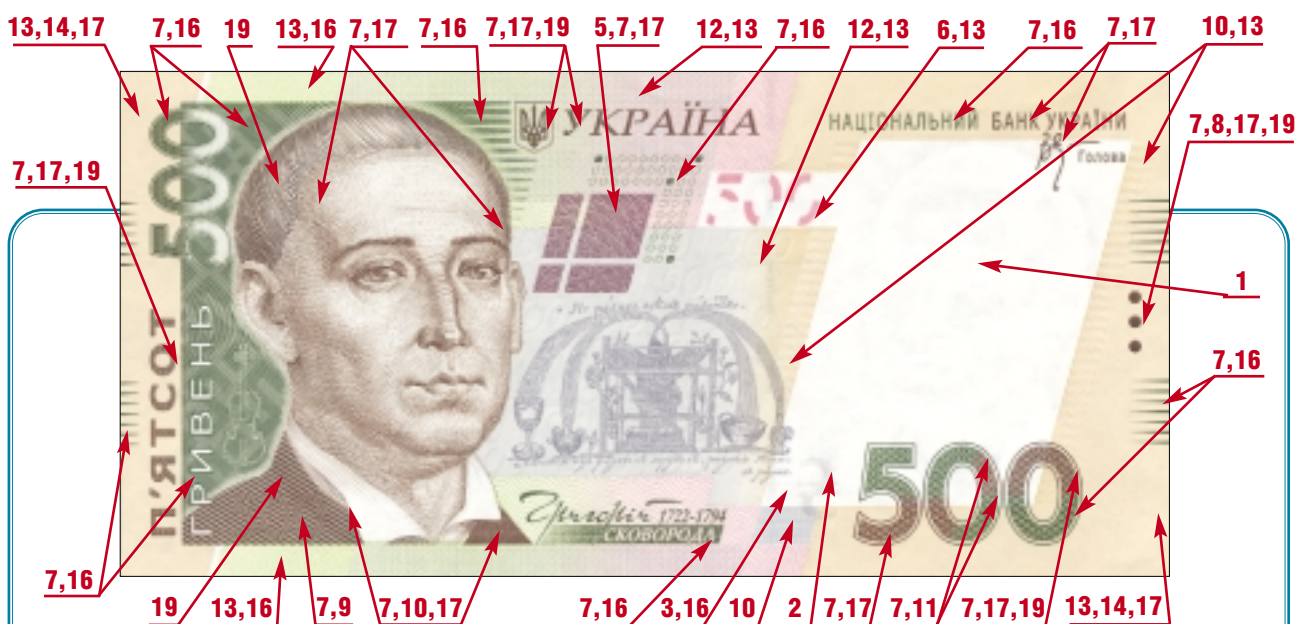
1. ВОДЯНИЙ ЗНАК — зображення портрета Григорія Сковороди, утворене внутрішньою структурою паперу в різних тонах (світліших і темніших від паперу), що повторює портрет, надрукований на лицьовому боці банкноти. Зображення розміщено

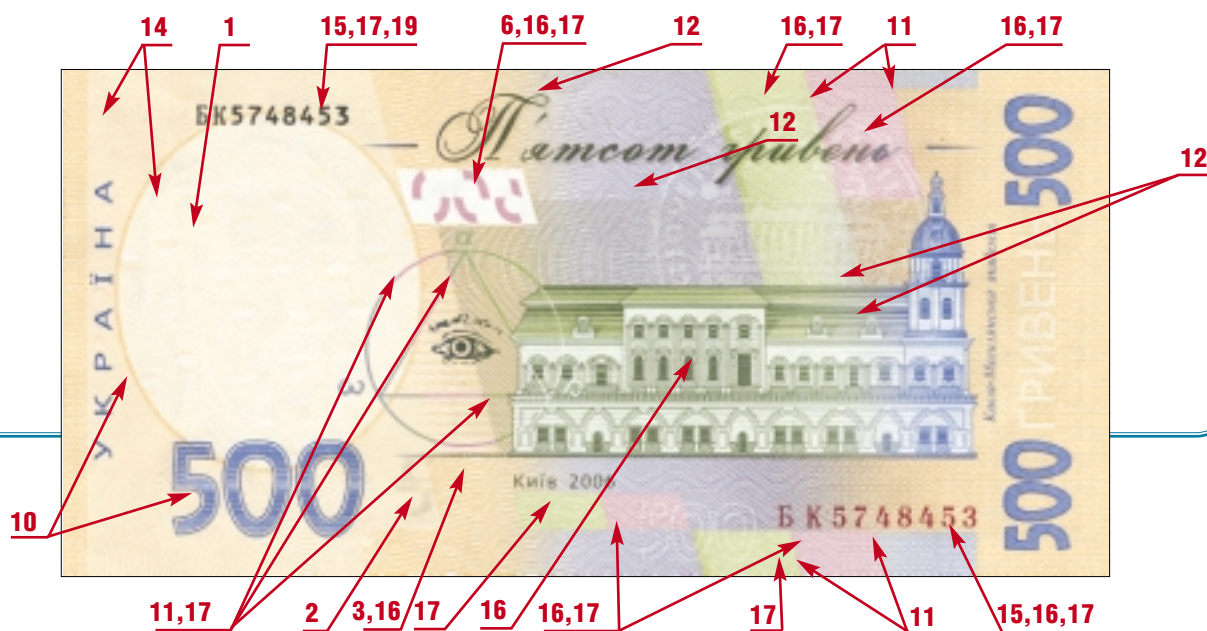
¹ Банкноту введено в обіг згідно з Постановою Правління Національного банку України від 30.08.2006 р. № 345 “Про введення в обіг банкнот номіналом 500 гривень зразка 2006 року”.

Банкнота номіналом 500 гривень зразка 2006 року

ЛИЦЬОВИЙ БІК

ЗВОРОТНИЙ БІК

локально з правого краю лицьового боку банкноти та видиме під час розглядання банкноти проти світла.

2. СВІТЛИЙ ЕЛЕМЕНТ водяного знака — зображення графічного знака національної грошової одиниці України — гривні, розміщене в лівій нижній частині зображення портрета Григорія Сковороди.

3. ЗАХИСНА СТРИЧКА — повністю занурена в товщу паперу полімерна стрічка “Комет” шириною 1.5 мм з магнітним

кодом ІМТ, видима ліворуч від поля водяного знака під час розглядання лицьового боку банкноти проти світла. На стрічці можна побачити прозорі зображення в прямому та перевернутому вигляді: **500 ГРН**, елемент малого Державного герба України — тризуб (висота елементів зображення — 1.2 мм) і мікротекст цифрового позначення номіналу **500**. Стрічка має жовто-блакитну флуоресценцію, довжина відрізків кожного кольору — 20 мм. Відрізки флуоресціюючих ділянок, які розміщені з країв банкноти, можуть мати довільну довжину.

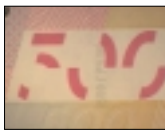
4. ЗАХИСНІ ВОЛОКНА — хаотично розміщені в товщі та на поверхні паперу з обох боків банкноти, невидимі при денному світлі — волокна із двоколірною червоно-зеленою флуоресценцією. Довжина волокон 4—6 мм; на 1 дм² розміщується 20—30 шт. волокон.

5. ОПТИЧНО-ЗМІННА ФАРБА (ОВІ) — фарба, якою на лицьовому боці банкноти інтаглюдруком праворуч від портрета під написом **УКРАЇНА** надруковано ромб, поділений на чотири фрагменти різних розмірів. Фарба змінює колір під час розглядання банкноти під різними кутами зору: бузковий (малиново-фіолетовий) — під час розглядання зображення перпендикулярно до поверхні зображення; оливково-зелений — під час розглядання його під гострим кутом до джерела світла.

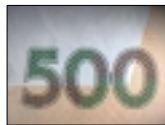

6. НАСКРІЗНИЙ ЕЛЕМЕНТ (СУМІЩЕНЕ ЗОБРАЖЕННЯ) — зображення, всі елементи якого збігаються та доповнюють один одного під час розглядання банкноти проти світла (зображення цифрового позначення номіналу **500**).

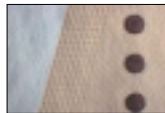
Окремі фрагменти цифри **500** розміщені у незадрукованому "вікні", що має форму паралелограма і примикає до поля водяного знака у верхній частині ліворуч на лицьовому боці та праворуч — на зворотному боці банкноти. При розгляданні банкноти проти світла у "вікні" проглядається цифра **500**.

7. МЕТАЛОГРАФСЬКИЙ (ІНТАГЛЮ) ДРУК — друк, що забезпечує рельєфність елементів зображень, які виступають над поверхнею паперу і шорсткість яких відчувається на дотик (портрет, написи, цифрові позначення номіналу, мікротекст). Є лише на лицьовому боці банкноти.

Підвищений рельєф мають такі зображення: малий Державний герб України та написи **УКРАЇНА** і **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** вздовж верхнього краю банкноти; напис **П'ЯТСОТ** уздовж лівого краю банкноти; елемент для людей із послабленим зором; цифрові позначення номіналу у правому нижньому та лівому верхньому кутах банкноти; по дві групи із семи штрихів, розташованих перпендикулярно до обох бічних країв банкноти.

8. ЕЛЕМЕНТ ДЛЯ ЛЮДЕЙ ІЗ ПОСЛАБЛЕНИМ ЗОРОМ — рельєфне позначення номіналу у вигляді трьох розташованих вертикально крапок, яке розміщене по середині правого краю лицьового боку банкноти.

9. ЛАТЕНТНЕ (ПРИХОВАНЕ) ЗОБРАЖЕННЯ — зображення цифрового позначення номіналу **500**, приховане у зображенні сюртука на портреті ліворуч. Цифри, видимі при розгляданні банкноти на рівні очей проти світла під гострим кутом: темні на світлому фоні — при розгляданні банкноти з короткої сторони, світлі на темному фоні — при розгляданні банкноти з довгої сторони.

10. МІКРОТЕКСТ — написи, що повторюються, і які можна прочитати за допомогою збільшувального скла.

Мікротексти на лицьовому боці банкноти:

— напис **ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА**, який виконано інтаглюдруком мікрошрифтом (позитив зображення) та розміщено вздовж зображення коміра сюртука на портреті зліва (повторюється тричі);

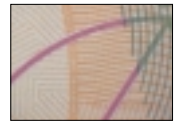
— слово **УКРАЇНА**, виконане інтаглюдруком мікрошрифтом (негатив зображення); мікротекст наповнює зображення сюртука на портреті праворуч;

— аббревіатура **НБУ**, виконана офсетним друком мікрошрифтом (позитив зображення); мікротекст заповнює паралелограм зліва від цифрового позначення номіналу у полі водяного знака;

— дві смуги, виконані офсетним друком мікрошрифтом **500** (позитив зображення), вони обмежують праворуч та ліворуч незадруковану ділянку в полі водяного знака.

Мікротексти на зворотному боці банкноти:

— висловлювання Г.Сковороди: **ВСІ НАУКИ ВСІ ПРОМИСЛИ НАМ МИЛІШІ ВІД ТОГО ЩО ЄДИНЕ НАС ЗАГУБЛЕНИХ ЗНАХОДИТЬ І НАМ ЖЕ САМИХ НАС ПОВЕРТАЄ**, виконане мікрошрифтом (негатив зображення), повторюється чотири рази і наповнює лінію овалу навкруги зони водяного знака;

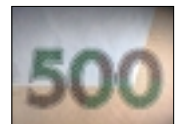
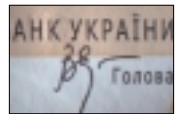

— цифрове позначення номіналу у лівому нижньому куті банкноти, наповнене мікрошрифтом **500** (негатив зображення, цифри з перемінною товщиною).

11. ОРЛОВСЬКИЙ ДРУК — спеціальний друк, який забезпечує точне збігання фарб на межі двох різних кольорів без розривів і зміщення елементів дизайну.

11.1. ОРЛОВСЬКИЙ ІНТАГЛЮДРУК. Є тільки на лицьовому боці банкноти. Здійснений трьома захисними фарбами: двома темно-коричневими кольорами, однакового у видимій зоні спектра (одна з фарб із магнітними властивостями) і фарбою зеленого кольору (портрет, напис **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ**, цифрове позначення номіналу у правому нижньому куті).

11.2. ОРЛОВСЬКИЙ ОФСЕТНИЙ ДРУК. Є тільки на зворотному боці банкноти. Здійснений фарбами п'яти кольорів (фонові елементи — антисканерна та центральна фонові сітки, геометричні фрагменти, лінія кола та вписаного в нього трикутника, підклад під центральним малюнком).

12. РАЙДУЖНИЙ ДРУК — спеціальний друк, що забезпечує поступовий перехід одного кольору елементів без їх розривів і зміщення в інший.

Кількість фрагментів райдужного друку на лицьовому боці банкноти — два: перехід жовто-коричневої фарби у світло-сіру (справа наліво) при виконанні сітки із цифрами **500** по середині банкноти та світло-зеленої у рожеву (зліва направо) у гільйонній сітці вздовж верхнього та нижнього країв банкноти.

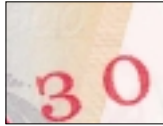

Кількість фрагментів райдужного друку на зворотному боці банкноти — шість: перехід світло-коричневої фарби у світло-фіолетову у центральній фоновій сітці праворуч та ліворуч від середини; світло-синьої фарби в

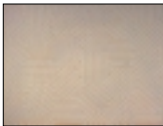

оливково-зелену при виконанні підкладу під зображенням даху будівлі у центральному малюнку; у правому нижньому куті паралелограма над зображенням даху та по правому краю фрагмента кола світло-синього кольору, а також темно-зеленої фарби у яскраво-синю в малюнку будівлі праворуч та в окремих елементах дизайну ліворуч.

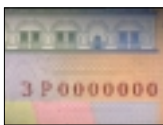
13. ОФСЕТНИЙ ДРУК — друк, яким виконано фонові елементи дизайну, антисканерні сітки, мікротексти на лицьовому боці банкноти та всі зображення, крім серійних номерів, на зворотному боці банкноти.

14. АНТИСКАНЕРНА СІТКА — розміщені під різними кутами тонкі лінії захисних сіток з обох боків банкноти, які під час копіювання або сканування банкноти можуть утворювати на копії муар.

15. ВИСОКИЙ ДРУК — друк, у результаті якого на папері може залишатися потовщений із країв штриха відбиток фарби і рельєфний поглиблений відбиток (серійні номери на зворотному боці банкноти).

16. ФЛУОРЕСЦЕНТНИЙ ЗАХИСТ — елементи дизайну, що світяться відповідними кольорами під впливом УФ-променів (містяться на лицьовому і зворотному боках банкноти):

— захисна стрічка світиться жовто-блакитним кольором під впливом УФ-променів під час розглядання лицьового і зворотного боків банкноти, довжина відрізків кожного кольору — 20 мм; відрізки, які розміщені з країв банкноти, можуть мати довільну довжину;

♦ на лицьовому боці банкноти:

— елементи дизайну, виконані фарбою зеленого кольору, що світяться зеленувато-жовтим кольором під впливом УФ-променів, — фон під портретом, напис **Григорій СКОВОРОДА** та роки життя митця, цифрове позначення номіналу у лівому верхньому куті, геометрична фігура під словом **УКРАЇНА**, слово **НАЦІОНАЛЬНИЙ** у написі **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ**, частини цифрового позначення номіналу у правому нижньому куті, по дві групи із семи штрихів, розташованих перпендикулярно до обох бічних країв банкноти;

— фон, який згори та знизу оточує портрет Г.Сковороди, виконаний фарбою світло-зеленого кольору, що світиться блакитним кольором під впливом УФ-променів;

♦ на зворотному боці банкноти:

— фрагменти дизайну у формі паралелограмів (у тому числі частина наскрізного елемента), які виконані фарбою темно-рожевого кольору, що світиться червоним кольором під впливом УФ-променів;

— негативне зображення цифрового позначення номіналу, розташоване у верхній середній частині зображення будівлі Києво-Могилянської академії, виконане невидимо при денному світлі фарбою, що має фосфоресцентні властивості і світиться жовтим кольором під впливом УФ-променів;

— серійний номер, надрукований фарбою червоного кольору, що має фосфоресцентні властивості і світиться оранжевим кольором під впливом УФ-променів.

17. ІНФРАЧЕРВОНИЙ ЗАХИСТ — елементи дизайну, надруковані фарбами, що видимі та невидимі в інфрачервоних променях (надалі — ІЧ-промені).

Видимі в ІЧ-променях:

♦ на лицьовому боці банкноти:

— елемент, виконаний фарбою OVI;

— елементи дизайну, виконані інтагліодруком фарбою темно-коричневого кольору — частина портрета Г.Сковороди, частина слова **П'ЯТСОТ** біля лівого краю банкноти, зображення малого Державного герба України та частина напису **УКРАЇНА**, права верхня частина цифрового позначення номіналу у правому нижньому куті, частина елемента для людей із послабленим зором.

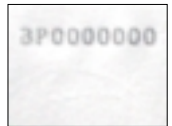
♦ на зворотному боці банкноти:

— фрагменти дизайну у формі паралелограмів (у тому числі частина наскрізного елемента) та інші елементи, виконані фарбою темно-рожевого кольору;

— фрагменти дизайну, виконані фарбою темно-зеленого кольору — частина будівлі Києво-Могилянської академії, сітки та авторського малюнка, написи **П'ЯТСОТ ГРИВЕНЬ** та **КИЇВ 2006**;

— серійні номери, надруковані фарбами червоного та чорного кольорів.

Решта фарб, якими віддруковано зображення лицьового і зворотного боків, невидимі в ІЧ-променях.

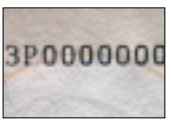

18. ФАРБА ОЛИВКОВО-ЗЕЛЕНОГО КОЛЬОРУ ІЗ ПІГМЕНТОМ, НАЯВНІСТЬ ЯКОГО ВИЗНАЧАЄТЬСЯ СПЕЦІАЛЬНИМ ДЕТЕКТОРОМ. Фарба, якою виконані фрагменти дизайну у формі паралелограмів (на зворотному боці банкноти).

19. МАГНІТНИЙ ЗАХИСТ — елементи дизайну, надруковані фарбами, що мають магнітні властивості:

— елементи дизайну лицьового боку, виконані фарбою темно-коричневого кольору — частина портрета Г.Сковороди, зображення малого Державного герба України та частина напису **УКРАЇНА**, частина слова **П'ЯТСОТ** біля лівого краю банкноти, права верхня частина цифрового позначення номіналу у правому нижньому куті;

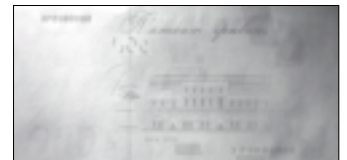
— серійний номер, надрукований фарбою чорного кольору.

Зображення банкноти в інфрачервоних променях.

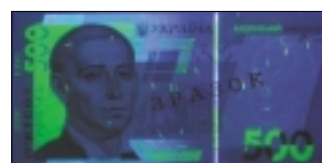

Лицьовий бік

Зворотний бік

Зображення банкноти в ультрафіолетових променях.

Лицьовий бік

Зворотний бік

Славетні особистості на українських грошах

Богу — Богове

 Леонід
Тома

 Олександр
Толстой

Монетна політика Національного банку України, ідеологія випуску монет ґрунтуються на відтворенні історичних і пам'ятних дат із життя нації. Кожна монета доносить певну ідею, оповідає про життя українців у різні часи й епохи, про їх побут, культуру. Серед багатьох імен наших славетних земляків, увічнених на українських монетах, — ім'я Григорія Савича Сковороди (1722 – 1794).

А 15 вересня Національний банк України ввів у обіг також банкноти номіналом 500 гривень зразка 2006 року, на лицьовому боці яких розміщено портрет великого українського філософа, вченого і письменника XVIII століття.

Найголовніше, неперехідне значення Сковороди як філософа і просвітителя в тому, що він сформулював і відгравив у чіткі філософські формули **ментальність** української нації, яка, попри тривале поневолення, витримала іспит історії на зрілість.

Сковорода був тим енергетичним магнітом, що поєднав схід слов'янського світу, який уособлювала Московія-Росія; захід, де Києво-Могилянська академія стала провідником європейської традиції; давньослов'янський уклад (Ярослав Мудрий, Володимир Мономах); етико-філософські тенденції елліністичного світу (Піфагор, Платон, Епікур), а також найдавніші ремінісценції праслов'янства і праукраїнства, які через трипільську культуру зафіксовані у “Велесовій книзі”.

Філософія Григорія Сковороди — не умоглядна теоретична побудова, а керівництво до дії: сьогодення підтвердило її головні постулати — “пізнай самого себе”, “шукай щастя через споріднену працю”.

Сковорода — один із краших у світі інтерпретаторів Біблії, яку досконало знав у оригіналі, оскільки вільно володів давньоєврейською, давньогрецькою та латинською мовами. Він бачив Біблію як символічну книгу, де через Дух оживають і набувають узагальненого змісту історичні та літературні пам'ятки людського буття.

Водночас Сковорода не був ні відстороненим від життя анахоретом, ні релігійним фанатом. Він цілком поділяв біблійний вислів: “Богу — Богове, а кесарю — кесарево”, стверджуючи народну мудрість і соціальний оптимізм.

“Я стовпотворіння помножувати собою не хочу, досить вас, стовпів неотесаних, у храмі Божому”, — відповів він ченцям-ортодоксам Києво-Печерської лаври.

Отож навіть висловлюючись про Біблію, він користується близькою нам, “земною” символікою. “І як у нікчемному вексельному папірці **ховається імперіал**, так у тлінній і смертній цих книг тіні і в **морозі образів таїться пречисте, пресвітле й живе**”.

Сковорода був людиною прогресивних поглядів і в **політиці**. “Я не високо шаную і не поважаю не тільки таких царів, як Ірод, але навіть і хо-

Реверс випущеної Національним банком України 1996 року пам'ятної монети, присвяченої Григорію Сковороді.

роших царів”.

Його політико-етичною ідеєю була “Горня Республіка”, тобто республіка Духу, яка перед тим постала в українській історії Козацькою Республікою — Запорізькою Січчю.

Сковорода визнавав рівними усі народи і всі релігії світу. Можна з певністю стверджувати, що він — предтеча великої місії Івана Павла II з його ідеєю створення християнської релігії з урахуванням усіх релігій і духовних світоглядів.

Цілком справедливими і слухними є слова Миколи Костомарова: “Небагато можна вказати таких народних осіб, як то був Сковорода та яких пам'ятає і поважає народ. На всьому обширі від Острогозька (на Воронежчині) до Києва в багатьох будинках висять його портрети; всякий письменний українець знає про нього: ім'я його відоме між масами темного люду; його мандрівницьке життя є змістом оповідань і анекдотів; по деяких місцях нащадки від батьків і дідів знають про місця, що він відвідував, де любив перебувати, й указують на них з пошаною; приятель Сковороди до деяких його сучасників становить родинні гордощі онуків; мандрівні співці засвоїли його пісні; на храмовому святі, на торфовиську часто-густо можна натрапити на натовп народу, що оточує групу цих рапсодів і з слюзами чулого зворушення слухає “Всякому городу нрав і права...” Як проповідник правди і добра, Сковорода

став народним ідеалом мудреця. Можливо, тепер уже треба відрізнити Сковороду дійсного від Сковороди ідеального, народного; та нема сумніву, що останній образ виник з першого”.

Сковорода — творець української духовної та пейзажної лірики. Він продовжив традиції українського силабічного віршування, а також виступив реформатором і започаткував силабо-тонічне віршування.

Над усе поет-філософ ставив свободу. Оспівуючи її у вірші “De libertate”, він прославив “отця вольності” Богдана Хмельницького. Якщо феномен Тараса Шевченка можна охарактеризувати як “вибух”, то життя і творчість Григорія Сковороди — зовні малопомітне, але надзвичайно потужне **підземне горіння**, яке переросло у шевченківський вибух. Як ми знаємо, Шевченко високо цінував творчість Сковороди, знав її змалку. Лев Толстой був пристрасним прихильником і однодумцем українського філософа. З його творів він зробив більше виписок, аніж зі спадку інших великих філософів.

Поема “Симфонія Сковороди” Павла Тичини стала вершинним досягненням поета, а незабутній Микола Вінграновський афористично сказав про українського філософа і письменника — **“перший розум наш”**... Численні пам’ятники Сковороді (серед них і шедевр Івана Кавалерідзе у Харкові) стоять по всій Україні, а його портрети можна побачити як у картинних галереях та музеях, так і в простих хатах.

Саме він створив своєрідне **вчення про щастя**, яке й сьогодні має своїх послідовників. Згадаймо хоча б “Книгу о счастье и несчастьях” великого українського хірурга, письменника і мислителя Миколи Амосова, в якій наш сучасник на основі найновіших досягнень медицини і кібернетики ставить питання про найголовнішу сутність людського буття — щастя.

Сковорода жив у полоні бездержавності, і його ідея “Горньої Республіки” виросла не на голому місці. Він запровадив “кобзарський метод” філософії, мандрував Україною та Росією, був своєрідним “мандрівним університетом”. Він є **символом** козацької України, яка, змінивши шаблю на перо, пішла в монастир людського духу.

Щоб усвідомити значення Григорія Сковороди, слід проаналізувати, які події відбувалися у тогочасному світі. Щойно вийшла на авансцену

світової думки теорія Коперника про множинність світів (її широко підтримав і сповідував український мислитель). Німецька філософія прагнула до “худосочного”, за словом Шевченка, містичного ідеалу. В Росії панував брутальний абсолютизм, те ж саме було на сході — в Туреччині. Отже, можемо оцінити мужність і прозорливість Сковороди з його пошуками “Горньої Республіки”, оспівуванням свободи, розумінням простого люду. Він був **альтернативою** деспотичній імперії і прагнув Небесного Єрусалима. Чудово знаючи давньоєврейську мову, історію єврейського народу, Сковорода так чи інакше порівнював його долю з долею свого народу.

Безсумнівно, він був **першим пророком українського народу**, будівничим його миролюбної соціально-оптимістичної ментальності. Сковорода передчував **хаос ХХІ століття**, в якому ми зараз живемо, коли матеріальне начало цілком почало затмарювати духовне. А тому його **бренд** або **харизма** мають для України неперехідне, символічне значення. Саме його можна назвати у високому розумінні цього слова “новим українцем”, як у Біблії мовиться про Нового Адама, що прийшов на зміну Адаму Ветхому з його гріхопадінням.

“Геометрія світу” Сковороди передувала математичним теоріям Лобачевського і Рімана, а його космогонія постала як найвища домінанта, починаючи з культури Трипілля.

“Неравное всем равенство”, “мир ловил меня, но не поймал” — ці філософсько-етичні інвективи сяють зірками першої величини на небосхилі світового духовного поступу. Якщо в Іспанії був Дон Кіхот і його великий творець Мігель де Сервантес Сааведра, то Україна в особі Сковороди має і Дон Кіхота, і Сервантеса водночас. У нього були “дивацтва” і прозріння, незрозумілі сучасникам, він вийшов як лицар і козак сам на сам з імперсько-кріпосницьким ладом, де йому не було місця.

У юному віці пізнавши розмах і велич Санкт-Петербурга — “Північної Пальміри”, Сковорода раптово полишив північну столицю, щоб назавжди поєднати себе з Україною. Він, як і Ломоносов, — учень Києво-Могилянської академії. Але якщо для Ломоносова вона була сходинкою на шляху становлення, то для Сковороди академія — це останнє, що змогла дати для нього поневолена Україна, яка втратила державність.

Сковорода у своїй філософії кристалізує ментальність і вибудовує майбутнє української нації, яка в його часи почала формуватися після значної історичної перерви, всупереч імперському тиску. Його ідея “спорідненої праці” — можливо, найбільше “українська”, бо вона базується на світоглядних засадах Київської Русі, а ще раніше — Трипілля.

Григорій Сковорода — наш перший народний філософ, якому вдалося здійснити небачений за глибиною і змістом вчинок — **перетворити свою філософію у керівництво до дії**. Він жив так, як провіщав і мислив, його життя — реальне втілення тих гуманістичних ідеалів, які присутні у його творчості. І, що важливо, вчення Сковороди вийшло на магістральні шляхи людського поступу, щасливо уникнувши двох крайностей — філософського пошуку ніцшеанської “надлюдини” й аморфного східного споглядання життя, вираженого в буддизмі.

Григорій Сковорода залишив сучасним українцям і всьому людству єдино правильний дороговказ: “пізнай самого себе”, через досягнення власної духовної сутності і “спорідненої праці” — до вершин самовдосконалення. Його релігійне просвітництво нагадувало місіонерські подорожі апостола Павла. Згадаймо, як учень Христа прийшов до еллінів, котрі сповідували вчення гностиків. Щось схоже на те, як Сковорода тлумачив Біблію і пропагував свої твори, написані на біблійні теми, серед ченців-ортодоксів московської церкви.

Григорій Сковорода підтримував християнську традицію щодо грошей. “Богу — Богове, а кесарю — кесарево”. Він розумів, що гроші — необхідна **передумова земної шкали цінностей** і тому заслуговують на повагу. Адже в них акумульована людська праця, зусилля і творчість тисячних мас. Не гроші зло, а зло несуть ті люди, які за допомогою грошей прагнуть досягти власного звеличення, забезпечити свої утилітарні потреби, що врешті виливається у зажерливість і прагнення до безмежного накопичення.

Сковорода взяв собі наймення Варсава. Єврейською “вар” — син. “Сава” сирийською — “мир”. Отож син миру Григорій Сковорода навіки поєднався з історією та ментальністю нашого народу. Він закликав нас бути гідними Небесного Єрусалима, а на землі — бути гідними своєї Вітчизни.

□

Іпотека/

**Дмитро
Гриджук**

Голова правління ВАТ КБ "Хрещатик"

Одним із найбільш можливих і важливих шляхів фінансування будівництва житлової нерухомості автор вважає довгострокові зовнішні запозичення. Залучати ці ресурси в економіку України на даному етапі він пропонує, використовуючи чотири джерела, проаналізовані у статті.

Перспективи використання зовнішніх запозичень з метою фінансування житлового будівництва

На даному етапі будівельна галузь, як і весь народногосподарський комплекс України, відчуває на собі вплив загальноекономічного спаду, підвищення тарифів на енергоносії, а також тиск ситуації, що склалася на ринку нерухомості у зв'язку з підвищенням цін на будівельні матеріали та появою псевдоінвестиційних компаній, афери яких уже дістали загальне ім'я "Еліта-центр". Проте незважаючи на всі об'єктивні і суб'єктивні фактори, ця галузь народного господарства і надалі залишається однією з найпривабливіших для інвестицій.

Розглядаючи перспективи використання різних джерел для фінансування житлового будівництва, безумовно, необхідно глибше проаналізувати причини подорожчання нерухомості в Україні. Адже наразі можна стверджувати, що зростання цін на неї більше схоже на мильну бульбашку, яка рано чи пізно якщо не лусне, то поступово здуватиметься. Свідченням такої ситуації є те, що ціни на житло в Україні аж ніяк не відповідають рівню доходів населення. Якщо реальний ВВП за останні шість років зріс приблизно на половину, а номінальні доходи громадян — лише подвоїлися, то ціни на нерухомість у Києві і деяких інших регіонах країни

підвищилися у 4—5 разів.

За нинішнього рівня цін загальна вартість житла в Україні становить щонайменше 300 млрд. доларів США (з них 100 млрд. — у Києві). А це 400% українського ВВП! Рекорд навіть за світовими стандартами. Так, загальна вартість житла у США, де ринок наразі вважається "перегрітим", становить 160% ВВП. Навіть, так би мовити, "найбульбашковіша" австралійська нерухомість вартує 337% ВВП. Тож бум на вітчизняному ринку житлової нерухомості не можна пояснити виключно фундаментальними макроекономічними факторами, а тому всім суб'єктам ринку необхідно обачно поставитися до тенденцій ринку з огляду на закриття ризиків вкладення коштів і фінансування об'єктів нерухомості. Безумовно, за такої ситуації варто дуже обережно підходити до вибору джерел фінансування будівництва житлової нерухомості.

Визначну роль у розвитку будівельної галузі, зокрема спорудженні житла, безперечно, відіграють банки, для яких 2005 рік можна справедливо назвати роком іпотеки: банки нарошували обсяги заборгованості з іпотечних кредитів у середньому по 600 млн. грн. щомісяця. Незважаючи на всілякі негаразди та уповільнення темпів зро-

стання економіки країни, банки видавали іпотечні кредити досить швидкими темпами. Висока динаміка обсягів таких кредитів призвела до того, що їх частка у ВВП протягом 2005 року зросла з 1 до 2.5%, причому частка іпотечних кредитів саме на купівлю житла — з 0.6 до 1.6%. Заборгованість за іпотечними кредитами у 2005 році збільшилася у 3.38 раза — з 3.2 млрд. грн. до 10.6 млрд. грн.

Про важливість іпотеки для банків свідчить і зростання частки іпотечних кредитів у загальному кредитному портфелі: якщо на початок 2005 року вона становила лише 3.6%, то наприкінці року — вже 7.4%. Можна сказати, що за цими показниками українські банки впевнено наближаються до світового рівня — 10% кредитного портфеля. Не сталося за минулий рік і радикальних змін у структурі іпотечних кредитів. Основна їх частка — це кредити під купівлю житла, які становлять 62.7%. Крім того, протягом 2005 року тривало зростання середніх розмірів заборгованості за всіма категоріями використання кредитів. Середня заборгованість за кредитами на купівлю житла на кінець 2005 року становила 90 тис. грн. Отже, цей напрям кредитування залишається пріоритетним у діяльності банків.

Іпотечні кредити, які стали доступнішими, сприяли зростанню попиту на них, що відповідним чином позначилося на підвищенні цін на нерухомість. Причому більшість банків, усвідомлюючи неспроможність населення повернути іпотечний кредит у стислі терміни, надають такі кредити строком на 10—20 років, хоча більш ніж певнено можна сказати, що жоден український банк не має у великих обсягах таких довгострокових пасивів. **За цих умов, безумовно, один із найбільш можливих і важливих шляхів фінансування будівництва житлової нерухомості вбачається у довгострокових зовнішніх запозиченнях. Залучати ці ресурси в економіку України на даному етапі, на мою думку, можна, використовуючи чотири джерела.**

Перше — через Державну іпотечну установу (ДІУ), яка була створена 27 грудня 2004 року, але фактично так і не розпочала працювати повноцінно. Власник ДІУ — держава в особі Кабінету Міністрів України. Головна мета діяльності цієї структури — стати активним гравцем на фінансовому ринку нерухомості другого рівня. На початку 2006 р. фінансова спроможність установи була незначною — всього 20 млн. грн. статутного капіталу. Проте 1

вересня набула чинності постанова Кабміну “Питання надання державних гарантій за зобов’язаннями Державної іпотечної установи”, якою передбачено виділення ДІУ з центрального бюджету 1 млрд. грн. Це дасть змогу здійснювати рефінансування банків у частині іпотечного кредитування. Досвід інших країн доводить, що таке стимулювання банківської системи державою вигідне і не містить ризиків як для держави, так і для банків.

Реальним шансом стати серйозним оператором іпотечного ринку країни для ДІУ є можливість випуску цінних паперів під гарантії держави. Зважаючи на значний попит на такі цінні папери з боку іноземних банків, у ДІУ є реальна змога залучити значні кошти для фінансування іпотеки на тривалий термін (5—10 років) під достатньо низькі відсотки. Деякі іноземні банки вже заявили про можливість купівлі таких цінних паперів загальним обсягом до 1 млрд. грн. (Citibank, BNP Paribas, Deutsche Bank, Morgan Stanley).

Іншим джерелом фінансування будівництва житлової нерухомості є здійснення довгострокових запозичень фінансовими установами України, які можуть виходити на зовнішній фінансовий ринок, тобто є достатньо потужними і мають досвід роботи на цьому ринку. Йдеться про великі комерційні банки, які лідирують за обсягами виданих іпотечних кредитів. Цей сегмент вітчизняного фінансового ринку залишається досить концентрованим: на перші десять банків української банківської системи припадає 85% ринку іпотеки, на перші п’ять банків — понад 50%. Досвід виходу на світові фінансові ринки шляхом випуску євробондів мають Приватбанк, Укресімбанк, Укрсоцбанк, Укрсиббанк, банк “Надра”. З ризиками українського ринку іноземні інвестори вже знайомі, тож, на мою думку, нині існує реальна можливість залучати фінансові ресурси на триваліший період — 5—10 років.

Більше того, зважаючи на те, що в цих банках уже накопичено достатньо великий портфель іпотечних кредитів, можна провести його сек’юритизацію шляхом випуску довгострокових фінансових інструментів. Такий інструмент, як сек’юритизація, безперечно, привабливий і для інвесторів, що дасть можливість залучити фінансові ресурси на термін понад 10 років. Гадаю, найближчим часом вітчизняні банки почнуть активніше використовувати даний інструмент, і попит іноземних

інвесторів перевищуватиме пропозицію.

Третім джерелом є залучення комерційними банками країни, які мають частку іноземного капіталу високої якості та високі інвестиційні рейтинги, довгострокових фінансових ресурсів на західних ринках капіталу строком до 30 років. Зазначимо, що цей ресурс достатньо дешевий, а напрям його вкладення (іпотека) — відносно надійний. Тому, безумовно, банки, які відповідають таким вимогам і мають усі підстави для роботи на зовнішніх ринках запозичень, скористаються можливістю залучити під іпотечні активи дешеві і довгі ресурси провідних фінансових установ світу.

Четвертим джерелом фінансування будівництва є проведення ІРО компаніями, які здійснюють це будівництво. Наразі такою можливістю скористалася українська компанія “XXI век”, яка у 2005 році здійснила ІРО на альтернативному інвестиційному ринку Лондонської фондової біржі шляхом продажу нової емісії акцій 35% статутного фонду компанії за 139 млн. доларів США. Залучені кошти компанія планує спрямувати на реалізацію проєктів будівництва нового житла, торговельно-розважальних комплексів та офісних центрів, а також готелів.

Отже, можна прогнозувати, що, незважаючи на “перегрітість” ринку житлової нерухомості, а також ситуацію, пов’язану зі скандалами навколо “Еліта-центру”, обсяги виданих комерційними банками України іпотечних кредитів зростатимуть. Адже нині на одного українця припадає приблизно 20 кв. м житла, а в Європі цей показник становить 40—50 кв. м! Водночас, за даними Європейської іпотечної федерації, в Євросоюзі загальна сума іпотечного боргу населення на початок 2005 року дорівнювала 5.74 трлн. доларів США (45% ВВП), у США — 7.31 трлн. доларів (65% ВВП).

В Україні обсяг виданих іпотечних кредитів поки що невисокий — приблизно 2.25% ВВП, але зростає дуже швидкими темпами (на 80% щорічно). Тому наше завдання як банкірів я вбачаю насамперед у забезпеченні населення довгостроковими дешевими кредитними ресурсами і гарантуванні при цьому протягом тривалого періоду стабільності діяльності вітчизняних банків — майже єдиних на сьогодні фінансових установ, що можуть реально допомогти вирішити питання забезпечення населення України гідним і недорогим житлом.

□

**Олена
Береславська**

Провідний науковий співробітник
Науково-дослідного центру
з проблем оподаткування
Національної академії Державної
податкової служби України.
Кандидат економічних наук

Доларизація — явище, поширене в країнах із перехідною економікою, — вважається системною проблемою вітчизняної економіки. Автор зосереджується на дослідженні негативного впливу рівня доларизації на монетарну і бюджетну сфери і пропонує конкретні заходи, спрямовані на його подолання.

Дослідження

Доларизація в Україні та шляхи її подолання

Початок 90-х років XX століття для більшості країн із перехідною економікою характеризувався зростанням рівня доларизації, яка являє собою процес витіснення з обігу внутрішньої валюти сильнішою іноземною. Проте це не означає, що доларизації не було раніше, тобто до проведення економічних реформ у постсоціалістичних країнах. Найяскравіші приклади — це Соціалістична Федеративна Республіка Югославія та Польща, де дане явище обралося офіційною статистикою. Наприкінці 1980-х років у Польщі іноземна валюта для підприємств виконувала функцію міри вартості, тому рівень доларизації становив близько 70—80% [7]. В інших країнах завдяки жорсткому регулюванню державою грошово-кредитної сфери заміщення валют було розповсюджено значно менше й обмежувалося головним чином наявним обігом у тіньовому ринку.

Причинами зростання рівня доларизації у трансформаційних економіках були значна відкритість економіки, високий рівень інфляції та суттєва девальвація національних валют. Це, практично спонтанно, призвело до того, що більшість фінансових установ та їх клієнтів почала укладати угоди та здійснювати розрахунки за ними в іноземній валюті.

Макроекономічна стабілізація та правові заборони протягом наступних років зменшили ступінь доларизації економіки у багатьох країнах, проте не стимулювали її повного зникнення, оскільки це феномен, який, на наш погляд, існуватиме довго і тому не втратить своєї актуальності. Підтвердженням цієї тези є те, що після проведення економічних реформ рівень доларизації в Румунії, Сербії та Хорватії все ще становив 40%; Албанії, Македонії, Росії та Словенії — 20—30%; Чехії, Польщі, Словаччині — до 20% [7].

Зазначимо, що проблемам виникнення процесів доларизації економіки у країнах із незрілими ринковими відносинами, зростання її рівня та

інструментам боротьби з нею присвячено багато наукових досліджень як закордонних, так і вітчизняних фахівців [1—6]. При цьому погляди науковців щодо першопричин появи процесу доларизації пройшли певний еволюційний розвиток. Це свідчить про те, що на кожному історичному етапі існували умови, які стимулювали спочатку розвиток, а потім поширення цього явища. Так, якщо в середині 1970-х років вважалося, що стимулом для розвитку доларизації економіки став крах Бреттон-Вудської валютної системи, коли перед країнами ще гостріше постала дилема створення дієвих валютних механізмів, які б відповідали завданням розвитку конкретно кожної окремої країни [2, с. 1], то вже на початку 1980-х років, як підкреслюють фахівці, зростання рівня доларизації у країнах з економіками, що розвиваються і трансформуються, відбувалося внаслідок втрати довіри економічних агентів до монетарної політики держави, оскільки остання стимулювала швидке зростання рівня інфляції [3, с. 123].

У свою чергу, зниження темпів світової інфляції та глобалізація фінансових потоків на міжнародних ринках суттєво вплинули на хід наукових досліджень у царині проблем поширення процесів доларизації економік. Велика мобільність прямих і портфельних інвестицій стала розглядатись як першопричина нестабільності національних валют у країнах із нерозвинутою ринковою економікою, а процес переходу до повної доларизації — як метод боротьби з високими валютними ризиками [3, с. 123].

Підсумовуючи дослідження фахівців, зазначимо, що сьогодні вже не є актуальним пошук причин, які стимулюють поглиблення процесів доларизації, оскільки вони практично виявлені, згруповані та проаналізовані. Важливішими, на наш погляд, є дослідження щодо негативного впливу рівня доларизації на монетарну і бюджетну сфери.

Доларизація економіки, як свідчить практика, потенційно спроможна істотно впливати на стан грошово-кредитної системи країни, оскільки в умовах навіть часткової доларизації центральний банк втрачає монетарні важелі регулювання грошового обігу, і це робить його політику неефективною.

Значна доларизація економіки може мати такі негативні наслідки:

- ♦ високий рівень доларизації, який віддзеркалює заміщення валют, суттєво впливає на темп інфляції, оскільки іноземна валюта бере участь у процесі обігу;

- ♦ доларизація змінює функцію попиту на гроші шляхом підвищення його чутливості до динаміки валютного курсу та підвищення еластичності від процентної ставки;

- ♦ утруднюється управління грошово-кредитною сферою з боку центрального банку через ускладнення контролю за динамікою депозитів у іноземній валюті і масою готівкової іноземної валюти в обігу;

- ♦ збільшується волатильність валютного курсу, оскільки до попиту на іноземну валюту для зовнішньоекономічних угод додається внутрішній попит, який суттєво реагує на зміни очікувань економічних агентів;

- ♦ доларизація позбавляє можливості отримувати сеньйораж, який є важливим фіскальним ресурсом бюджету;

- ♦ крім доларизації депозитів, існує доларизація кредитів, ступінь якої визначає схильність банківського сектору до системного кредитного ризику у випадку значних девальвацій.

Наведене свідчить, що доларизація економіки є негативним явищем. Проте при виборі методів та інструментів боротьби з нею необхідно враховувати, що вона має перманентний характер і є незворотним процесом, тому потребує істотного зниження її рівня в країні. Успішне досягнення цієї мети значною мірою залежить від правильної оцінки рівня доларизації та комплексного підходу до вирішення проблем у монетарній, бюджетній та банківській системах.

Виникнення процесу часткової чи повної доларизації у країнах із незрілою ринковою економікою зумовлене об'єктивними причинами. При цьому доцільно розрізняти дві першопричини появи попиту на активи в іноземній валюті: *валютне заміщення та заміщення активів*.

У разі *валютного заміщення* іноземні активи використовуються як гроші, переважно як засіб платежу та розрахун-

кова одиниця. Це відбувається в умовах високої інфляції або гіперінфляції, коли висока вартість використання національної валюти для здійснення угод спонукає населення до пошуку альтернативних варіантів. Практика свідчить, що після надання дозволу на використання іноземної валюти у внутрішніх розрахунках швидко відмовитися від неї стає неможливим. При цьому, незважаючи на успішне проведення макроекономічної стабілізації в більшості країн із незрілою ринковою економікою, рівень доларизації може навіть підвищуватися.

Заміщення активів пов'язано з аспектами ризику та прибутком за внутрішніми та іноземними активами. Історично активи, виражені в іноземній валюті, у багатьох країнах, що розвиваються, слугували засобом захисту від макроекономічних ризиків, пов'язаних із нестабільністю цін і тривалою стагнацією економіки. Навіть в умовах поточної стабільності активи, виражені в іноземній валюті, можуть слугувати цій цілі, якщо резиденти вважають, що існує мінімальна загроза поновлення інфляції.

Останнім часом у країнах, що розвиваються, спостерігається *доларизація пасивів* у банківській системі. Якщо переведення активів у більш стійку валюту відображає наслідки високої інфляції і ризик її переходу в стадію гіперінфляції, то доларизація пасивів, у свою чергу, відображає інерційне збереження недовіри до монетарної політики центральних банків. Проте доларизація пасивів ще й демонструє якісні зміни у середовищі функціонування фінансових ринків [3, с. 124]. Відкритість економіки та її інтеграція зі світовим фінансовим простором дає змогу:

- ♦ формувати пасиви у твердій валюті з міркувань уникнення валютних ризиків;

- ♦ отримати можливість використовувати вигоди від іноземних запозичень із дешевших джерел.

В Україні процес виникнення доларизації та його стрімкий розвиток є наслідком економічної нестабільності і високої інфляції у 1992—1994 рр., а також намагань резидентів диверсифікувати і захистити свої активи від небезпеки, викликані знеціненням національної валюти. При цьому протягом 1993—1995 рр. спостерігалася валютне заміщення, під час якого долар США в Україні виконував функції платежу, обігу та заощадження. Згідно з експертними оцінками Українсько-європейського консультативного центру з питань зако-

нодавства рівень доларизації депозитів у 1993 р. становив 48.9%, у 1994 р. — 56.0, у 1995 р. — 34.6% (рівень доларизації розраховувався за методикою МВФ і визначався як відношення депозитів у іноземній валюті до показника широких грошей).

Макроекономічна стабілізація 1996—1999 рр. не привела до значного зниження рівня депозитної доларизації в Україні. Навпаки, спостерігалось зростання заміщення активів у банківській системі, що стимулювало зростання рівня фінансової доларизації в Україні, показниками якої є частка валютних депозитів у загальному обсязі банківських депозитів і відношення валютних кредитів до загальних обсягів кредитів приватному сектору економіки.

У країнах із незрілими ринковими відносинами, до яких належить й Україна, перерозподіл фінансових ресурсів відбувається головним чином через банківську систему. З цієї причини рівень фінансової доларизації у таких країнах вивчають через призму активів і пасивів банківського сектору. Використовуючи цю методику, ми розрахували рівень фінансової доларизації в Україні за 1996—2005 рр. та за січень — серпень 2006 року. Дані таблиці 1 свідчать, що у 1996 р. рівень депозитної доларизації був доволі високим і становив 52.62%. Це вказує на те, що, незважаючи на поліпшення економічної ситуації в країні і зниження темпів інфляції (з 82.0% у 1995 р. до 39.7% у 1996 р.), юридичні та фізичні особи все ще не довіряли монетарній політиці держави. Проте частка кредитів, наданих банками в іноземній валюті у 1996 р., була ще незначною і становила всього 24.76%.

Подальше зниження темпів у 1997—1998 рр., а також курсова стабільність гривні стимулювали зниження рівня депозитної доларизації. Проте фінансова криза 1998 — 1999 рр., яка супроводжувалася значною девальвацією гривні, призвела до поновлення тенденції зростання рівня депозитної доларизації. Водночас почала зростати частка кредитів, наданих комерційними банками в іноземній валюті. При цьому спостерігалася доволі цікава тенденція: при девальвації курсу гривні на 52.2% у 1999 р. частка доларових кредитів зростала (із 28.79% у 1997 р. до 51.51% у 1999 р.), хоча на той час валютні кредити були доволі дорогими для позичальників.

Позитивна динаміка зростання ВВП у 2000—2003 рр., низькі темпи інфляції, стабільність курсу гривні та вищі ставки за депозитами у націо-

Таблиця 1. Динаміка рівня фінансової доларизації в Україні у 1996–2005 рр. (%)*

Рік	Доларові депозити / Загальна кількість депозитів	Доларові кредити / Сукупний обсяг наданих кредитів
1996	52.62	24.76
1997	36.00	28.79
1998	39.10	42.33
1999	47.78	51.51
2000	38.51	46.01
2001	32.51	44.15
2002	32.36	41.80
2003	32.11	41.68
2004	36.45	42.19
2005	34.32	43.32
Січень — серпень 2006 р.	41.01	47.35

* Розрахунки виконано за даними "Бюлетеня НБУ", № 1, 2004 р. та інтернет-сайту НБУ www.bank.gov.ua.

нальний валюті спричинилися до зниження рівня депозитної доларизації з одночасним зростанням частки доларових кредитів, наданих суб'єктам економіки. Така тенденція не характерна для світової практики. Дослідження свідчать, що в країнах із досить високим рівнем фінансової доларизації між обсягом валютних депозитів і валютних кредитів існує позитивна кореляція, яка тоді не спостерігалася в Україні.

Попри стабільне знецінення долара, з урахуванням фактора інфляції, населення продовжувало купувати американську валюту. З одного боку, висока довіра до долара впродовж багатьох попередніх років не могла викорінитися за три роки економічного зростання і курсової стабільності гривні. Це є відбитком феномена гістерезису, або "ефекту храповика", який характеризує інерційність поведінки населення і пояснюється стійким збереженням побоювань щодо фінансової кризи у майбутньому.

Підвищення попиту на кредитні ресурси, і в іноземній валюті зокрема, у 2004–2006 рр. спонукало комерційні банки до збільшення відсоткових ставок за валютними депозитами, а це, в свою чергу, знову призвело до зростання рівня депозитної доларизації в Україні. Частка депозитів в іноземній валюті з 32.11% у 2003 р. зросла до 34.32 у 2005 р. і до 41.01% за січень—серпень 2006 р. При цьому темпи зростання рівня депозитної доларизації у поточному році — надто високі порівняно з минулими роками. Це досить небезпечна тенденція, що характеризує ступінь недовіри юридичних та фізичних осіб до національної валюти. Також зросла частка кредитів, наданих комерційними банками в іноземній валюті, — із 41.68 до 43.32 і

47.35% за відповідні періоди. Тобто між валютними депозитами і валютними кредитами протягом двох останніх років почала спостерігатися позитивна кореляція, яка створила умови для обґрунтованого занепокоєння Національного банку України цією тенденцією та спонукала до розробки відповідних заходів щодо введення певних обмежень на обсяги кредитування в іноземній валюті комерційними банками.

Обмеження, що передбачаються у цій сфері, виправдані лише стосовно скорочення обсягів споживчого кредитування. Щодо кредитування економічних суб'єктів, то цього робити недоцільно. Світовий досвід свідчить, що доларизація пасивів (зростання частки депозитів у іноземній валюті) не завжди супроводжується відповідними — "один до одного" — змінами у валютній структурі банківських активів (зростання частки наданих кредитів у іноземній валюті).

Стикаючись із необхідністю страхування валютних ризиків, які виникають при зростанні рівня депозитів у іноземній валюті, комерційні банки зазвичай збільшують обсяги кредитування у валюті. Проте практика свідчить, що є межа можливостей для нарощування обсягів кредитування в іноземній валюті, оскільки, зрештою, валютні кредити, які надаються всередині країни економічним суб'єктам, є недосконалими інструментами хеджування валютних ризиків, особливо тоді, коли позичальник не отримує оплату за свої товари або послуги в іноземній валюті. За таких обставин банки просто замінюють валютний ризик на кредитний.

Досить значний ризик відкритих позицій в іноземній валюті і запобіжні заходи комерційних банків призво-

дять до того, що при досягненні відповідної межі розміщення безпечних і прибуткових валютних кредитів на внутрішньому ринку ресурси, які отримують банки у вигляді валютних депозитів, починають розміщувати на міжнародних грошових ринках (якщо немає обмежень на рух капіталу).

Стосовно кредитного ризику внутрішніх позичальників (економічних суб'єктів), то за певних обставин його рівень може бути зменшений — усе залежить від швидкості, з якою зміни у валютному курсі передаються внутрішнім цінам. Якщо швидкість велика (що завжди спостерігається при девальвації валюти у відкритих економіках), місцеві позичальники можуть уникнути високих ризиків неповернення кредитів у іноземній валюті навіть тоді, коли вони самі не отримують валюту за свої товари та послуги. Мало того, щодо повернення кредитів банки мають певні ринкові важелі у вигляді застави та гарантій, за рахунок чого мінімізуються або компенсуються збитки.

Крім розрахунків рівня фінансової доларизації у банківській системі, є методика, що дає змогу розрахувати показник, який ширше характеризує рівень доларизації у державі. Це методика Національного бюро економічних досліджень США, що передбачає розрахунок рейтингу держави на основі загального індексу (composite index of dollarization) як результату трьох складових¹:

♦ відношення банківських депозитів у іноземній валюті до агрегату широких грошей;

♦ відношення зовнішнього боргу до валового внутрішнього продукту країни;

♦ частки боргу приватного сектору в сукупному зовнішньому боргу країни.

За вищезазначеною методикою ми розраховували рівень доларизації в Україні за 2003–2005 рр. (див. таблицю 2). Якщо за методикою МВФ Україну можна віднести до країн із помірним рівнем доларизації (у 2005 р. цей показник становив 24.1%²), то за методикою Національного бюро економічних досліджень США держава потрапляє у рейтинг країн з дуже високим рівнем доларизації. Так, рей-

¹ Методика розрахунку загального індексу доларизації країни та пояснення до неї надані автору статті директором Центру економічних досліджень Московської фінансово-промислової академії С.Р.Моїсеевим.

² За класифікацією МВФ, рівень доларизації у країні можна вважати помірним, якщо він становить менше 30%.

Таблиця 2. Динаміка рівня доларизації в Україні у 2003–2005 рр. (%)*

Рік	Відношення банківських депозитів до широких грошей (за методикою МВФ)	Відношення зовнішнього боргу до ВВП	Частка боргу приватного сектору в сукупному зовнішньому боргу країни	Рейтинг (бали)
2003	20.8	47.5	52.7	12.1
2004	24.2	47.0	56.0	12.7
2005	24.1	46.8	62.7	13.4

* Розраховано за даними інтернет-сайту НБУ: www.bank.gov.ua.

тинг України у 2005 р. становив 13.4 бала, тоді як рейтинг Росії дорівнював 11.7, Латвії і Литви — 8, Казахстану — 7, Азербайджану — 6 балів.

Зростання рівня доларизації, починаючи з 2003 р., відбувається за рахунок зростання частки боргу приватного сектору в сукупному зовнішньому боргу держави. При цьому основний приріст боргу приватного сектору відбувався не за рахунок запозичень комерційних банків за кордоном, а за рахунок запозичень інших секторів.

Підбиваючи підсумок нашим дослідженням, можна стверджувати, що доларизація в Україні зумовлена не так реальною дохідністю доларових депозитів і намаганнями зберегти грошові заощадження від інфляції, як побоюваннями номінального знецінення гривні і нерозвинутістю вітчизняного фінансового ринку, на якому практично неможливі великі запозичення у національній валюті.

Проведений аналіз і розрахунки дали змогу дійти таких висновків:

- ♦ високий рівень доларизації економіки України несе в собі значні валютні ризики у разі виникнення різких коливань валютного курсу гривні, причому як у бік девальвації, так і ревальвації;

- ♦ значний рівень фінансової доларизації істотно зменшує ефективність грошово-кредитної політики НБУ, оскільки при нестабільності курсу можуть виникнути суттєві кредитні ризики, які, в свою чергу, призведуть до банківської кризи;

- ♦ рівень фінансової доларизації в Україні унеможливорює застосування гнучкішої курсової політики за рахунок відмови від жорсткого контролю за курсом гривні та переходу до політики застосування інфляційних орієнтирів. Запровадження останньої передбачає застосування політики гнучкого курсоутворення, яке через високий рівень доларизації ефективно здійснити проблематично;

- ♦ високий рівень доларизації в Україні свідчить про можливість виникнення суттєвих ризиків у разі впли-

ву портфельних інвестицій із держави (прикладом може бути фінансова криза 1998–1999 рр.) та зниження загального рейтингу країни на міжнародних ринках позичкових капіталів;

- ♦ збільшення обсягів зовнішніх запозичень приватного сектору призводить до зростання рівня доларизації у країні;

- ♦ наявність суттєвого рівня доларизації в Україні не стимулює зменшення обсягів тіньової економіки.

Розглянемо основні напрями впливу державної політики, які мають першочергове значення для зниження рівня доларизації в Україні.

У бюджетній системі:

- ♦ ліквідація дефіциту державного бюджету шляхом збалансування доходів і витрат при його прийнятті та виконанні;

- ♦ посилення контролю за надходженням податків до державного бюджету;

- ♦ зменшення розміру зовнішніх запозичень державою на міжнародних ринках позичкових капіталів.

У монетарній системі:

- ♦ зниження і збереження низьких темпів інфляції у країні шляхом зменшення участі НБУ на валютному ринку;

- ♦ стабільність валютного курсу гривні та уникнення різких його коливань;

- ♦ збереження політики режиму регульованого валютного курсу;

- ♦ часткова лібералізація руху капіталу шляхом надання дозволу комерційним банкам розміщувати кошти на міжнародних грошових ринках.

Така лібералізація також дасть НБУ змогу зменшити обсяги своєї участі на міжбанківському валютному ринку;

- ♦ сприяння розвитку альтернативних банківським депозитам фінансових інструментів.

У банківській системі:

- ♦ заборона на здійснення розрахунків у валюті між резидентами і нерезидентами на внутрішньому ринку держави;

- ♦ розробка Національним банком відповідних заходів, які для комерційних банків матимуть рекомендаційний

характер щодо зниження відсоткових ставок за валютними депозитами, оскільки заборона на відкриття депозитів у іноземній валюті призведе до розповсюдження найменш бажаної форми доларизації — обігу готівкової іноземної валюти;

- ♦ заборона на надання комерційними банками споживчих кредитів в іноземній валюті, до яких можна віднести кредити на придбання нерухомості, купівлю автомобілів, побутової техніки тощо.

Зазначимо, що основні заходи, спрямовані на зменшення рівня доларизації в Україні повинні здійснюватися у банківській системі, оскільки саме там органи монетарної влади можуть впливати на її рівень безпосередньо через зміни норм пруденційного характеру. Високий ступінь доларизації економіки дуже часто стимулюється “короткозорою” політикою державних управлінців саме в цьому секторі економіки.

Але обов'язковою умовою є необхідність комплексного підходу до регулювання монетарної, бюджетної та банківської систем.

Реалізація вказаних рекомендацій сприятиме вирішенню важливого завдання — зниження рівня доларизації в Україні.

Інформаційні джерела

1. Глобализация и национальные финансовые системы / Под ред. Дж.А.Хансона, П.Хонохана, Дж.Маджони / Пер. с англ. — М.: Изд-во “Весь мир”, 2005. — 320 с.

2. Берг Э., Боренштейн Э. Полная долларизация: преимущества и недостатки // Вопросы экономики. — 2000. — № 24 // www.ifm.org.

3. Козюк В.В. Монетарні проблеми функціонування глобальної фінансової архітектури: Монографія. — Тернопіль: Видавництво Астон, 2005. — 512 с.

4. Моисеев С.Р. Экономика долларизации // Дайджест-Финансы. — 2000. — № 10. — С. 9–13.

5. Сандоян Э., Карапетян Э. Воздействие долларизации на макроэкономическое равновесие в переходных и развивающихся экономиках // www.rau.am/downloads/Sandoyan. — 2006.

6. Сокорро Хейзен. Долларизация: контроль риска имеет ключевое значение // www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/rus/2005/03/pdf/basics.pdf.

7. Ростовский Я. Макроэкономическая нестабильность в посткоммунистических странах Центральной и Восточной Европы / Пер. с англ. — М.: Ad Marginem, 1997. — 464 с.

Методики

Думай, перш ніж вкладати гроші,
і не забувай думати, коли вже вклав їх.
Ф. Дойл

**Валерій
Галасюк**

Академік АЕН України, генеральний директор аудиторської фірми "КАУПЕРВУД", член Аудиторської палати України, голова ревізійної комісії Українського товариства оцінювачів, член правління Асоціації платників податків України, член виконавчого комітету Українського товариства фінансових аналітиків, член Всеукраїнського інституту внутрішніх аудиторів

**Віктор
Галасюк**

Кандидат економічних наук, магістр економіки, директор департаменту економічного консалтингу інформаційно-консалтингової фірми "ІНКОН-ЦЕНТР" (консалтингова група "КАУПЕРВУД"), член Українського товариства фінансових аналітиків, член Всеукраїнського інституту внутрішніх аудиторів

SGMCA — спрощений метод оцінки кредитоспроможності компаній на основі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку

Викладається авторський метод оцінки кредитоспроможності компаній, фірм, підприємств, заснований на трансформації їх прибутків і збитків у позитивні й негативні SC-потоки. Крім того, пропонуються повністю автоматизовані й доступні на веб-сайті авторів методи оцінки ліквідаційної вартості (GMLV) й визначення максимальної величини кредиту при заданому рівні забезпеченості кредитної угоди (GMML).

Адекватна оцінка кредитоспроможності позичальників — одне з першочергових завдань вітчизняних банків. Адже у кредитних портфелях багатьох із них частка проблемних кредитів доволі значна. Певною мірою це обумовлено застосуванням традиційних методів оцінки кредитоспроможності, більшість із яких має суттєві недоліки [1—2]. Зазначені методи далеко не завжди дають змогу вчасно "відсікти" угоду з позичальником, який є некредитоспроможним за даних умов кредитування. Тож першою проблемою, що породжується застарілою методологією оцінки кредитоспроможності, є ризик надання кредиту позичальникові, некредитоспроможному за даних умов кредитування. Цей ризик, по суті, полягає в тому, що позичальник виявиться просто не в змозі погасити кредитну заборгованість у необхідний час і в необхідному обсязі.

Ця проблема добре відома кредитним фахівцям, які дедалі гостріше відчувають потребу у фундаментальному підході до оцінки кредитоспроможності і яких уже не влаштовує механічний розрахунок фінансових коефіцієнтів [1—2]. Необхідність упровадження досконаліших методів оцінки кредитоспроможності з метою зменшення частки "проблемних" кредитів у портфелях банків практично ні в кого із фахівців не викликає сумнівів. Однак ця проблема є лише вершиною айсберга.

Друга (менш очевидна, а тому небезпечніша) проблема полягає в тому, що в результаті використання традиційних методів оцінки кредитоспроможності деякі позичальники

оцінюються як некредитоспроможні, хоча насправді вони в змозі погасити кредитну заборгованість у повному обсязі у необхідні терміни. У таких випадках банки, по суті, втрачають вигоду, не розміщуючи кошти у формі кредитів. Причому якщо прямі втрати за наданими кредитами регулярно оцінюються, то втрачена вигода від помилково ненаданих кредитів не оцінюється. Так, наприклад, питома вага проблемних кредитів у кредитному портфелі розраховується регулярно, але при цьому фахівці банків не визначають сумарну втрачену вигоду від ненаданих (унаслідок неправильно визначеної кредитоспроможності позичальників) кредитів. Ось чому ця проблема, образно кажучи, є підводною частиною айсберга і також заслуговує на особливу увагу.

Використання ефективнішої методології оцінки кредитоспроможності дає змогу банкам вирішувати обидві зазначені вище проблеми, мінімізуючи як прямі втрати (проблемні кредити), так і упущену вигоду (втрати від помилково ненаданих позичок). Така методологія була розроблена нами з урахуванням багаторічного досвіду співробітництва консалтингової групи "КАУПЕРВУД" як із банками, так і з підприємствами-позичальниками [1—5]. Використання запропонованого нами методу оцінки кредитоспроможності *GMCA (Galasyuks' method of credit analysis)* уже приносить практично значимі результати [www.galasyuk.com].

Проте у деяких випадках виникають організаційні складності, пов'язані з тим, що для використання GMCA потрібні дані бухгалтерського обліку про рух грошових коштів, які не фіксу-

ються в публічній фінансовій звітності. До того ж, як зауважили М.Р.Метьюс і М.Х.Б.Перера, “між бажанням різних сторін одержати якнайбільше інформації й небажанням її власника нести пов’язані з наданням цієї інформації витратами і мати незручності виникають певні протиріччя” [6, с. 150].

В умовах обмеженого доступу до даних бухгалтерського обліку можливості використання GMCA зменшуються. Щодо аналізу кредитоспроможності позичальників, то ця проблема виникає не часто, адже позичальники зацікавлені в одержанні кредитів і, як правило, надають необхідну інформацію. Однак проблема повноти вихідних даних є типовою для іншого класу ситуацій, у разі виникнення яких оцінка кредитоспроможності на базі GMCA просто необхідна. Йдеться про оцінку прав вимог виконання зобов’язань (за контрактами, векселями, гарантіями, поруками; дебіторської заборгованості тощо), яка здійснюється за методом GMIRE (див. www.galasyuk.com). Використання GMIRE у свою чергу потребує застосування GMCA для оцінки економічної можливості виконання зобов’язань *виключно у грошовій формі*.

Наведемо приклад. Компанія А звернулася в банк з метою одержання кредиту. Як заставу вона додатково запропонувала банку право одержання коштів за контрактом із компанією Б. Банк, природно, зацікавився кредитоспроможністю компанії Б, оскільки від її здатності виконати свої зобов’язання за контрактом *виключно у грошовій формі* залежить прийнятність запропонованого компанією А відповідного об’єкта застави. Однак компанія Б відмовляється надавати інформацію про рух грошових коштів, необхідну для застосування GMCA, що в принципі логічно, оскільки кредитна угода контрагента не становить для компанії Б ніякого інтересу. У такому випадку виникають труднощі щодо оцінки реальної вартості права вимоги компанії А на одержання коштів за контрактом з компанією Б, тож питання про те, надавати кредит чи ні залишається без відповіді.

На перший погляд, у подібних ситуаціях є два виходи. Перший і, мабуть, найменш прийнятний, — оцінити право вимоги виконання зобов’язань за номіналом. Так, якщо компанія Б згідно з контрактом вина компанії А сім мільйонів, то рівно стільки й коштує право компанії А на одержання грошей за зазначеною угодою. Такий підхід, по суті, припускає повну відсутність сумнівів у здатності

компанії Б виплатити компанії А суму, що належить до сплати за контрактом. Крім того, вихід, про який йдеться, не враховує юридичних аспектів, а це може спричинитися до втрати всіх семи мільйонів, якщо, наприклад, з’ясується, що контракт підписаний не уповноваженою особою.

Другий вихід — застосувати традиційну методологію фінансового аналізу. У більшості ситуацій цей підхід може виявитися не набагато кращим за перший, оскільки може ввести в оману щодо спроможності виконання зобов’язань компанією Б. Адже цей аналіз найчастіше зводиться до розрахунку фінансових коефіцієнтів, наприклад, коефіцієнтів ліквідності, прибутковості, оцінки фінансової стабільності та інших, зміст яких далекий від оцінки реальної кредитоспроможності [2].

Ми вважаємо, що існує третій, найприйнятніший вихід — адаптація GMCA до умов обмеженого обсягу вхідної інформації. У цій статті пропонуємо метод, отриманий у результаті такої адаптації — *SGMCA (simplified Galasyuks’ method of credit analysis)*, що припускає використання як вхідної інформації даних публічної фінансової звітності.

Перш ніж перейти до безпосереднього розгляду запропонованого методу, зауважимо, що він не є повним аналогом GMCA. При побудові SGMCA довелося пожертвувати деякими важливими принципами, закладеними в основу GMCA, що й відбито в назві SGMCA уточненням “simplified”. Хоча, звичайно ж, при створенні SGMCA ми спробували максимально зберегти ідеологію й підходи GMCA. Низка серйозних спрощень виявилася неминучою внаслідок обмеженої якості самої “інформаційної сировини” — публічної фінансової звітності. Завдання створення SGMCA можна порівняти із завданням створення автомобіля, призначеного для їзди на пальному низької якості. І при цьому

Піраміда основних факторів кредитоспроможності консалтингової групи “КАУПЕРВУД”

потрібно, щоб інші характеристики авто, котре створюється, мінімально відрізнялися від моделі, яку забезпечують палимим кращої якості.

Результати проведених досліджень дали змогу виділити базові фактори кредитоспроможності позичальників [2] (див. схему 1). Зазначимо, що й GMCA, і SGMCA ґрунтуються на врахуванні одних і тих же базових факторів кредитоспроможності, відрізняються лише способи їх урахування.

Оскільки метод SGMCA враховує ті ж базові фактори кредитоспроможності, що й GMCA, то ним передбачається здійснення тих же трьох базових етапів, що й GMCA:

- аналіз умов кредитування;
- аналіз здатності позичальника генерувати FSC-потоки;
- порівняння умов кредитування й здатності позичальника генерувати FSC-потоки.

АНАЛІЗ УМОВ КРЕДИТУВАННЯ

За своєю сутністю цей етап SGMCA такий же, як і відповідний етап GMCA, тому не розглядатимемо його. Нагадаємо лише, що в результаті здійснення зазначеного етапу аналітик одержує таблицю й графік погашення кредитної заборгованості [3].

АНАЛІЗ ЗДАТНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА ГЕНЕРУВАТИ FSC-ПОТОКИ

У праці [3] доведено, що для оцінки кредитоспроможності позичальників необхідно робити прогноз FSC-потоків (*free solely cash flows*) позичальника, що представляють собою SC-потоки позичальника, які без істотних ризиків для його діяльності можуть бути спрямовані на погашення його кредитної заборгованості. Варто наголосити, що SC-потоки (*solely cash flows*) складаються лише з грошових коштів, на відміну від грошових потоків (*cash flows*), які складаються з грошових коштів та їх еквівалентів [2]. Очевидно, що жодна з форм публічної фінансової звітності (баланс, звіт про фінансові результати, звіт про власний капітал і звіт про рух грошових коштів) не надає аналітичній інформації про SC-потоки компанії-позичальника. Отже, публічна фінансова звітність може бути використана з метою прогнозування FSC-потоків позичальника лише опосередковано.

Здавалося б, достатньо виключити зі звіту про рух грошових коштів рух еквівалентів грошових коштів, і мож-

на одержати надійну основу для аналізу й прогнозування SC-потоків позичальника. Та це не зовсім так.

По-перше, сама по собі процедура вилучення зі звіту про рух грошових коштів руху їх еквівалентів теоретично хоча й можлива, однак на практиці доволі складна.

По-друге, звіт про рух грошових коштів відповідно до П(С)БУ 4 “Звіт про рух грошових коштів” припускає подання руху грошових коштів та їх еквівалентів за рік без “розбивки” на менш тривалі періоди. Водночас платежі позичальника банку, відповідно до умов кредитного договору, як правило, здійснюються кілька разів на рік або навіть щомісяця. Відповідно, кредитного аналітика цікавить не лише сумарний рух грошових коштів за рік, а і його розподіл протягом цього періоду. Традиційний формат звіту про рух грошових коштів не забезпечує аналітика такою інформацією.

Отже, звіт про рух грошових коштів, на жаль, не містить інформації про SC-потоки позичальника.

Звіт про власний капітал відображає зміни, що відбулися за звітний період у капіталі компанії, і також не містить інформації про SC-потоки позичальника.

Немає інформації про SC-потоки позичальника й у звіті про фінансові результати, оскільки він складається не касовим методом, а методом нарахування.

Баланс у принципі не може містити інформації про SC-потоки позичальника, оскільки є фінансовим звітом не за *період*, а на *дату*.

Як джерело інформації для SGMCA вважаємо доцільним застосувати звіт про фінансові результати. Мусимо зауважити: такий вибір нами зроблено за принципом: “із двох лих вибирають менше”. Передбачаючи відповідну реакцію фахівців, хочемо запевнити: ми усвідомлюємо, що “хоча прибуток — пристойне слово й насправді дуже бажана мета, прибуток — це не те саме, що й гроші” [7, с. 22]. Ми також усвідомлюємо, що “витрати, однак, — це ще не грошові відпливи, так само, як і продажі — ще не грошові припливи” [7, с. 43].

Ми аж ніяк не намагаємося побудувати метод оцінки кредитоспроможності на основі порівняння доходів і витрат, оскільки це настільки ж безглуздо, як безглуздо вимірювати температуру хворого градусником для визначення температури атмосферного повітря. Ми пропонуємо спосіб (шоправда, спрощений) трансфор-

мації прибутку й збитків у позитивні й негативні SC-потоки. З огляду на це, нам доведеться зробити низку припущень, про які піде мова нижче.

Нагадаємо, що метою аналізу здатності позичальника генерувати FSC-потоки є одержання таблиці й графіка FSC-потоків позичальника на період кредитування, який у даному випадку можна вважати періодом прогнозування [3].

Першим кроком до зазначеної мети є одержання прогнозу фінансових результатів, тобто величин прибутків і збитків на період кредитування. Для цього необхідно зібрати поквартальні звіти про фінансові результати компанії за певний період у минулому (за ретроспективний період). Зрозуміло, він має бути довшим, ніж період прогнозування [3]. Після цього прогнозуємо фінансові результати на період кредитування. Це можна робити, використовуючи, наприклад, трендовий або авторегресійний аналіз. При цьому можуть застосовуватися деякі додаткові методи, наприклад, “відсотка від продажів” (percent-of-sales-method) [8, с. 136]. Зауважимо, що підсумкові потоки (скажімо, прибуток) безпосередньо не піддаються прогнозуванню, а розраховуються на основі прогнозних величин інших потоків. При здійсненні зазначеного розрахунку вважаємо за доцільне вилучати деякі потоки, наприклад, доходи від надзвичайних подій чи податки з надзвичайних прибутків.

Зробивши цей прогноз, аналітик одержує інформацію про прогнозовані фінансові результати діяльності компанії на період кредитування. Та виникає питання: **яким чином прибуток або збиток можна перетворити в FSC-потоки?**

Відомо, що величина фінансового результату діяльності компанії за певний період визначається як різниця її доходів і витрат за цей же період. Відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) “дохід — це збільшення економічних вигод протягом звітного періоду, що відбувається у формі припливу чи збільшення вартості активів, або зменшення зобов’язань, що виражається в збільшенні капіталу, не пов’язаного з внесками учасників акціонерного капіталу” [9, с. 50]. Витрати, у свою чергу, визначаються МСФЗ як “зменшення економічних вигод протягом звітного періоду, що відбувається у формі відпливу чи знецінення активів або збільшення зобов’язань, що призводить до зменшення вартості капіталу, не пов’язаного з його розподілом

між учасниками акціонерного капіталу” [9, с. 51].

Таким чином, фінансові результати діяльності компанії за певний період відображає зміна вартості її власного капіталу за цей же період. Якщо фінансовий результат діяльності компанії за певний період є позитивним (тобто є прибутком), то її власний капітал за цей період зростає. Однак незважаючи на уявну простоту, тут усе-таки є певна невизначеність. Оскільки доходи можуть виражатися не лише в прирості активів, а й у зменшенні зобов’язань, а витрати — не лише в прирості зобов’язань, а й у зменшенні вартості активів, то буває доволі складно визначити, за рахунок чого саме досягнуто прибутку — переважно за рахунок приросту активів чи переважно за рахунок зменшення зобов’язань.

Для спрощення припустимо, що прибуток формується виключно за рахунок приросту вартості активів. Однак, це зовсім не означає, що ми можемо прирівняти прибуток й FSC-потоки позичальника, адже кредитна заборгованість погашається не *будь-якими активами*, а *виключно грошима*. Активи можна перетворити на гроші, реалізувавши їх. Однак фахівці розуміють, що будинок, котрий має ринкову вартість один мільйон, і один мільйон грішми — це, як кажуть в Одесі, дві великі різниці. Річ у тім, що реалізація активів — це процес, який відбувається в часі. Для реалізації активів за ринковою вартістю потрібно, щоб період експозиції активів на ринку був розумно довгим. Найчастіше розумно довгий період експозиції є доволі тривалим, а кредитну заборгованість потрібно погашати вчасно. Скоротити період експозиції активів до необхідної тривалості можна шляхом реалізації активів за ліквідаційною вартістю, яка нижча за ринкову.

Ліквідаційна вартість об’єкта оцінки може бути розрахована на базі її ринкової вартості за допомогою розробленого нами методу *GMLV (Galasyuks’ method of liquidating value evaluation)*, що уже протягом багатьох років успішно застосовується як в Україні, так і за її межами [10, www.galasyuk.com].

Виникає ще одне питання — яким чином можна застосувати GMLV, якщо не відомо, за рахунок яких саме активів отримано прибуток? Адже активи ніяким чином не персоналіфікуються ні в складі доходів і витрат, ні в складі прибутку. З огляду на таку ситуацію уточнимо припущення: прибуток означає приріст активів компанії, і цей приріст має таку ж структуру, як і самі активи. Наприклад, якщо частка необоротних

Таблиця 1. Прогнозовані на період кредитування фінансові результати позичальника

Статті звіту про фінансові результати	I квартал 2007 р.	II квартал 2007 р.	III квартал 2007 р.	IV квартал 2007 р.	I квартал 2008 р.	II квартал 2008 р.
Чистий прибуток, тис. грн.	250		115	35	210	
Чистий збиток, тис. грн.		80				100

Таблиця 2. FSC-потоки позичальника на період кредитування

Найменування потоків	I квартал 2007 р.	II квартал 2007 р.	III квартал 2007 р.	IV квартал 2007 р.	I квартал 2008 р.	II квартал 2008 р.
FSC-потоки, тис. грн.	147.5	-80	67.85	20.65	123.9	-100

активів компанії становить 70%, а оборотних — 30%, то передбачається, що й прибуток компанії означає приріст активів, який на 70% складається з необоротних активів, і на 30% — з оборотних. Отже, по суті, передбачається незмінна структура активів компанії.

З урахуванням викладеного вище, прибуток може бути перетворено в FSC-потік шляхом перемноження його величини на середньозважений коефіцієнт відношення ліквідаційної вартості активів компанії до їх ринкової вартості (WAK_L — weighted average k_L), що розраховується з використанням GMMV. Хоча такий підхід навряд чи можна вважати точним, однак аналогічні з методичної точки зору підходи (наприклад, WACC-weighted average capital cost — підхід, заснований на використанні середньозважених витрат на капітал) користуються великою популярністю серед фахівців.

Щодо збитків, то доцільно припустити, що вони є результатом виключно приросту зобов'язань. При цьому, якщо припустити, що зазначені зобов'язання повинні бути погашені лише грошовими коштами, то **величина від'ємного FSC-потіку приймається рівною збитку.**

Розглянемо запропонований вище підхід до трансформації фінансових

результатів у FSC-потоки на прикладі. Припустимо, в результаті прогнозування отримано прогноз фінансових результатів на період кредитування, відображений у таблиці 1.

Припустимо, що величина середньозваженого коефіцієнта відношення ліквідаційної вартості активів компанії до їх ринкової вартості (WAK_L), отримана в результаті застосування GMMV, становить 0.59. Тоді величини FSC-потоків на період кредитування будуть мати значення, відображені в таблиці 2.

Співвідношення величин фінансових результатів і FSC-потоків позичальника можна проілюструвати за допомогою графіка (див. графік).

ПОРІВНЯННЯ УМОВ КРЕДИТУВАННЯ І ЗДАТНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА ГЕНЕРУВАТИ FSC-ПОТОКИ

Зміст цього етапу SGMCA такий же, як і аналогічного етапу GMCA, тому його теж не розглядатимемо. Нагадаємо лише, що в результаті здійснення цього етапу аналітик одержує С-рейтинг — кількісний показник, який однозначно характеризує кредитоспроможність позичальника за даних умов кредитування. Крім того, використання процедур FSC-перероз-

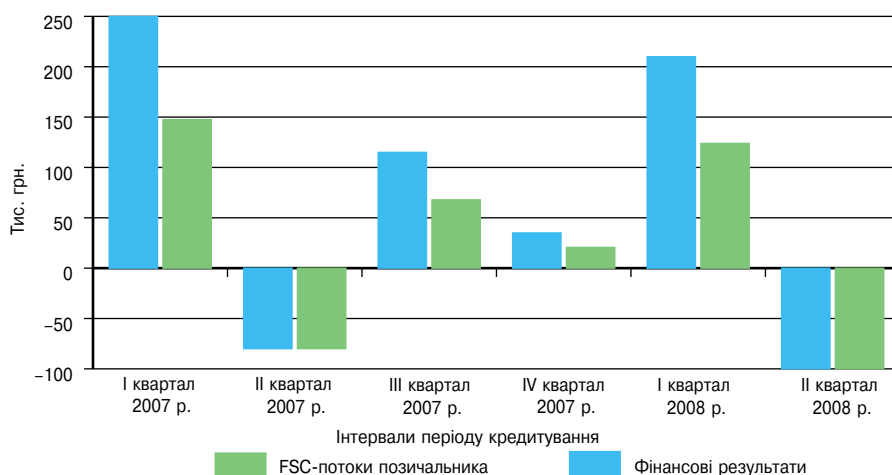
поділу й LC-модифікації дає змогу за необхідності надавати рекомендації зі зміни умов кредитування в конкретній ситуації з метою досягнення компромісу між кредитором і позичальником [5].

Завдяки створенню фахівцями консалтингової групи "КАУПЕРВУД" інтернет-модуля «gQuickDecision», наведені в даній праці методи оцінки ліквідаційної вартості (GMLV) й визначення максимальної величини кредиту при заданому рівні забезпеченості кредитної угоди (GMMML) повністю автоматизовані й доступні на сайті www.galasyuk.com.

Література

1. Галасюк Валерій, Галасюк Віктор. Оцінка кредитоспроможності позичальників: що оцінюємо? // Вісник Національного банку України. — 2001. — № 5. — С. 54—56.
2. Галасюк Валерій, Галасюк Віктор. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальників // Вісник Національного банку України. — 2001. — № 9. — С. 54—57.
3. Галасюк Валерій, Галасюк Віктор. Методика оцінки кредитоспроможності позичальників // Вісник Національного банку України. — 2002. — № 2. — С. 39—45.
4. Галасюк Валерій, Галасюк Віктор. Методика оцінки кредитоспроможності позичальників (аналіз здатності позичальника генерувати SC-потоки) // Вісник Національного банку України. — 2002. — № 7. — С. 38—44.
5. Галасюк Валерій, Галасюк Віктор. Оцінка кредитоспроможності позичальника (зіставлення умов кредитування і здатності позичальника генерувати FSC-потоки) // Вісник Національного банку України. — 2002. — № 11. — С. 42—46.
6. Мэтьюс М.Р., Перера М.Х.Б. Теория бухгалтерского учета: Учебник / Пер. с англ. под ред. Я.В.Соколова, И.А.Смирновой. — М.: Аудит, ЮНИТИ, 1999. — 663 с.
7. Альфред М. Кинг. Тотальное управление деньгами / Пер. с англ. — СПб.: Полигон, 1999. — 448 с.
8. Боди Зви, Мертон Роберт. Финансы / Пер. с англ.: Учебн. пособие. — М.: Издательский дом "Вильямс", 2000. — 592 с.
9. Международные стандарты финансовой отчетности 1999: издание на русском языке. — М.: Аскери-АССА, 1999. — 1135 с.
10. Галасюк В.В., Галасюк В.В. Кредитование под залог и ликвидационная стоимость / Под. ред. С.Н.Губенко / Издание второе. — Днепропетровск: Новая идеология, 2001. — 89 с.

Фінансові результати та FSC-потоки

**Роман
Сухий**

Юрисконсульт юридичного
департаменту Національного
банку України

У статті йдеться про реалізацію принципу незалежності центральних банків європейських країн. Аналізуючи специфіку діяльності центральних банків Франції, Польщі й Чехії та узагальнюючи їх досвід, автор вносить актуальні пропозиції щодо необхідності законодавчого врегулювання низки питань, які стосуються роботи Національного банку України.

Міжнародний досвід

Реалізація принципу незалежності центральных банків європейських держав. Керівні органи центральных банків

Здатність центрального банку ефективно виконувати одне зі своїх основних завдань — підтримувати цінову стабільність — безпосередньо залежить від рівня його незалежності. З огляду на неприпустимість негативного впливу політики уряду на загальну фінансову стабільність держави суттєвого значення нині набуває спосіб взаємодії центрального банку та органів державної влади. Важливою складовою незалежності центробанку є встановлена на законодавчому рівні заборона на отримання ним будь-яких вказівок від державних органів.

Порядок призначення голови, статус центральных банків, їх функції та основна мета діяльності у багатьох країнах майже не відрізняються. Основна відмінність полягає у ступені незалежності цих установ. Згідно із Законом України “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” пріоритетним напрямом зовнішньої політики нашої держави є інтеграція до Євросоюзу. У зв’язку з цим місце, роль і правові засади діяльності центрального банку необхідно привести у відповідність із принципами ЄС. Відповідно до консолідованої версії Договору про заснування Європейської Спільноти (надалі — Договір), який вважають основним актом європейського права стосовно врегулювання питання незалежності центрального банку, незалежність є комплексним поняттям і передбачає сукупність інституціональної, особистої, функціональної та фінансової незалежності.

ФАКТОРИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ЦЕНТРОБАНКУ

Інституціональна незалежність полягає у закріпленні на законодавчому рівні положення, згідно з яким

центральный банк є самостійним і незалежним державним органом (визначення статусу банку). Відповідно до статті 9 Статуту Європейської системи центральных банків і Європейського центрального банку (надалі — Статут), який є додатком до Договору, Європейський центральний банк (надалі — ЄЦБ) є юридичною особою і повинен мати в кожній із держав-членів найширшу правоздатність, яка надається юридичним особам відповідно до законодавства цих країн. Зокрема, він може набувати й відчужувати рухоме і нерухоме майно та бути стороною в судовому процесі. Статтею 109 Договору зобов’язано кожну державу-члена забезпечити найпізніше до дати створення Європейської системи центральных банків (надалі — ЄСЦБ) сумісність її національного законодавства, у тому числі статуту центрального банку, із цим Договором та Статутом ЄСЦБ. Згідно зі статтею 116 Договору кожна держава — член ЄС повинна гарантувати незалежність центрального банку відповідно до вимог статті 109.

Особиста незалежність центрального банку передбачає створення умов для неухильного виконання його працівниками своїх обов’язків. На практиці це означає особливий порядок призначення та звільнення працівників (особливо керівного складу) і заборону займатися їм комерційною діяльністю. Згідно зі статтею 14 Статуту Голова ЄЦБ може бути звільнений лиш у тому разі, коли він не відповідає посадовим вимогам або визнаний винним у серйозних правопорушеннях. Також передбачено, що статuti національних центральных банків повинні визначати строк повноважень Голови центробанку тривалістю не менше 5 років. Відповідно до статті 11 Статуту члени керівних органів центральных банків не можуть обіймати

будь-яку іншу оплачувану чи неоплачувану посаду, хіба що Керівна Рада зробить поодинокий виняток.

Функціональна незалежність полягає у виконанні центральними банками своїх функцій самостійно, без втручання будь-яких органів державної влади і зокрема уряду. Якщо політика уряду загрожує виконанню основного завдання центрального банку, він не повинен її підтримувати. Заборону втручання інших інститутів у діяльність центрального банку закріплено статтею 108 Договору. Так, здійснюючи повноваження, завдання та обов'язки, що на них покладають Договір та Статут ЄСЦБ, ЄЦБ, національним центральним банкам та будь-яким членам їхніх органів, уповноважених ухвалювати рішення, не належить звертатися за вказівками або виконувати вказівки інституцій чи органів Спільноти, будь-якого уряду держави-члена чи будь-якого іншого органу. Інституції та органи Спільноти й уряди держав-членів беруть на себе зобов'язання поважати цей принцип і не прагнути впливати на членів органів ЄЦБ чи національних центральних банків, уповноважених приймати рішення, під час виконання їхніх завдань. Аналогічна норма є також у статті 7 Статуту.

Фінансова незалежність центральних банків визначається достатністю власних фінансових ресурсів, необхідних для виконання їх функцій, реалізації відповідних програм і забезпечення високого рівня заробітної плати працівників. До фінансової незалежності відносять право на перевірку банку незалежними аудиторами і право самостійно формувати власний кошторис. Згідно зі статтею 27 Статуту незалежні аудитори, рекомендовані Керуючою радою і схвалені Радою, мають проводити аудиторську перевірку бухгалтерської звітності ЄЦБ і національних центральних банків. Аудиторам належить мати найширші повноваження перевіряти всі бухгалтерські книги й рахунки ЄЦБ та національних центральних банків і діставати повну інформацію про їхні операції. Статтею 33 Статуту визначається, що чистий прибуток ЄЦБ має розподілятися таким чином: сума, визначена Керуючою радою (але не більше 20% від чистого прибутку), переводиться до загального резервного фонду з урахуванням ліміту, що дорівнює 100 % капіталу; решту чистого прибутку належить розподілити між учасниками ЄЦБ пропорційно до їхніх оплачених часток. У випадку, якщо ЄЦБ зазнає збитків, недостача може компенсуватися за рахунок загаль-

ного резервного фонду ЄЦБ, а при необхідності (за рішенням Керуючої ради) — й за рахунок грошового прибутку відповідного фінансового року — в тій же пропорції і не в більшому розмірі, ніж розподілено між національними центральними банками. Фінансовою незалежністю передбачається заборона надання кредитів уряду. Відповідно до статті 101 Договору та статті 21 Статуту заборонено надавати кредит на покриття дефіциту чи будь-які інші кредити ЄЦБ чи центральних банків держав-членів інституціям чи органам Спільноти, центральним урядам, регіональним, місцевим чи іншим державним органам та органам, чию діяльність регулює публічне право, чи державним підприємствам держав-членів. ЄЦБ та національним центральним банкам заборонено купувати безпосередньо в них боргові зобов'язання. Слід зазначити, що ЄСЦБ діє відповідно до принципів відкритої ринкової економіки та вільної конкуренції, що сприяє ефективному розподілу ресурсів, стійкості державних фінансів і валюти, стабільності платіжного балансу.

Визначені у Договорі принципи відобразилися у законодавстві, яке регулює діяльність центральних банків багатьох країн. Це можна продемонструвати на прикладі Монетарно-фінансового кодексу Франції, Закону Республіки Польща "Про Національний банк Польщі" та Закону Республіки Чехія "Про Національний банк Республіки Чехія".

БАНК ФРАНЦІЇ

Статус Банку Франції визначається статтею L.142-1 Монетарно-фінансового кодексу Франції (надалі — Кодекс), згідно з якою він є установою, капітал котрої становить власність держави. Водночас Банк Франції є складовою частиною Європейської системи центральних банків.

Відповідно до Кодексу основне завдання Банку Франції — визначення і проведення грошово-кредитної політики задля забезпечення стабільності цін. У межах, що не перешкоджають цим параметрам, він підтримує загальну економічну політику уряду.

Незалежність Банку Франції не перешкоджає забезпеченню координації його роботи з органами державної влади, які відповідають за інші сектори економічної політики. Так, Голова Банку Франції надає Президенту республіки та парламенту не рідше одного разу на рік звіт про операції

Банку в грошово-кредитній політиці та її перспективи. Прем'єр-міністр та міністр економіки і фінансів можуть брати участь у засіданнях Ради з питань грошово-кредитної політики без права вирішального голосу і вносити на розгляд Ради будь-який варіант рішення.

Згідно з Кодексом Банк Франції (в особі Голови, заступника Голови чи будь-якого члена Ради з питань грошово-кредитної політики) не може виконувати вказівок уряду чи будь-якої іншої установи. Таким чином, Банк Франції діє самостійно, а взаємодія з іншими державними органами має лише консультативний характер, що розширює можливості його діяльності.

Керівними органами Банку Франції є Рада з питань грошово-кредитної політики, Генеральна рада та Голова банку.

Рада з питань грошово-кредитної політики здійснює аналіз впливу грошово-кредитної політики, сформованої в межах ЄСЦБ. До складу Ради входять Голова Банку Франції, два його заступники та чотири члени, призначені Радою міністрів строком на шість років із застереженнями, зазначеними в Кодексі (стаття L.142-3). Її члени (крім Голови Банку Франції та його заступників) обираються зі списку, що складається з потрібної кількості претендентів на призначення. Список формується за загальною згодою чи, у випадку її відсутності, у рівних пропорціях Президентом Сенату, головуєчим Національних зборів і головуєчим Економічною та Соціальною радою з урахуванням компетентності та професійного досвіду претендентів у грошово-кредитній і фінансово-економічній сферах.

Половина складу чотирьох членів Ради з питань грошово-кредитної політики, які призначаються Радою міністрів, оновлюється кожних три роки. Рішення про заміну її членів приймається не менш як за вісім днів до закінчення строку їх повноважень. Якщо один із членів не може здійснювати свої повноваження до кінця строку, його заміна відбувається негайно. У такому випадку особа, яка призначається, здійснює свої функції лише впродовж терміну, що залишився в особі, котру було замінено.

Спосіб призначення представників Ради з питань грошово-кредитної політики дає змогу обирати компетентних і професійних працівників, а постійне оновлення із чітко встанов-

леним терміном та заборона повторно-го переобрання запобігає зловживанням членів Ради владою. При цьому законом передбачено, що повноваження будь-якого члена Ради з питань грошово-кредитної політики можуть бути достроково припинені тільки у разі його неспроможності виконувати свої обов'язки чи здійснення ним серйозної помилки — шляхом його відкликання згідно з умотивованим запитом Ради. Таке рішення має прийматися більшістю голосів членів Ради з питань кредитно-грошової політики. У голосуванні бере також участь особа, щодо якої приймається рішення. Голови Банку Франції, його заступники та іншим членам Ради з питань грошово-кредитної політики забороняється займатися будь-якою іншою державною чи приватною діяльністю — як оплачуваною, так і неоплачуваною. Виняток із цього правила становить лише надаваний Радою з питань грошово-кредитної політики дозвіл на здійснення викладацької діяльності та роботу в міжнародних організаціях. Виборну посаду їм займати заборонено.

Голова Банку Франції та його заступники призначаються Радою міністрів строком на шість років. Займати свої посади вони можуть не більше двох термінів. Голова очолює також Раду з питань грошово-кредитної політики та Генеральну раду.

У випадку, коли Голова чи його заступники відмовляються від займаної посади з якихось причин (окрім здійснення ними серйозного порушення), вони продовжують отримувати заробітну плату протягом 3 років відповідно до статті L.142-5 Монетарно-фінансового кодексу Франції. Законодавством країни (стаття L.144-2 Монетарно-фінансового кодексу Франції) встановлено, що граничний вік для обіймання посади Голови Банку Франції — 65 років.

До складу Генеральної ради входять члени Ради з питань грошово-кредитної політики та один представник банку, що обирається строком на шість років. Рішення Генеральної ради приймаються більшістю голосів присутніх членів, проте їх має бути не менше п'яти. При прийнятті рішення Генеральною радою за рівної кількості голосів її членів голос Голови Банку Франції є вирішальним.

Обрання Голови Банку Франції та його заступників відповідає вимогам Договору. Зокрема — статті 14 Статуту, де чітко обумовлено термін, на який обирається Голова і його заступ-

ники. Також визначено, хто і за яких обставин може звільнити керівника центробанку. Завдяки цьому Банк Франції може сповна реалізовувати свою політику й гарантувати, що працівники можуть бути звільнені лише за умови серйозної провини, а не внаслідок конфлікту інтересів політичних сил.

Банк Франції зберігає державні золотовалютні резерви, внесені в актив його балансу, і управляє ними. Йому заборонено надавати будь-які кредити державному органу чи підприємству. Втім, це положення не стосується державних кредитних установ, які на визначених Банком Франції умовах отримують стабілізаційні засоби на рівних із приватними організаціями засадах.

Генеральна рада обговорює і приймає рішення про використання власних коштів, що становлять витратні бюджети, і звіти про їх виконання, формує баланс та рахунки Банку Франції.

Отже, основним завданням центрального банку країни є підтримка цінової стабільності, а не отримання прибутку. Це цілком відповідає вимогам Договору. Зокрема, статті 105, згідно з якою основним завданням ЄСЦБ є підтримка стабільності цін. Законом також заборонено надавати будь-які кошти державним органам, що теж відповідає вимогам Договору.

Банк Франції не залежить від коштів, отриманих від уряду. Його кошторис формується Генеральною радою, а не урядом, що дає змогу ефективніше використовувати власні кошти та забезпечує власну самостійність.

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК ПОЛЬЩІ

Законом Республіки Польща "Про Національний банк Польщі" (надалі — Закон) встановлено, що Національний банк Польщі є самостійним суб'єктом права, може використовувати печатку з національною емблемою й не підпорядкований вимозі запису до реєстру державних підприємств. Основною метою діяльності Національного банку Польщі (надалі — НБП) є підтримка цінової стабільності. Водночас він здійснює підтримку економічної політики уряду, якщо це не обмежує виконання базових цілей НБП. Відповідно до статті 3 Закону центральний банк країни при виконанні своїх обов'язків діє самостійно від уряду, підтримуючи його економічну політику в тому разі, коли вона не суперечить основним завданням НБП.

Керуючими органами Національного банку Польщі є його Президент, Рада з монетарної політики та Правління.

Президент НБП призначається Сеймом за поданням Президента Республіки Польща строком на шість років. Одна й та ж особа не може перебувати на цій посаді впродовж двох термінів поспіль. Термін перебування на посаді Президента НБП закінчується:

- 1) по завершенні строку перебування на посаді (шести років);
- 2) у разі смерті;
- 3) у зв'язку із заявою про відставку;
- 4) у випадку відкликання.

Президент НБП може бути відкликаний, якщо:

- 1) не може виконувати свої обов'язки через тривалу хворобу;
- 2) визнаний у кримінальному злочині за остаточним і вирішальним рішенням суду;
- 3) державним трибуналом йому заборонено займати керівні посади чи посади з виключною відповідальністю у державних установах.

Заборона перебувати на посаді Президента НБП більше двох термінів перешкоджає зловживанням владою. Його призначення Сеймом за поданням Президента Польщі є частиною незалежності банку. Крім того, Законом чітко встановлено термін перебування на посаді Президента НБП, що відповідає вимогам Договору.

До складу Ради з монетарної політики входять Президент НБП та дев'ять членів, які є спеціалістами у сфері фінансів і призначені у рівній кількості Президентом Польщі, Сеймом і Сенатом. Членів Ради призначають строком на шість років. Призначення нових її членів відбувається не пізніше дати закінчення строку перебування на посадах їх попередників.

Органи, уповноважені призначати членів Ради, можуть їх відкликати лише у разі:

- 1) відмови від посади;
- 2) хвороби, що заважає їм виконувати свої обов'язки;
- 3) звинувачення у кримінальному злочині за остаточним рішенням суду;
- 4) обставин, зазначених у параграфі 2 статті 14 (член Ради, який є членом політичної партії або профспілки, повинен припинити діяльність у цій партії або спілці на строк служби у Раді, інакше він відкликається з Ради).

З метою ефективного виконання своїх завдань НБП співпрацює з відповідними урядовими органами при розробці та впровадженні економічної політики, забезпечує належ-

не виконання принципів монетарної політики, зокрема:

- подає на розгляд органам центрального уряду розробки щодо напрямів монетарної політики, доповідає про хід здійснення монетарної політики та про ситуацію в банківській системі;

- співпрацює з міністром фінансів у розробці фінансових проектів уряду;

- висловлює свою точку зору щодо проектів законодавства, які стосуються економічної політики;

- пропонує власне бачення проектів законодавства щодо банківських операцій та інших законодавчих актів стосовно банківської системи.

Стаття 22 Закону надає право Президенту НБП відвідувати засідання Сейму та Ради міністрів.

У відносинах з урядом НБП діє самостійно і не отримує від нього жодних вказівок щодо своєї діяльності. У взаєминах із ним банк наділений правом дорадчої ініціативи.

Капітал НБП складається з основного капіталу та спеціальних фондів. Основний капітал НБП включає зареєстрований фонд і резервний капітал. Перший поповнюється субсидіями з прибутку НБП за період не менш як 3 роки і становить 400 млн. злотих. Другий призначено для покриття збитків банку. Субсидії у резервний капітал — це 2% від чистого річного прибутку.

Відповідно до Закону НБП розпоряджається фінансами на основі бюджету, затвердженого Правлінням. Після тридцяти днів із моменту затвердження річних рахунків НБП Радою міністрів частина річного чистого прибутку банку переказується центральному уряду, який установлює шляхи надходження коштів до капіталу НБП і спосіб розподілу його прибутків. Ці норми Закону забезпечують незалежність НБП від коштів уряду. Відтак Національний банк Польщі може протидіяти уряду, якщо той проводить економічну політику, керуючись лише політичними інтересами.

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК ЧЕХІЇ

Як зазначається у Законі Республіки Чехія “Про Національний банк Чехії” (надалі — Закон), центральний банк країни є юридичною особою публічного права. Згідно із Законом основне завдання Національного банку Чехії (надалі — Національний банк) — це підтримка цінової стабільності. Національний банк підтримує загальну економічну політику уряду лише за умо-

ви, якщо вона не суперечить його основній меті.

Згідно зі статтею 9 Закону під час виконання свого основного завдання чи інших дій ані Національний банк Чехії, ані Правління банку не повинні чекати чи отримувати будь-які інструкції від Президента республіки, парламенту, уряду, адміністративних органів тощо. Національний банк та уряд держави повинні інформувати один одного відносно принципів і заходів, пов'язаних із економічним та політичним життям країни. Ці норми Закону згідно з вимогами Договору закріплюють незалежність Національного банку. На законодавчому рівні це сприяє його ефективній діяльності, оскільки він може діяти незалежно, всупереч економічній політиці уряду, якщо вона перешкоджатиме виконанню основного завдання Нацбанку.

Система керівних органів Національного банку відрізняється від системи керівних органів розглянутих вище центральних банків. На відміну від них керівним його органом є лише Правління Національного банку. Варто зазначити, що така система керівних органів характерна також для Словаччини та Естонії. Так, у Словаччині керівним органом є Банківська рада, а в Естонії — Правління Центрального банку.

Правління Національного банку Чехії складається із семи членів, включаючи його Президента, двох заступників Президента та чотирьох інших членів. Члени Правління призначаються строком на 6 років. Забороняється займати цю посаду більше двох термінів. Президент Республіки Чехія може звільнити членів Правління від виконання обов'язків:

- 1) у разі невиконання пунктів 6 і 7 статті 6 Закону (вимоги щодо освіти та несумісності обіймання посад);

- 2) відповідно до набрання сили рішення суду за кримінальною справою;

- 3) у випадку неналежного виконання посадових обов'язків у період більш як шість місяців.

Президент Національного банку може бути звільнений, якщо не відповідає вимогам, необхідним для виконання його обов'язків, або в разі визнання винним у скоєнні серйозних протиправних дій. Президент Чехії може також звільнити Президента Національного банку, якщо той не виконує належним чином свої обов'язки протягом періоду, що перевищує шість місяців.

Отже, Законом обумовлено обставини, за яких працівники та Президент банку можуть бути звільнені. Ці норми запобігають безпідставному

звільненню їх із посади та підвищують їх можливості щодо виконання своїх безпосередніх обов'язків.

Закон визначає характер відносин Національного банку з іншими державними органами. Відповідно до законодавства центральний банк надає уряду пропозиції з питань, що належать до його компетенції. Міністр фінансів чи уповноважений представник уряду можуть відвідувати засідання Правління банку з правом дорадчої ініціативи і вносити пропозиції на розгляд Правління. У свою чергу Президент Національного банку чи один із його заступників можуть відвідувати засідання уряду з правом дорадчої ініціативи.

Отже, Національний банк у відносинах з органами державної влади діє незалежно, а взаємовідносини сторін мають дорадчий характер.

У Законі є також ряд положень щодо фінансової незалежності центрального банку країни. Зокрема, стаття 30 містить норму, згідно з якою Національний банк не може надавати будь-яку фінансову підтримку Республіці Чехія чи її органам, регіональним органам влади або іншим органам, діяльність яких регулюється нормами публічного права, а також юридичним державним підприємствам, окрім державних кредитних установ, навіть шляхом купівлі у них боргових зобов'язань.

З метою контролю за діяльністю та інвестиціями Національного банку він (стаття 47 Закону) функціонує відповідно до встановленого бюджету. Сума його прибутку повинна використовуватися для поповнення резервного та інших фондів, а також для інших бюджетних цілей. Залишок із суми прибутку банку має бути переведений до державного бюджету. Розподіл отриманого ним прибутку дає змогу забезпечити як ефективну діяльність, так і незалежність Національного банку.

ВИСНОВОК

Таким чином, можна виділити економічну та політичну складові автономності центрального банку, які поєднують у собі встановлені Договором інституціональну, особисту, функціональну та фінансову незалежність центрального банку.

Економічна самостійність визначається здатністю центрального банку контролювати власний бюджет і розподіляти отриманий прибуток, тобто бути економічно незалежним. Політична незаангажованість забез-

печується спеціальним порядком призначення Голови та членів Правління центрального банку, терміном виконання службових обов'язків (чим довший період перебування на посаді — тим більша незалежність) і методами виконання основного завдання центрального банку — підтримки цінової стабільності (залежно від того, втручаються органи державної влади у діяльність центробанку чи ні).

Важливу роль в ефективній діяльності центрального банку відіграє злагоджена співпраця керівних органів, оскільки саме завдяки їх ефективній роботі досягається високий ступінь його економічної самостійності і незалежності.

ПРОПОЗИЦІЇ

З огляду на розглянуті норми банківського законодавства європейських країн вважаємо доцільним урегулювання низки питань, які стосуються діяльності Національного банку України. Насамперед на законодавчому рівні слід врегулювати питання щодо посилення економічної та політичної незалежності НБУ та вдосконалення його внутрішньої організаційної структури. Зокрема, варто врегулювати питання щодо формування статутного капіталу та розподілу прибутків Національного банку України. При цьому слід вирішити питання стосовно розподілу прибутку, отриманого від операцій із золотовалютним резервом держави. Пропонується внести зміни до Закону України "Про Національний банк України" щодо спрямування прибутку НБУ на збільшення статутного капіталу і фондів, які є джерелом фінансування капітальних вкладень, у межах, передбачених кошторисом банку. Решту прибутку після здійснення попередніх дій доцільно перераховувати до державного бюджету, загального резерву Національного банку та до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Перевищення витрат НБУ над доходами має покриватися за рахунок коштів загального резерву, а якщо їх рівень недостатній, то й за рахунок державного бюджету України наступного за звітним року. Ці пропозиції відображено у проекті Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" (реєстраційний № 8677), який 30.12.2005 року подано Національним банком на розгляд Верховної Ради. Проте у зв'язку з тим, що зазначений проект закону не був прийнятий до закінчення строку повноважень Верховної Ради України IV скликання в першому читанні, відповідно до статті

100 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого постановою Верховної Ради України від 16 березня 2006 року № 3547-IV, він вважається відкликаним.

Необхідно також конкретизувати положення щодо ролі Ради НБУ у призначенні та звільненні з посади членів його Правління, а також щодо порядку звільнення членів самої Ради. Йдеться, зокрема, про неузгодженість норм статті 9 Закону "Про Національний банк України", відповідно до яких Рада не може надавати рекомендації щодо доцільності призначення чи звільнення з посади Голови і членів Правління НБУ, та статті 16 зазначеного закону, згідно з якою кількісний і персональний склад Правління затверджується Радою за поданням Голови Національного банку.

Згідно із Законом "Про Національний банк України" Голова Національного банку може бути звільнений із посади Верховною Радою за поданням Президента України в межах його конституційних повноважень (стаття 18). Однак у Конституції України не вказано причин, які можуть зумовити подання Президента України щодо звільнення з посади Голови Національного банку. У зв'язку з цим пункт 6 статті 18 пропонується виключити.

Також у Законі "Про Національний банк України" слід розширити перелік причин звільнення членів Ради НБУ. Наприклад, внести положення про дострокове звільнення у разі невідповідності діяльності члена Ради вимогам закону і професійній етиці, а також доповнити цей пункт вимогами щодо порядності (ділової репутації), професійності й управлінських якостей особи тощо.

Пропонується встановити, що Рада НБУ може відмовити у затвердженні кандидатури члена Правління, запропонованої Головою, якщо особою:

1) порушено вимоги статті 65 цього закону про заборонену діяльність;

2) вчинено злочин, встановлений ви роком суду, що набрав законної сили;

3) діяльність особи не відповідає вимогам закону або професійної етики.

Рішення Ради НБУ про відмову у затвердженні кандидатури члена Правління може бути оскаржено особою, щодо якої воно прийнято, у судовому порядку.

Повноваження членів Правління можуть бути припинені за рішенням Ради Національного банку України у разі відповідного подання Голови НБУ.

Частину зазначених пропозицій відображено у проекті Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про Національний банк України" (реєстраційний № 1039), який 5 червня 2006 року подано на розгляд Верховної Ради України. За станом на 22 вересня 2006 року зазначений проект прийнятий за основу.

Законопроект сприятиме вирішенню проблемних питань, зокрема, питання про посилення незалежності Національного банку України, його керівних органів, зміну строку повноважень Голови Національного банку України, конкретизує підстави його звільнення та усуне окремі передумови можливого конфлікту інтересів у роботі певних категорій службовців НБУ.

Література

1. Консолідована версія Договору про заснування Європейської Спільноти.
2. Закон України "Про Національний банк України".
3. Монетарно-фінансовий кодекс Франції.
4. Закон Республіки Польща "Про Національний банк Польщі".
5. Закон Чехії "Про Національний банк Республіки Чехія".
6. Закон України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу".

Офіційна інформація

Заборгованість за довгостроковими кредитами в іноземній валюті від нерезидентів¹

За станом на 30.06.2006 р., млрд. доларів США

Заборгованість за довгостроковими кредитами (А + Б)	26.4 ²
А. Заборгованість за кредитами, залученими або гарантованими державою у тому числі за кредитами МВФ	11.1
Б. Заборгованість за приватними негарантованими державою кредитами	15.3

¹ Довгостроковий кредит — кредит із первісним або подовженим терміном погашення понад один рік.

² У загальній сумі зовнішнього довгострокового боргу враховано прострочену заборгованість за основною сумою та відсотками.

Матеріал підготовлено департаментом валютного регулювання НБУ.

Нотатки з конференції/

“Сучасні аспекти фінансового управління економічними процесами”

Із 6 по 9 вересня в Севастополі проходила науково-методична конференція “Сучасні аспекти фінансового управління економічними процесами”, організована Міністерством освіти і науки України та Севастопольським національним технічним університетом. У конференції взяли участь представники вузівської науки Києва, Дніпропетровська, Львова, Сімферополя, Тернополя, Харкова, Черкас; прибула також делегація Економічного університету з м. Варна (Болгарія).

Відкриваючи конференцію, декан факультету економіки та менеджменту СевНТУ **Анатолій Белінський** привітав її учасників від імені ректора і побажав плідної співпраці. Вересень для університету — місяць бурхливий: усі факультети, а їх загалом п'ять, традиційно починають навчальний рік із зустрічей з вітчизняними і зарубіжними колегами. Факультет економіки та менеджменту організовує конференції через рік, однак остання конференція збирає понад 120 учасників, тому було висловлено побажання зустрічатися щороку.

Акцент цьогорічної конференції — на дослідженнях молодих учених. Анатолій Белінський зауважив, що такий формат зустрічі сприятиме насиченій, цікавій комунікації, а професійне спілкування буде корисним для всіх учасників конференції.

Наукове дослідження високого стандарту представив у своїй доповіді “Процеси трансформації при монетарному стимулюванні економічного зростання” завідувач кафедри фінансів і кредиту СевНТУ **Анатолій Вожжов**. Якщо розглянути історію регулювання економічного зростання, розпочав із першооснов ринкової економіки професор Вожжов, то до Кейнса в економіці панувала теорія саморегулювання економічного розвитку. Проте після низки нищівних криз настала епоха кейнсіанства — Кейнс довів можливість і необхідність державного регулювання економіки; воно й прийшло на зміну “невидимій руці ринку”. Однак після кількадесятилітнього успішного розвитку суспільство стикнулося зі стагфляцією, коли економічне зростання супроводжувалося зростанням інфляції та безробіття. Ні пояснити ці процеси, ні запропонувати механізм вирішення

проблем кейнсіанці не могли.

На думку Анатолія Вожжова, причина криється у неврахуванні всіх грошових потоків, які мають місце у реальній економіці. Кейнсіанські методи стимулювання економіки — це фіскальна політика, процентна політика та реалізація ефекту кредитного мультиплікатора (фінанси, спрямовувані державою в окремі пріоритетні галузі, породжують ефект мультиплікатора в суміжних галузях). Якщо розглянути не традиційну пласку модель ринкової економічної системи (кругового руху натуральних продуктів і грошових коштів у економічній системі), яка обмежується розглядом зв'язків між основними ринками (засобів виробництва, готової продукції, природних ресурсів, грошей, цінних паперів тощо), урядом, фірмами, сімейними господарствами, а модель об'ємну (де враховано зв'язки не лише на верхньому рівні), то виявиться, що гроші розходяться в економічній системі більш як сотнею потоків.

Інвестиційний проект породжує ефект мультиплікатора, результати дії якого відстежити практично неможливо: гроші розповзаються економічною системою неконтрольовано, не за планом, у якому враховувалися лише зв'язки на першому рівні. Результати моделювання свідчать: якщо, скажімо, інвестиції спрямовуються у виробництво, то для збалансованого економічного зростання (щоб на вироблені товари був платоспроможний попит) необхідно передбачити стимулювання споживчого кредитування.

Не слід забувати, наголошує А.П.Вожжов, що напрям інвестування державних коштів визначає чиновник. А досвід — не лише вітчизняний, а й світовий — свідчить: якщо рі-

Навчальний корпус Севастопольського національного технічного університету по вул. Гоголя, 14.

шення залежить від чиновника, кошти не завжди спрямовуються на ефективні проекти. За це кейнсіанців цілком справедливо критикують монетаристи, які стверджують: визначальним чинником цін, доходів і зайнятості є кількість грошей, що перебувають в обігу. Основними способами впливу на економіку вони вважають регулювання емісії, валютний курс національної грошової одиниці, кредитний процент, податкові ставки, митні тарифи. На думку Анатолія Вожжова, перейшовши на рівень грошово-кредитних відносин, монетаристи зробили значний крок уперед, проте усунулися від регулювання економікою, стимулювання її розвитку в пріоритетних напрямках.

Учений пропонує об'єднати позитивні аспекти кейнсіанства та монетаризму і виділяти кошти на цільові національні програми, але не шляхом цільового фінансування, за якого банки відіграють роль посередників, а через рефінансування комерційних банків. У такому випадку вони перебиратимуть на себе всі економічні ризики, тож, цілком природно, забезпечуватимуть належну об'єктивність у питанні використання виділених коштів. Відтак держава регулюватиме на рівні кредитно-грошових відносин, формуючи середовище для діяльності комерційних банків, а економічна відповідальність за доцільність і ефективність інвестиційних проектів ляже на плечі банків. У разі неефективності проектів збитки нести будуть банки, а не суспільство загалом.

Ще одним важливим аспектом стимулювання економічного зростання є проблема трансформації банківських ресурсів. Банки інвестують у діяльність підприємств довгострокові ресурси, які вони збирають за допомо-

гою цінних паперів або отримують у вигляді рефінансування від центрального банку. Підприємства платять за сировину, матеріали, обладнання тощо — ці кошти переходять на рахунки підприємств-контрагентів у вигляді залишків на поточних рахунках, трансформуючись із довгострокових у кошти до запитання. Якщо банки не сприятимуть трансформації коштів до запитання знову в довгострокові, придатні для подальшого інвестування, у банківській системі виникнуть проблеми.

Науково обгрунтовану оцінку рівня формування стабільних і керованих банківських ресурсів Анатолій Вожжов виклав у нещодавно виданій монографії*, у котрій доводить реальну можливість монетарного керування економічним зростанням на основі теорії трансформації банківських ресурсів.

Доцент кафедри “Фінанси і кредит” Севастопольського національного технічного університету, кандидат економічних наук **Олена Гринько** поділилася своїми думками щодо вирішення проблеми **ресурсного забезпечення банківського іпотечного житлового кредитування**. Вона обгрунтувала доцільність здійснення іпотечного рефінансування за участі Національного фонду іпотечного гарантування, який реалізує механізм гарантії іпотечних кредитів, і Державної іпотечної установи як структури, що забезпечує викуп іпотечних активів та закладних, а також випуск і реалізацію іпотечних цінних паперів. Вагомий внесок у розвиток ресурсного забезпечення банківського іпотечного житлового кредитування може зробити й НБУ шляхом здійснення середньо- та довгострокового рефінансування банківських структур. Аналогічний механізм — не новина для світової практики, проте поки що не отримав належного поширення в Україні.

Доповідь доцента кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидата економічних наук **Ольги Замасло** торкалася такого аспекту державного управління, як **формування податкової політики**. Залежно від стану економіки і цілей, які на даному етапі розвитку держава вважає пріоритетними, необхідно змінювати принципи та методи побудови податкової системи. Її

реформування має базуватися на принципі фіскальної достатності, тобто формування прибуткової частини бюджету на рівні, достатньому для здійснення державних функцій. Серед вад чинної податкової системи доповідач зауважила істотну нерівномірність і несправедливість у розподілі податкового навантаження на різних платників податків, що стимулює функціонування тіньової економіки, штучні структурно-галузеві викривлення у національному виробництві та інвестиціях, обмеження бюджетних рахунків держави.

Значну увагу учасники конференції приділили проблемі грошових потоків підприємства.

Викладач кафедри фінансів Придніпровської державної академії будівництва та архітектури **Марина Демченко** аналізувала **економічну сутність грошового потоку підприємства в ринкових умовах**. Нині чимало керівників вітчизняних і зарубіжних підприємств ставлять під сумнів результати оцінки ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства, котрі базуються виключно на бухгалтерській і статистичній звітності. Одним із напрямів вирішення цієї проблеми є використання системи показників грошового потоку. Доповідач проаналізувала основні праці вітчизняних і зарубіжних економістів із цього питання і надала перевагу концепції Дітгера Хана, за якою грошовий потік підприємства розглядається як масштаб виміру можливостей внутрішнього потенціалу фінансування та потенціалу доходності.

Тема дослідження старшого викладача кафедри фінансів і кредиту СевНТУ, кандидата економічних наук **Катерини Кричевець** — **прогнозування грошових потоків підприємства з використанням методу нечітких трикутних чисел**. На базі фактичних даних про грошові надходження та виплати підприємства або даних, одержаних на основі експертних оцінок, формується вихідний масив. Затим визначають мінімальні, максимальні і середні значення припливу та відпливу грошових коштів; розраховують прогнозний інтервал зміни чистого грошового потоку та його очікуване значення; після чого роблять висновок щодо прогнозованих величин чистого грошового потоку в наступному періоді.

Своїми поглядами щодо **можливостей використання економіко-математичного моделювання в управлінні грошовими потоками підприємства** поділилася старший викладач кафедри фінансів і кредиту СевНТУ **Юлія Же-жель**.

Вона розглянула основні напрями використання ЕММ в управлінні потоками і на прикладі конкретного підприємства, для якого характерні значні сезонні коливання грошових потоків, показала можливість розрахунку оптимальної схеми залучення банківських кредитів.

Асистент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка **Ольга Рудик** аналізувала **підходи до визначення фінансової стійкості підприємства як економічної категорії**. На відміну від більшості вчених, які до ознак фінансової стійкості відносять статичні характеристики, О.Рудик переконана, що особливої уваги заслуговує динамічний підхід. Згідно з ним фінансово стійким слід вважати таке підприємство, на якому забезпечується безперервний і узгоджений у пропорціях (у просторі і часі) процес трансформації капіталу (джерел фінансування виробничо-господарської діяльності підприємства) у капітальні блага (матеріальні ресурси, готову продукцію, грошові кошти). Тобто фінансова стійкість підприємства — це ситуація стабільного перевищення грошових надходжень підприємства над його виплатами та незначного впливу змін зовнішнього середовища на запланований фінансовий результат.

Чимало доповідей було присвячено проблематиці банківської системи.

Доктор економічних наук, доцент Економічного університету м. Варна **Стефан Вачков** розповів про **тенденції у банківській справі та можливості малих банків**. У доповіді йшлося про шляхи розвитку малих і середніх банків на пострадянському просторі, зокрема болгарських банків (точніше, банків на території Болгарії, зауважив С.Вачков, оскільки їх власники — не болгари, а менеджмент — здебільшого австрійський, німецький, італійський). Доповідач детально проаналізував чинники банківського ринку, що спонукають банки до змін, позиції банків “другого ешелону” на цьому ринку та стратегію їх виживання. Із шести можливих варіантів цієї стратегії Стефан Вачков вважає найважливішими злиття та кооперацію.

Доцент СевНТУ, кандидат економічних наук **Сергій Вожжов** поділився результатами свого дослідження щодо **оптимізації нормативного регулювання ліквідності банків**. Через надлишкову ліквідність банків частина потенційно ефективних ресурсів банків пе-

* Вожжов А.П. Процессы трансформации банковских ресурсов: Монография. — Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2006. — 339 с.

реходить із дохідних активів у низько-дохідні, з довгострокових — у короткострокові, з короткострокових — у поточні. Надлишковий рівень ліквідності вітчизняних банків (зокрема миттєвої) може свідчити про незадовільний рівень управління. Однак, на думку С.Вожжова, масштаб явища та величина надлишкової ліквідності свідчать, що це не єдиний чинник. Аналіз особливостей формування фактичних значень ліквідності доводить, що вони мають стохастичний характер.

Автор дослідження запропонував графічний метод визначення оптимальної величини миттєвої ліквідності, а також варіаційний принцип, за яким розраховується інтервал допустимих значень ліквідності з економічно обумовленим резервом ліквідності. Тоді значення ліквідності, що лежать вище верхньої межі цього інтервалу, характеризуватимуть не-ефективне управління ліквідністю, а значення нижче нижньої межі — становитимуть зону недопустимого ризику. Оптимізація ліквідності банків із використанням варіаційного підходу до її оцінки, на думку доповідача, дасть змогу створити таку систему управління ризиком ліквідності, за якої управління власною ліквідністю банків гармоніюватиме з регуляторно-наглядовою функцією центрального банку та забезпечить стабільність у банківському секторі економіки.

Банк буде стабільним, матиме перспективу розвитку та користуватиметься довірою клієнтів, якщо у нього є **ефективна стратегія управління фінансами**, — головна теза виступу асистента кафедри банківського і страхового бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка **Андрія Фалюти**. Суть стратегічного аспекту управління фінансами полягає у забезпеченні ефективної адаптації банку до змін зовнішнього середовища та підтримці його стабільності і ліквідності. Беручи за основу складові стратегічного фінансового управління, доповідач виділив складові фінансової стратегії банку: стратегія управління активами і пасивами; стратегія управління власними коштами; стратегія управління ризиками.

Завідувач кафедри банківської справи Львівської комерційної академії **Ольга Вовчак** звернула увагу на **проблемні аспекти розвитку банківської інвестиційної діяльності в Україні**. Банки здебільшого дуже слабо інвестують у реальний сектор вітчизняної економіки. Це зумовлено передусім

тим, що в економічній системі перехідного періоду не створено ні достатніх стимулів для залучення до інвестування альтернативних джерел коштів, ні ефективних механізмів трансформації заощаджень населення та ресурсів юридичних осіб в інвестиції. На відміну від корпоративного інвестування, специфіка банківської інвестиційної діяльності зумовлюється значною мірою характером та обсягом сформованої ресурсної бази. Сьогодні банкам ще не вдалося залучити значні обсяги довгострокових ресурсів. З огляду на те, що вітчизняна банківська система ще не налагодила механізму функціонування довгострокових грошей, на думку доповідача, в Україні назріла потреба створити потужний інвестиційний банк, який зумів би мобілізувати значні за обсягом кредитні ресурси за рахунок коштів населення і заощаджень підприємств.

Асистент Таврійського національного університету ім. В.І.Вернадського **Руслан Друзін** досліджував **роль комерційних банків у конкурсному процесі в Україні**. У зв'язку зі збільшенням обсягів іпотечного кредитування та можливого вільного продажу землі з 1 січня 2007 року виникли передумови для зростання кількості процедур банкрутства за участю комерційних банків як кредиторів. Комерційні банки у конкурсному процесі беруть участь у двох чергах погашення вимог: у першій черзі перебувають вимоги, забезпечені заставою; у четвертій — вимоги, не забезпечені заставою. Розглянувши основні проблемні питання при процедурі банкрутства, доповідач окреслив коло подальших досліджень, спрямованих на визначення найбільш ефективної політики у роботі комерційних банків із підприємствами-банкрутами.

Аспірантка кафедри фінансів і кредиту Львівської комерційної академії **Тетяна Андрейків** доповіла про результати дослідження **зарубіжного досвіду діяльності банків на ринку цінних паперів**. У міжнародній практиці розрізняють кілька підходів щодо участі банків на ринку цінних паперів. Найпоширенішою є американська модель, за якою банки поділяють на комерційні, діяльність котрих обмежена ринком корпоративних цінних паперів, та інвестиційні, які займаються андеррайтингом — викупом емісій цінних паперів на первинному ринку з подальшим їх розповсюдженням серед інвесторів. Цікаво організована робота банків за європейською (кон-

тинентальною) моделлю, а також банків Японії та ісламського світу, які демонструють якісно нові підходи до операцій із цінними паперами.

Про успіхи **національної системи фінансового моніторингу** розповів кандидат економічних наук, доцент Львівського національного університету імені Івана Франка **Олег Підхольний**. Державний комітет фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг) посідає центральне місце у національній системі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Аналогічні організації, які зазвичай називаються підрозділами фінансової розвідки, діють більш як у 100 країнах світу. Держфінмоніторинг не є ні фінансовим, ні контролюючим органом. На відміну від податкових, митних та контрольно-ревізійних служб, він діє на межі між фінансовим сектором та правоохоронними органами. Основним завданням Держфінмоніторингу є відстеження можливих фактів відмивання коштів та фінансування тероризму. Як правило, операції з відмивання перебувають у межах правового поля і мають вигляд звичайних фінансових операцій, проблема ж полягає в можливості кримінального походження коштів. На думку доповідача, яку він підтвердив посиленнями на висновки експертів ФАТФ, Світового банку, Ради Європи, Егмонтської групи, майже за три роки в Україні створено доволі ефективну систему фінансового моніторингу, яка працює відповідно до чинного законодавства та міжнародних стандартів.

У дискусії та з доповідями виступили також представники Економічного університету м. Варна доктори економічних наук **Емілія Спасова** та **Данчо Петров**, молодший науковий співробітник Інституту економіки і прогнозування НАН України **Олексій Назаренков**, старший викладач кафедри фінансів та кредиту СевНТУ **Олексій Глухов**, інші учасники.

На конференції панувала атмосфера доброзичливості і дружньої підтримки, яка давала змогу молодим ученим розкритися, відчутти себе повноправними членами наукової спільноти. Водночас рівень наукового спілкування, значущість і вагомість порушуваних проблем надихали на подальший науковий пошук, спонукали вимогливіше оцінювати власний науковий доробок.

 Олег Бакун,
"Вісник НБУ".

**Олександр
Пернарівський**

Доцент кафедри банківської справи Національного університету державної податкової служби України. Кандидат економічних наук, доцент

Банки — комерційні підприємства, основною метою діяльності яких, з одного боку, є одержання прибутку, а з іншого — забезпечення збереженості капіталу вкладників та акціонерів. Аналіз діяльності банків характеризує і їхній стан, і загальну економічну ситуацію в країні. Надійність банківських установ важлива не лише для них самих та їх акціонерів, а й для всієї країни, оскільки в банках концентрується грошовий капітал держави і їх банкрутство спричиняє збитки вкладників.

Однією з найважливіших системних характеристик діяльності банку є його ліквідність, тобто здатність забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань перед вкладниками і кредиторами в повному обсязі і з мінімальними втратами. Про особливості аналізу та оцінки ризиків, що можуть загрожувати ліквідності банківської установи, йдеться у статті.

Методики

Аналіз та оцінка ризику ліквідності банку

Діяльність банків на грошових ринках полягає в управлінні активами і пасивами в національній та іноземній валютах. Така діяльність, як правило, пов'язана з багатьма ризиками. Один із найважливіших — ризик ліквідності, який виникає через невідповідність між обсягами і термінами погашення активів і пасивів.

Ризик ліквідності — це наявна чи потенційна втрата доходів або зменшення ринкової вартості банку через неможливість вчасно задовольнити потребу в коштах для виконання банком своїх грошових зобов'язань.

Ризик ліквідності поділяється на:

- **балансовий ризик ліквідності** — тобто ризик того, що банк у певний момент часу не зможе виконати свої зобов'язання за рахунок наявних ліквідних активів унаслідок неадекватної структури балансу та незбалансованості між обсягами і термінами погашення активів і пасивів;

- **ризик ліквідності ринку** — ризик того, що у певний момент часу виникне ситуація, за якої банк не в змозі буде придбати на фінансовому ринку необхідні кошти (позицію) за діючою ринковою ставкою через недостатність поточних обсягів торгівлі або низький кредитний рейтинг самого банку-позичальника;

- **ризик події** — наявний або очікуваний ризик, що загрожує доходам і капіталу банку, і який спричиняється особливими ситуаціями. Прикладом таких ситуацій можуть бути події в Україні наприкінці 2004 року, що спровокували зародження кризи ліквідності банківської системи країни. Отже, ризик події є наслідком зовнішніх (політичних, соціально-економічних та інших) ризиків [3].

У свою чергу балансовий ризик ліквідності може поділятися на:

- **ризик зобов'язань до запитання** — тобто ризик того, що вплив коштів із поточних рахунків клієнтів банку перевищить залишок коштів на його коррахунках і в касі;

- **депозитний ризик** — ризик дострокового зняття вкладниками строкових депозитів;

- **кредитний ризик** — ризик невиконання або несвоєчасного виконання

перед банком зобов'язань (за коррахунками, залученими депозитами, отриманими кредитами) іншими банками та позичальниками.

Оцінка ризику ліквідності банку може здійснюватись у ймовірнісному та грошовому вираженнях.

Ймовірнісна оцінка ризику ліквідності банку базується на його логіко-ймовірнісному моделюванні. Введемо позначення:

$p(B_1)$ — ймовірність того, що вплив коштів із поточних рахунків клієнтів банку (зобов'язань банку до запитання) перевищить залишок коштів на його коррахунках та в касі;

$p(B_2)$ — ймовірність дострокового зняття вкладниками строкових депозитів;

$p(B_3)$ — ймовірність невиконання або несвоєчасного виконання зобов'язань перед банком (за коррахунками, залученими депозитами, отриманими кредитами) іншими банками та позичальниками;

$p(M_1)$ — ймовірність того, що у певний момент часу виникне ситуація, за якої банк через недостатність поточних обсягів торгівлі не зможе придбати на фінансовому ринку необхідні кошти (позицію) за діючою ринковою ставкою;

$p(M_2)$ — ймовірність того, що у певний момент часу виникне ситуація, за якої банк через свій низький кредитний рейтинг не зможе придбати на фінансовому ринку необхідні кошти (позицію) за діючою ринковою ставкою;

$p(E)$ — ймовірність виникнення надзвичайних ситуацій, що можуть призвести до кризи банківської ліквідності.

Ризик ліквідності банку в ймовірнісному вираженні може бути визначений за формулою:

$$p = (p(B_1) + p(B_2) + p(B_3) - p(B_1) \times p(B_2) - p(B_1) \times p(B_3) - p(B_2) \times p(B_3) + p(B_1) \times p(B_2) \times p(B_3)) \times (p(M_1) + p(M_2) - p(M_1) \times p(M_2)) + p(E) - (p(B_1) + p(B_2) + p(B_3) - p(B_1) \times p(B_2) - p(B_1) \times p(B_3) - p(B_2) \times p(B_3) + p(B_1) \times p(B_2) \times p(B_3)) \times (p(M_1) + p(M_2) - p(M_1) \times p(M_2)) \times p(E). \quad (1)$$

Ймовірність того, що протягом n

робочих днів банк буде неліквідним k днів, можна визначити за допомогою формули:

$$P_k = C_n^k \times p^k \times (1-p)^{n-k} = \frac{n!}{k! \times (n-k)!} \times p^k \times (1-p)^{n-k}. \quad (2)$$

Оцінка балансового ризику ліквідності банку в грошовому вираженні зводиться в основному до прогнозування верхньої і нижньої меж зміни залишків на поточних рахунках клієнтів (зобов'язань банку до запитання) [2].

Для аналізу "поведінки" залишків на поточних рахунках клієнтів візьмемо як масштаб часу один робочий день. Розглянемо історичну послідовність залишків на i -му рахунку протягом T днів: $B_{i1}, B_{i2}, \dots, B_{iT}$. Виходячи з того, що платежі, які проходять через поточні рахунки клієнтів, є незалежними, а їх кількість досить велика, можна припустити, що випадкова "поведінка" залишків на поточних рахунках описується законом нормального або логарифмічно нормального розподілу. Як відомо, основними характеристиками нормального закону є математичне сподівання (m) і середньоквадратичне відхилення (σ), що розраховуються за формулами:

$$m = \frac{1}{T} \times \sum_{i=1}^T B_{it}, \quad (3)$$

де T — кількість днів спостереження за залишками на i -му рахунку;

B_{it} — залишок на i -му рахунку на початок t -го дня.

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{T-1} \times \sum_{i=1}^T (B_{it} - m)^2}. \quad (4)$$

Середньоквадратичне відхилення (волатильність) залишків є мірою ризику впливу коштів з окремого поточного рахунку.

За випадкову величину можна також прийняти відносну зміну залишків на поточному рахунку клієнта:

$$r_i = \frac{B_{it}}{B_{i(t-1)}} - 1, \quad (5)$$

де B_{it} — залишок на i -му рахунку клієнта на початок t -го дня;

$B_{i(t-1)}$ — залишок на i -му рахунку клієнта на початок $(t-1)$ -го дня.

Використовуючи показник Var (Value at Risk), можна із заданим рівнем надійності визначити максимальне зменшення або мінімальне збільшення залишку на i -му рахунку клієнта за певний період часу в майбутньому (Var_p), і, відповідно, максимальний вплив або мінімальний приплив коштів (Var_z) та мінімальний їх залишок на i -му рахунку клієнта

(Var_p):

$$Var_p = m \times T - k_\alpha \times \sigma \times \sqrt{T}, \quad (6)$$

де T — період часу, на який робиться прогноз щодо залишку коштів на i -му поточному рахунку;

k_α — поправочний коефіцієнт, що відображає положення значення випадкової величини щодо математичного сподівання і виражається в кількості середньоквадратичних відхилень;

α — рівень надійності прогнозу.

$$Var_z = -B \times (m \times T - k_\alpha \times \sigma \times \sqrt{T}), \quad (7)$$

де B — залишок коштів на i -му рахунку клієнта на початок певного (сьогоднішнього) дня.

$$Var_B = B \times (1 + m \times T - k_\alpha \times \sigma \times \sqrt{T}). \quad (8)$$

Слід розуміти, що за звичайним поточним рахунком клієнта банку максимальне зменшення залишку і максимальний відплив коштів за певний період часу в майбутньому не може бути більшим за залишок коштів на ньому. Відповідно, мінімальний залишок коштів на зазначеному рахунку не може бути меншим від нуля, інакше кажучи, за звичайним поточним рахунком не може виникати дебетове сальдо. Що стосується корентного рахунку (овердрафту), то при прогнозуванні максимального зменшення залишку і максимального відпливу коштів необхідно враховувати ліміт кредитування.

Аналогічні показники можна обчислити і щодо сукупності всіх поточних рахунків клієнтів банку (портфеля зобов'язань банку до запитання):

$$Var_{pp} = m_p \times T - k_\alpha \times \sigma_p \times \sqrt{T}, \quad (9)$$

де m_p — очікувана одноденна відносна зміна залишків на поточних рахунках клієнтів банку, яка обчислюється за формулою:

$$m_p = \sum_{i=1}^n m_i \times x_i, \quad (10)$$

де m_i — очікувана одноденна відносна зміна залишку коштів на i -му поточному рахунку;

x_i — питома вага залишку коштів на i -му поточному рахунку в портфелі зобов'язань банку до запитання ($0 \leq x_i \leq 1$);

$$\sum_{i=1}^n x_i = 1; \quad (11)$$

σ_p — одноденне середньоквадратичне відхилення відносних змін залишків на поточних рахунках клієнтів банку, яке обчислюється за формулою:

$$\sigma_p = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n x_i \times x_j \times cov_{ij}, \quad (12)$$

де cov_{ij} — коваріація одноденних відносних змін залишків коштів на i -му і j -му поточних рахунках, яка розраховується за формулою:

$$cov_{ij} = \sum_{i=1}^n \sigma_i \times \sigma_j \times \rho_{ij}, \quad (13)$$

де ρ — коефіцієнт кореляції між одноденними відносними змінами залишків коштів на i -му та j -му поточних рахунках, який відображає міру статистичної залежності залишків на i -му рахунку від залишків на j -му рахунку. Наприклад, якщо клієнти певного банку виконують грошові перекази один одному зі своїх поточних рахунків, то коефіцієнт кореляції цих рахунків наблизитиметься до -1 . Якщо ж клієнти належать до однієї галузі економіки, то щодо них можливе практично одночасне списання коштів із поточних рахунків. Це пов'язано з наявністю регулярних платежів, характерних для господарської діяльності всієї галузі. Щодо таких рахунків коефіцієнт кореляції наблизиться до 1 .

За формулами, аналогічними рівностям (7) — (8), можна із заданим рівнем надійності визначити максимальний відплив або мінімальний приплив коштів на поточні рахунки клієнтів банку (Var_{zp}) і мінімальний залишок коштів на них (Var_S):

$$Var_{zp} = -S \times (m_p \times T - k_\alpha \times \sigma_p \times \sqrt{T}), \quad (14)$$

де S — залишок коштів на поточних рахунках клієнтів банку на початок певного (сьогоднішнього) дня;

$$Var_S = S \times (1 + m \times T - k_\alpha \times \sigma \times \sqrt{T}). \quad (15)$$

Оцінка депозитного ризику (ризик опціонності строкового вкладу) зводиться до прогнозування на певному часовому горизонті суми коштів, які можуть бути зняті вкладниками достроково в умовах відсутності передумов для виникнення надзвичайних ситуацій. За міру депозитного ризику можна обрати один із коефіцієнтів нестабільності депозитів:

$$K_1 = \frac{m_d \times T + k_\alpha \times \sigma_d \times \sqrt{T}}{S_d}, \quad (16)$$

де m_d — середньоденна величина достроково знятих депозитів;

T — часовий горизонт (у днях);

k_α — поправочний коефіцієнт (квантіль);

σ_d — волатильність одноденних величин достроково знятих депозитів;

S_d — середньоденна величина строкових депозитів банку.

$$K_2 = \frac{m_q \times T + k_\alpha \times \sigma_q \times \sqrt{T}}{Q_d}, \quad (17)$$

де m_q — середньоденна кількість достроково знятих депозитів;

σ_q — волатильність одноденних кількостей достроково знятих депозитів;

Q_d — середньоденна кількість строкових депозитних договорів, укладених банком зі своїми клієнтами.

Використовуючи наведені коефіцієнти нестабільності депозитів, можна прогнозувати суму і кількість депозитів, які можуть бути достроково зняті на певному тимчасовому інтервалі.

Оцінка кредитного ризику з позиції ризику ліквідності зводиться до прогнозування обсягу кредитів та інших вкладень, що підлягають поверненню банку на визначеному часовому інтервалі, але які можуть бути не повернуті. Еволюція підходів до оцінки кредитного ризику відбувалася поетапно, і її можна подати у вигляді такої послідовності показників [4]:

- ◆ номінальна вартість;
- ◆ зважена за ризиком сума активу;
- ◆ зовнішній / внутрішній кредитний рейтинг;
- ◆ величина ймовірних втрат, розрахована за допомогою внутрішньої моделі оцінки портфельного кредитного ризику банку.

Стандартизований підхід до вимірювання кредитного ризику передбачає використання стандартних класифікацій активів за видами, визначення ризику відповідно до кредитних рейтингів, присвоєних зовнішніми відносно банку спеціалізованими організаціями. Рішення про те, оцінки яких саме рейтингових агентств, що визначають кредитні рейтинги (external credit assessment institutions), мають визнаватися, повинні приймати регулюючі органи країни (центральні банки). При цьому до рейтингових агентств повинні висуватися такі вимоги: об'єктивність, незалежність, міжнародний статус, прозорість, розкриття інформації, достатність ресурсів, надійність (як похідна від інших критеріїв).

Складніші методи оцінки кредитних ризиків базуються на власних оцінках банку — внутрішніх рейтингах (internal ratings-based approach, IRB approach). Для того, щоб використовувати їх з метою розрахунку достатності капіталу, банки мають заручатися згодою органу, який регулює в країні банківську діяльність. Метод, про який

тут ідеться, базується на оцінках непередбачених (unexpected losses, UL) і очікуваних збитків (expected losses, EL).

Для кожного класу кредитів визначають чотири види параметрів, які кількісно характеризують кредитний ризик. Основні з них наведено в таблиці.

Очікувані кредитні втрати на певному часовому горизонті можна визначити за формулою:

$$C = \sum_{i=1}^N p_i \times L_i \times (1-R), \quad (18)$$

де p_i — ймовірність настання дефолту i -го контрагента банку на часовому інтервалі, в якому заборгованість підлягає погашенню;

L_i — величина заборгованості i -го контрагента банку, що підлягає поверненню на певному часовому інтервалі;

R_i — рівень відновлення заборгованості i -го контрагента банку на визначеному часовому інтервалі. У процесі оцінки ризику ліквідності банку він зазвичай дорівнює нулю і починає зростати зі збільшенням часового інтервалу.

Максимальні втрати внаслідок кредитного ризику (кредитний VaR) можуть бути обчислені за формулою:

$$VaR_n = l + k_\alpha \sqrt{\sum_{i=1}^n \sigma_i^2 + \sum_{i=1}^n \sum_{j=1, j \neq i}^n \sigma_i \times \sigma_j \times \rho}, \quad (19)$$

де l — очікувана (середня) величина втрат за кредитним портфелем;

k_α — поправочний коефіцієнт, який відображає положення значень випадкової величини (симетрично в обох хвостах розподілу) щодо середнього, вираженого в кількості середньоквадратичних відхилень;

$\sigma_{i(j)}$ — стандартне відхилення можливих втрат за i -ю (j -ю) кредитною угодою;

ρ — коефіцієнт кореляції ймовірностей дефолтів i -го та j -го позичальників.

Основна проблема, яка виникає у разі оцінки кредитного ризику за формулою (19), полягає у визначенні коефіцієнта кореляції ймовірностей де-

фолтів позичальників. Таким показником може бути коефіцієнт кореляції рентабельностей позичальників.

Оцінка ризику ліквідності ринку зводиться в основному до визначення максимальної величини міжбанківських кредитів, на одержання яких (у разі потреби) може розраховувати банк залежно від свого кредитного рейтингу. При цьому використовуються принципи лімітної політики банків [2].

Ліміт на забезпечений заставою кредит може бути розрахований за формулою:

$$M_A = r_A \times A_0, \quad (20)$$

де A_0 — поточна вартість застави;

r_A — коефіцієнт лімітування, що може бути визначений за формулою:

$$r_A = \frac{\min(A_0) \times (1 + m_A \times T - k_\alpha \times \sigma_A \times \sqrt{T}) \times A_0}{A_0} = 1 + m_A \times T - k_\alpha \times \sigma_A \times \sqrt{T}, \quad (21)$$

де m — очікувана одноденна відносна зміна вартості застави;

T — термін кредиту (в днях);

σ_A — волатильність одноденних відносних змін вартості застави.

У випадку визначення ліміту на бланковий кредит коефіцієнт лімітування обчислюється за формулою:

$$r_B = \frac{D_0}{A_{S_0}} - \frac{m_{A_S} \times T - k_\alpha \times \sigma_{A_S} \times \sqrt{T} - 1}{m_{A_S} \times T - k_\alpha \times \sigma_{A_S} \times \sqrt{T}}, \quad (22)$$

де D_0 — величина зобов'язань банку-позичальника в момент подачі заявки на кредит;

A_{S_0} — величина активів банку-позичальника в момент подачі заявки на кредит;

m_{A_S} — очікувана одноденна відносна зміна величини активів банку-позичальника;

T — термін кредиту (в днях);

σ_{A_S} — волатильність одноденних відносних змін величини активів банку-позичальника.

Що стосується ризику ліквідності ринку в частині недостатності поточних обсягів торгівлі і ризику події, то вони є взаємопов'язаними, а їх оцінка здійснюється методом експертних оцінок.

Узагальнюючим показником ризику ліквідності банку на часовому горизонті T днів може бути максимально можливий із заданим рівнем надійності дефіцит коштів, який обчислюється за формулою:

$$G_t = VaR_{zp} + V + K \times S_d - Z - W - (L - VaR_n) - M_A, \quad (23)$$

де VaR_{zp} — прогнозований максимальний вплив коштів із поточних рахунків клієнтів банку на часовому горизонті T днів, що розраховується за формулою (14);

Показники кредитного ризику

Міра	Опис	Метод визначення
Ймовірність дефолту	Ймовірність дефолту позичальника протягом року	Власна оцінка банку
Вартість активів, що потрапляють під ризик	Величина зобов'язань позичальника, що характеризує потенційний ризик	Встановлюється Базельським комітетом
Втрати у випадку дефолту (втрати з урахуванням часткового відновлення активів)	Розмір втрат банку у випадку дефолту позичальника	Встановлюється Базельським комітетом
Термін ризику	Термін, протягом якого зберігається ризикова позиція	Встановлюється Базельським комітетом або оцінюється банком

V — величина строкових вкладів і отриманих міжбанківських кредитів, термін яких спливає на часовому горизонті T днів;

K — коефіцієнт нестабільності строкових депозитів, що обчислюється за формулами (16) — (17);

S_d — величина наявних строкових вкладів, термін яких не спливає на часовому горизонті T днів;

Z — залишки коштів у касі банку і на його коррахунках, відкритих в інших банках;

W — прогнозований мінімальний приплив коштів на строкові депозити на часовому горизонті T днів, термін яких не спливає на цьому інтервалі;

L — величина кредитів, виданих банком, що підлягають погашенню на часовому горизонті T днів;

VaR_n — величина кредитних втрат банку на часовому горизонті T днів, що розраховується за формулою (19);

M_A — максимальна величина міжбанківських кредитів, на одержання яких (у разі потреби) може сподіватися банк.

Запропонований у праці підхід до

оцінки ризику ліквідності банку базується в основному на VaR-технології, переваги і недоліки якої активно дискутуються як теоретиками, так і практиками. Основним недоліком VaR-технології є припущення про нормальність розподілу досліджуваної випадкової величини. Слід зазначити, що відсутність нормальності розподілу є, швидше, правилом, аніж винятком на ринках, які розвиваються [1]. Цьому є як теоретичні пояснення, так і емпіричні підтвердження.

Теоретичні пояснення полягають у тому, що на ринках, які розвиваються, ціни активів відчутніше реагують на значиму інформацію, а обмежене число інвесторів специфічно реалізує стратегії, котрі породжують так звану “пам’ять ринку”. У результаті гіпотези про нормальність розподілу, як правило, відкидаються.

Емпіричні дослідження також доводять: дохідність активів на ринках, що розвиваються, характеризується відмінними від нуля значеннями асиметрії та відмінними від трьох значеннями ексцесу. Це свідчить про відсутність нормального розподілу.

Зважаючи на це, подальші дослідження мають бути спрямовані на встановлення того, наскільки коректним є застосування VaR-технології в процесі оцінювання банківських ризиків.

Література

1. Витлинский В., Каминский А. Применение методологии Value-at-Risk при отсутствии нормальности распределения // Моделирование и анализ безопасности и риска в сложных системах: Труды Международной научной школы МА БР — 2005 (Санкт-Петербург, 28 июня — 1 июля 2005 г.). — С. 46—51.
2. Волошин И. В. Оценка банковских рисков: новые подходы. — К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. — 216 с.
3. Пернаровский А. Моделирование риска ликвидности банка // Моделирование и анализ безопасности и риска в сложных системах: Труды Международной научной школы МА БР — 2005 (Санкт-Петербург, 28 июня — 1 июля 2005 г.). — С. 333—338.
4. Энциклопедия финансового риск-менеджмента / Под ред. А.А.Лобанова и А.В.Чугунова. — М.: Альпина Пабlisher, 2003. — 786 с.

Студентські дослідження/

“Наукові доробки молоді — вирішенню проблем європейської інтеграції”

Таку назву мала підсумкова Всеукраїнська науково-практична конференція, яка наприкінці 2005—2006 навчального року відбулася в Харківському банківському інституті Української академії банківської справи НБУ (відтепер — Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ). У конференції взяли участь 140 студентів та аспірантів із 41 вищого навчального закладу країни, з них 64 — студенти Харківського банківського інституту.

Конференція стала другим етапом Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт із природничих, технічних і гуманітарних наук зі спеціальності “Банківська справа”, який із початку нинішнього року проводився на базі Харківського банків-

ського інституту. На конкурс було надіслано 56 наукових робіт із 27 вищих навчальних закладів України.

Запрошення на пленарне засідання конференції отримали 11 авторів краєвих студентських наукових робіт — із Донецького національного університету, Східноукраїнського національного університету ім. В.Даля (м. Луганськ), Тернопільського державного економічного університету; Української академії банківської справи НБУ (м. Суми), Львівського, Черкаського та Харківського банківських інститутів НБУ.

У працях молодих дослідників розглядалися такі проблеми: корпоративне управління у банківському секторі України; сучасні технології банківського іпотечного кредитування;

Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ (на час проведення конференції — Харківський банківський інститут УАБС НБУ).

механізм регулювання ризиків депозитних операцій банків; антикризове регулювання грошово-кредитної сфери Національним банком України; методологія оцінки прибутку банку при впровадженні карткових проектів; створення інформаційно-аналітичних систем банку тощо.

Доповіді засвідчили глибоку зацікавленість їх авторів питаннями розвитку банківського сектору України, а також їх уміння аналізувати різні точки зору, захищати власні погляди, пропонувати конкретні шляхи вирішення актуальних проблем вітчизняного банківництва.

**Віталій
Шпачук**

Начальник управління інспекційних перевірок департаменту банківського регулювання і нагляду Національного банку України. Кандидат наук з державного управління

У статті йдеться про сутність і значення оптимальної структури банку, аналізуються найпоширеніші помилки, які допускають банки в процесі її формування, розглядаються основні принципи створення банком оптимальної організаційної структури та її вдосконалення у подальшій діяльності.

Теорія і практика

Структура банку: основні засади її ефективності

Як відомо, банківське зовнішнє середовище має для конкретного банку доволі важливе значення. Саме воно змушує власників і керівництво банку визначати своє місце на ринку банківських послуг, впливає на визначення стратегії і тактики діяльності, напрями розвитку, організаційну структуру. Зазначене середовище може зробити банк заручником зовнішніх обставин. Значна кількість суб'єктів (акціонери, вкладники, позичальники, керівництво, персонал, перевіряючі та контролюючі органи тощо), з якими співпрацює банк, пов'язані з ним, між собою та іншими суб'єктами чи об'єктами різноманітними зв'язками й відносинами (економічними, політичними, адміністративними, технологічними, інформаційними та іншими), зміни яких або зміни у взаємовідносинах між якими можуть стати причиною змін у відносинах із банком, з іншими суб'єктами, змін самих суб'єктів, змін у структурі балансу банку, стати передумовою змін у його структурі, переорієнтації діяльності.

Структуру банку можна визначити як взаємодію органів управління різного рівня із функціональними підрозділами у процесі обґрунтування, розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень. Рациональність та оптимальність структури банківської установи є необхідною передумовою ефективної діяльності банку. Зазначені фактори відчутно впливають на оперативність і правильність прийняття рішень керівництвом різних ланок менеджменту, оптимізацію процесу документообігу, і як наслідок — на фінансові результати діяльності.

Правильно побудована структура банку; її вчасна трансформація до зовнішніх та внутрішніх умов і факторів, які постійно змінюються; розподіл функціональних обов'язків, прав та завдань між відповідальними особами, структурними підрозділами банківської установи, здійснений за принципами ефективності; правильність визначення кількості та розмірів структурних підрозділів тощо є важливими умовами не лише ефективної діяльності

банку, а й якісної реалізації його місії та стратегії. Несвоєчасне виявлення та усунення недоліків, викликаних нерациональністю або неоптимальністю організаційної структури банку, може стати причиною його неефективної роботи, виникнення кризових ситуацій або кризового стану незалежно від того, до якої групи (за обсягом активів) належить банк — до найбільших, великих, середніх чи малих.

Значною мірою уникнути таких ситуацій можна за умови врахування при побудові і трансформації організаційної структури банку різноманітних факторів зовнішнього і внутрішнього походження, адже чимало внутрішніх проблем вітчизняних банків почасти є наслідком зовнішніх факторів.

Серед основних *зовнішніх факторів*, які можуть справляти істотний вплив на ефективність організаційної структури банку, виділимо такі:

- ◆ законодавчу та нормативно-правову базу, якою регулюється діяльність банків, і внесення змін до неї;
- ◆ конкурентне середовище, в якому перебуває банк;
- ◆ розвиток технологій, інновацій, розширення (зміни) переліку банківських продуктів та послуг;
- ◆ уподобання споживачів банківських послуг, кон'юнктура на банківському ринку.

До основних *внутрішніх факторів* належать:

- якість і структура системи внутрішнього контролю;
- якість і рівень взаємодії між структурними підрозділами банку;
- рівень відповідності технологічних можливостей банку потребам його організаційної структури;
- якість і можливості інформаційної системи банку;
- кваліфікація менеджменту і працівників банку, інші кадрові фактори;
- рівень відповідності кількості і складності операцій, що пропонуються клієнтам, кількості працівників банківської установи, підрозділу.

Залежно від завдань, які ставлять акціонери перед банком, від мети його діяльності, місії та стратегії, видів операцій, сегмента ринку визначається

і структура банківської установи, котра може відрізнятися від структури інших банків (навіть у межах однієї групи банківських установ). Так, згідно із Законом України “Про банки і банківську діяльність” банки в Україні можуть функціонувати як універсальні або спеціалізовані — ощадні, інвестиційні, іпотечні, розрахункові (клірингові). Крім того, банки мають право створювати банківські об’єднання (банківські корпорації, банківські холдингові групи, фінансові холдингові групи тощо) або бути учасниками промислово-фінансових груп, що також необхідно враховувати при виборі оптимальної структури банку.

Зауважимо, що у процесі вибору структури комерційного банку не слід орієнтуватися лише на переваги того чи іншого її різновиду. Адже, крім переваг, кожна організаційна структура має свої недоліки або обмеження. У разі їх неврахування банк у майбутньому може стати заручником обраної структури, що, врешті-решт, негативно впливатиме на ефективність його діяльності.

Належної уваги з боку власників та акціонерів банків потребують і постійно триваючі зміни у вітчизняній банківській системі, пов’язані із запровадженням нових банківських продуктів, значним збільшенням обсягу банківських операцій, розширенням філіальної мережі, розширенням присутності іноземного капіталу в банківській системі України, з процесами реорганізації (поглинання чи об’єднання) окремих банківських установ. Усе це інколи потребує суттєвих змін у координації та управлінні діяльністю банку, його численних підрозділів і установ.

Також треба мати на увазі, що часта зміна організаційної структури небажана, оскільки це не сприяє ефективності діяльності банку. Адже даний процес є доволі складним і потребує певного часу (в деяких вітчизняних банках модифікація здійснюється майже щороку, впровадження ж нової структури або її вдосконалення може тривати місяць і більше, залежно від розміру банку), необхідного як для самої модернізації структури, так і для налагодження нормальної роботи установи в цілому. Серед основних ускладнень, які виникають у зв’язку з модернізацією структури, виділимо такі:

- відволікання окремих працівників від виконання постійних обов’язків;
- необхідність відповідної перепідготовки персоналу банківської установи;
- потреба у внесенні змін до внутрішніх положень та процедур, посадо-

вих обов’язків працівників;

- необхідність налагодження інформаційних потоків між відповідними підрозділами.

Усе це потребує додаткових зусиль і фінансових витрат.

У теорії і практиці банківської справи є велика кількість різноманітних організаційних структур, які можна поділити на лінійні та матричні моделі. Відмінність між ними пов’язана із завданнями, які ставлять перед банківською установою її власники, із впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, із особливостями регіону, в якому працює банк, обсягом та специфікою операцій, організацією інформаційних потоків, документообігу тощо. Серед найпоширеніших моделей організаційних структур банків — лінійні, а саме:

- ♦ функціональні організаційні структури. Вони передбачають формування та організацію підрозділів відповідно до функцій, котрі на них покладаються (кредитування, здійснення валютних операцій, розрахунково-касове обслуговування тощо);

- ♦ дивізійні організаційні структури. Передбачають формування та організацію підрозділів відповідно до видів банківських продуктів, що пропонуються банком, груп клієнтів — споживачів банківських послуг, особливостей регіону, в якому діє банк.

Крім того, на практиці досить поширеними є комбіновані лінійні структури, які об’єднують певні особливості як функціональних, так і дивізійних організаційних структур.

Практичний досвід інспектування банків свідчить, що організаційні структури деяких вітчизняних банків потребують подальшого, інколи суттєвого, вдосконалення для виправлення певних помилок, допущених при роботі та формуванні початкової організаційної структури, а також при спробах подальшого її вдосконалення. Серед найпоширеніших помилок, які трапляються в організаційних структурах банків України, варто виділити такі:

- базування організаційної структури на ієрархії структурних підрозділів, а не на визначених функціях банківської установи, і без урахування місії та стратегії банку;
- врахування під час розробки концепції організаційної структури лише переваг певного виду структури;
- закріплення значного обсягу повноважень за однією особою (здебільшого — головою правління) або їх розмежування між значною кількістю осіб — заступниками голови або членами

правління (інколи збільшення чисельності вищого менеджменту банківської установи відбувається з певних суб’єктивних причин, а не з об’єктивної необхідності);

- підпорядкування структурних підрозділів заступникам голови або членам правління без урахування особливостей функціональних завдань цих підрозділів (у тому числі шляхом їх дроблення незалежно від функцій);

- розмежування повноважень щодо прийняття рішень з одного напрямку діяльності між різними особами шляхом створення проміжних посад між керівництвом банку та керівництвом певних структурних підрозділів;
- відсутність необхідного чіткого розподілу повноважень;

- покладення відповідальності за роботу певних функціональних підрозділів на одного керівника, тоді як відповідальність за їх роботу має бути розмежована між різними керівниками (наприклад, закріплення підрозділів “фронт-” і “бек-офісу” за одним керівником);

- відсутність чітко визначеної процедури взаємодії між структурними підрозділами, передбаченої відповідними внутрішніми документами;

- дублювання функцій різними підрозділами;

- введення керівника служби внутрішнього аудиту до складу правління, комітетів банку з наданням права участі, наприклад, у затвердженні бюджету банку.

Особливої уваги потребує надмірна концентрація повноважень, закріплення за головою правління, зокрема в частині одноосібного прийняття рішень щодо внесення змін до структури банку. Така ситуація виникає внаслідок делегування певної частини повноважень спостережної радою банку голові правління через небажання або неспроможність (із різних причин) її представників брати активну участь у процесі управління банком. У результаті виникає ситуація, коли рішення зазначеною відповідальною особою щодо внесення змін до структури, підпорядкування підрозділів заступникам голови і членам правління приймаються без урахування стратегічних цілей та ймовірних негативних наслідків, а також не за принципами ефективності й доцільності, а з метою вирішення лише окремих тимчасових завдань. Відтак створюється структура, яка дублює функції іншого підрозділу, порушується взаємодія між ними, знижується рівень внутрішнього контролю.

лю. Усе це негативно впливає на якість управління та діяльності банку, робить його заручником тимчасових завдань та суб'єктивних поглядів керівника на їх вирішення, підвищує рівень операційного ризику.

Не кращим є і варіант концентрації повноважень, що покладаються на голову правління через неузгодженість дій підрозділів, недостатній професійний рівень окремих працівників та керівників. У такому випадку керівництво банку відволікається від виконання важливіших функцій, зосереджує свою увагу на виконанні окремих тимчасових завдань, координуючих функцій. Надмірна завантаженість керівників теж підвищує рівень операційного ризику.

З метою уникнення зазначених помилок під час перегляду організаційної структури банку, розробки та побудови концепції нової організаційної структури цей процес повинен мати системний характер, а керівництво

банківської установи мусить дотримуватися таких основних принципів:

- організаційна структура має бути орієнтована на стратегію розвитку та пріоритети діяльності банківської установи;
- розробка організаційної структури повинна розпочинатися з визначення функцій банківської установи, а не з визначення кількості підрозділів та побудови ієрархії структурних підрозділів;
- під час розробки та побудови організаційної структури необхідно враховувати як сильні, так і слабкі сторони обраної концепції структури банківської установи з метою найефективнішого досягнення стратегічних завдань;
- організаційною структурою мають враховуватися технологічні можливості банківської установи;
- необхідно налагодити чітку взаємодію між структурними підрозділами банківської установи;
- доцільно встановити чіткий роз-

поділ повноважень між органами управління банку в частині розробки структури, її затвердженні та внесенні змін до неї;

- з метою дотримання принципу незалежності представники органів контролю банку не повинні входити до органів управління.

Крім того, під час розробки організаційної структури банку окремого розгляду потребує побудова його філіальної мережі та методів контролю за нею, структура самих філій і принципи їх взаємодії з головним офісом. Кожен банк має самостійно визначати критерії та принципи побудови власної філіальної мережі та її функціонування залежно від завдань, які ставлять перед банківською установою її власники, впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, особливостей регіону, в якому діє банк, обсягу і специфіки операцій та багатьох інших факторів.

Запитання—відповідь/

Практичні питання регулювання банківської діяльності

На запитання працівників банків, бюджетних установ, органів влади та комерційних структур щодо регулювання банківської діяльності відповідають фахівці юридичного департаменту Національного банку України.

Чи правомірне розміщення частини коштів статутного капіталу банку на депозитному рахунку в іншому банку до моменту отримання банківської ліцензії?

Комплексний аналіз норм Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, законів “Про банки і банківську діяльність”, “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців” та інших законодавчих і нормативно-правових актів України дає підстави вважати, що вітчизняне законодавство не містить заборони щодо здійснення таких операцій.

Відповідно до визначення, наведеного у статті 2 Закону “Про банки і банківську діяльність”, банк є юридичною особою, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення цих

коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Здійснення зазначених вище банківських операцій без ліцензій Національного банку України статтею 19 Закону “Про банки і банківську діяльність” заборонено. Отже, до моменту отримання банківської ліцензії юридична особа, зареєстрована як банк, не має правових підстав для здійснення банківської діяльності.

Водночас зазначимо, що згідно зі статтями 80, 87, 89 Цивільного кодексу України, статтею 58 Господарського кодексу України, статтею 25 Закону “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців” юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації, яка здійснюється шляхом внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців. Отже, саме із цього дня юридична особа набуває цивільних

прав і змогу самостійно їх здійснювати, а також брати на себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

Отже, юридична особа, зареєстрована у встановленому законодавством України порядку, до моменту отримання банківської ліцензії, має всі права, визначені законодавством України для таких осіб, у тому числі права на укладення відповідних договорів, до яких, зокрема, належать і депозитні договори.

Як змінюється облік депозитних рахунків новоствореним банком, до якого вони перейшли за передавальним чи розподільчим балансом, у разі закінчення строків дії депозитних договорів та неявки вкладників?

Згідно зі статтею 107 Цивільного кодексу України в разі припинення юридичної особи шляхом злиття, приєднання чи перетворення правонаступництво новоствореної юридичної особи настає щодо всіх зобов'язань юридичної особи, яка припиняється. Отже, до новоствореного банку переходять усі права та обов'язки, затверджені передавальним актом чи розподільчим балансом, складеним ліквідаційною комісією.

Відповідно до частини 1 статті 1058 Цивільного кодексу України за договором банківського вкладу (депозиту) одна сторона (банк), що прийняла від

другої сторони (вкладника) або для неї грошову суму (вклад), зобов'язується виплачувати вкладникові таку суму та проценти на неї або дохід в іншій формі на умовах і в порядку, визначених договором. Тобто порядок повернення вкладу і процентів повинен визначатися договором.

Водночас частиною 4 статті 1060 Цивільного кодексу України передбачено, що у разі, якщо вкладник не вимагає повернення суми строкового вкладу по закінченні строку, встановленого договором банківського вкладу, після настання визначених договором обставин, він вважається продовженим на умовах вкладу на вимогу, якщо інше не обумовлено договором.

Оскільки главою 19 Інструкції НБУ "Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах" (постанова Правління НБУ від 12.11.2003 р. № 492, зареєстрована Міністерством юстиції України від 17.12.2003 р. № 1172/8493) передбачено право банку застосовувати процедуру зміни рахунків клієнтів у разі зміни порядку бухгалтерського обліку рахунків (у тому числі рахунків клієнтів, за якими операції не здійснювалися протягом трьох і більше років, та на яких є залишки коштів), новостворений банк може застосувати процедуру зміни рахунку: закрити рахунок, на якому обліковуються кошти строкового вкладу, і відкрити рахунок, передбачений для обліку депозитів на вимогу.

Посадовці якого рівня та які структурні підрозділи правоохоронних органів мають право вимагати розкриття банківської таємниці?

Порядок розкриття банківської таємниці правоохоронним органам визначений статтею 62 Закону України "Про банки і банківську діяльність" (№ 2121-III від 07.12.2000 р.), за вимогами якої інформація стосовно юридичних та фізичних осіб, котра містить банківську таємницю, розкривається банками:

"...2) на письмову вимогу суду або за рішенням суду;

3) органам прокуратури України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Антимонопольного комітету України — на їх письмову вимогу стосовно операцій за рахунками конкретної юридичної особи або фізичної особи — суб'єкта підприємницької діяльності за конкретний проміжок часу;

4) органам Державної податкової

служби України на їх письмову вимогу з питань оподаткування або валютного контролю стосовно операцій за рахунками конкретної юридичної особи або фізичної особи — суб'єкта підприємницької діяльності за конкретний проміжок часу;

5) спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу на його письмову вимогу щодо здійснення фінансових операцій, які підлягають фінансовому моніторингу згідно з законодавством про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;

6) органам державної виконавчої служби на їх письмову вимогу з питань виконання рішень судів стосовно стану рахунків конкретної юридичної особи або фізичної особи — суб'єкта підприємницької діяльності".

Письмова вимога кожного з перелічених вище державних органів **повинна бути викладена на бланку державного органу** встановленої форми; надана **за підписом керівника** державного органу (чи його заступника), **скріпленого гербовою печаткою**; повинна містити **передбачені Законом "Про банки і банківську діяльність" підстави** для отримання інформації, яка є банківською таємницею; містити посилання **на норми закону**, відповідно до яких державний орган має право на отримання такої інформації.

Невиконання у письмовому запиті будь-якої із цих умов є порушенням установленної законом форми запиту, що є підставою для банку не виконувати вимоги державного органу. До таких підстав належать також **відсутність зазначення конкретного суб'єкта підприємницької діяльності чи конкретного проміжку часу**, якщо це вимагається зазначати статтею 62 вказаного вище закону.

Обсяг інформації стосовно **операцій за рахунками** включає відомості про всі банківські операції, що виконуються за рахунком клієнта відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України, законодавства України тощо. Інформація з **питань оподаткування** стосовно операцій за рахунками містить відомості про кожну банківську операцію, пов'язану зі сплатою податків власником рахунку. Відомості з питань валютного контролю стосовно операцій за рахунками містять інформацію, пов'язану з виконанням банком функцій агента валютного контролю, зокрема операцій, передбачених Положенням "Про валютний контроль" (постанова

НБУ № 49 від 08.02.2000 р.). Такими операціями є:

— використання іноземної валюти як засобу платежу: це розрахунок за продукцію, роботи, послуги, об'єкти права інтелектуальної власності та інші майнові права;

— переказування грошових коштів за межі України: перерахування грошових коштів у банківсько-кредитну установу, що не є суб'єктом господарської діяльності України, незалежно від того, на користь якої особи перераховуються ці кошти;

— майнові права: права вимоги особи за зобов'язаннями, за якими вона є кредитором;

— здійснення розрахунків через уповноважені банки: здійснення розрахунків у безготівковій формі, якщо інше прямо не встановлено законодавством;

— вивезення за межі України іноземної інвестиції: вивезення з України, переказування, пересилання за межі України іноземної валюти, отриманої іноземними інвесторами в результаті припинення ними інвестиційної діяльності в Україні.

Перелік державних органів у цій статті є **вичерпним**.

Особами, які мають право підписувати запит стосовно розкриття банківської таємниці, є **керівник державного органу чи його заступник**.

Поняття "керівник" визначено в пункті 5 статті 65 Господарського кодексу України як особа, що діє без доручення від імені підприємства (установи) та представляє його інтереси в органах державної влади й органах місцевого самоврядування, інших організаціях, у відносинах із юридичними особами та громадянами, формує адміністрацію підприємства і вирішує питання його діяльності в межах та порядку, визначених установчими документами.

Згідно із зазначеним вище, особами, які повинні підписувати запит **від імені державних органів**, є:

1. Від імені органів прокуратури України:

— генеральний прокурор України / заступник генерального прокурора;

— прокурор / заступник прокурора Автономної Республіки Крим;

— прокурори / заступники прокурорів областей, міст Києва і Севастополя, міських, районних, міжрайонних, інших прирівняних до них прокуратур, а також військових прокуратур різних рівнів (стаття 13 Закону "Про прокуратуру" від 05.11.1991 р. № 1789-XII);

2. Від імені органів Служби безпеки України:

— голова / заступник голови Центрального управління Служби безпеки України;

— керівники підпорядкованих йому регіональних органів: начальники / заступники начальників обласних управлінь Служби безпеки України, міжрайонних, районних та міських підрозділів, Служби безпеки Республіки Крим, органів військової контррозвідки, військових формувань (статті 9, 11 Закону України “Про службу безпеки України” від 25.03.1992 р. № 2229-XII);

3. Від імені органів Міністерства внутрішніх справ України:

— міністр внутрішніх справ України, його заступники;

— начальник Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Автономній Республіці Крим;

— начальники / заступники начальників головних управлінь, управлінь Міністерства внутрішніх справ України в областях, містах Києві, Севастополі та начальники / заступники начальників їх міських і районних відділів (управлінь) (стаття 7 Закону України “Про міліцію” від 20.12.1990 р. № 565-XII);

— начальники спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю органів внутрішніх справ і Служби безпеки України (статті 5, 12 Закону “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” від 30.06.1993 р. № 3341-XII);

4. Від імені органів державної виконавчої служби:

— директор / заступник директора департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції;

— начальники / заступники начальників державної виконавчої служби Автономної Республіки Крим, областей та міст Києва і Севастополя, державної виконавчої служби у районах, містах (містах обласного значення), районах у містах (стаття 3 Закону “Про Державну виконавчу службу” від 24.03.1998 р. № 202/98-ВР);

5. Від імені органів державної податкової служби в Україні:

— голова Державної податкової адміністрації України, його заступники;

— голови / заступники голів Державної податкової адміністрації в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі;

— начальники / заступники начальників Державних податкових інспекцій в районах, містах (крім міст Києва та Севастополя), районах у містах, міжрайонних та об'єднаних державних податкових інспекцій;

— начальники / заступники начальників управлінь податкової міліції (статті 4, 5 Закону “Про державну податкову службу в Україні” від 04.12.1990 р. № 509-XII).

Відповідно до Закону “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” (від 28.11.2002 р. № 249-IV) **спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань фінансового моніторингу** — центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом має право запиту щодо розкриття банківської таємниці щодо фінансових операцій, які підлягають обов'язковому та внутрішньому фінансовому моніторингу.

Згідно з вимогами статті 11 цього закону **фінансова операція підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу, якщо сума, на яку вона проводиться, дорівнює чи перевищує 80 000 гривень або дорівнює чи перевищує суму в іноземній валюті, еквівалентну 80 000 гривень, та має одну або більше таких ознак:**

— переказ грошових коштів на анонімний (номерний) рахунок за кордон і надходження грошових коштів з анонімного (номерного) рахунку з-за кордону, а також переказ коштів на рахунок, відкритий у фінансовій установі в країні, що віднесена Кабінетом Міністрів України до переліку офшорних зон;

— купівля (продаж) чеків, дорожніх чеків або інших подібних платіжних засобів за готівку;

— зарахування або переказ грошових коштів, надання чи отримання кредиту (позики), проведення фінансових операцій із цінними паперами у випадку, коли хоча б одна зі сторін є фізичною або юридичною особою, що має відповідну реєстрацію, місце проживання чи місце знаходження в країні (на території), яка не бере участі у міжнародному співробітництві у сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, або однією зі сторін є особа, що має рахунок у банку, зареєстрованому у зазначеній вище країні (на зазначеній вище території). Перелік таких країн (територій) визначається відповідно до порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України на основі переліків, затверджених міжнародними організаціями, діяльність яких спрямована на протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, і підлягає опублікуванню;

— переказ коштів у готівковій формі за кордон з вимогою видати їх одержувачу готівкою;

— зарахування на рахунок коштів у готівковій формі з їх подальшим переказом того ж або наступного операційного дня іншій особі;

— зарахування грошових коштів на рахунок чи списання грошових коштів із рахунку юридичної особи, період діяльності якої не перевищує трьох місяців із дня її реєстрації, або зарахування грошових коштів на рахунок чи списання грошових коштів із рахунку юридичної особи у випадку, якщо операції на зазначеному рахунку не проводилися з моменту його відкриття;

— відкриття рахунку із внесенням на нього коштів на користь третьої особи;

— переказ особою коштів за кордон за відсутності зовнішньоекономічного контракту;

— обмін банкнот, особливо іноземної валюти, на банкноти іншого номіналу;

— проведення фінансових операцій із цінними паперами на пред'явника, не розміщеними в депозитаріях;

— придбання особою цінних паперів за готівку;

— виплата фізичній особі страхового відшкодування або отримання страхової премії;

— виплата особі виграшу в лотерею, казино або в іншому гральному закладі;

— розміщення дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та інших цінностей у ломбарді.

Визначення **фінансової операції, яка підлягає внутрішньому фінансовому моніторингу**, міститься у статті 12 Закону “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом”, згідно з якою **подібна операція повинна мати одну чи більше таких ознак:**

1) заплутаний або незвичний характер фінансової операції, яка не має очевидного економічного сенсу або очевидної законної мети, зокрема:

— прийняття суб'єктом первинного фінансового моніторингу коштів від особи, яка пропонує чи погоджується на отримання процентів за депозитом, нижчих від процентної ставки, встановленої в банку на поточний момент, або сплату комісій (плати за здійснення окремих операцій із його коштами) у розмірах більших, ніж визначені суб'єктом первинного моніторингу за тотожними вкладками або операціями на поточний момент;

— наполягання особи провести операцію за правилами, відмінними від установлених законодавством та внутрішніми документами суб'єкта первинного моніторингу щодо таких

операцій за змістом або за строками її проведення;

- внесення особою в узгоджену раніше схему проведення операції (операцій) безпосередньо перед початком її реалізації значних змін, особливо щодо напрямку руху грошових коштів або іншого майна, в тому числі неодноразова зміна банківських реквізитів бенефіціара після надання першого доручення на переведення коштів або індосацію платіжних документів, надання доручення на перерахування коштів бенефіціару через два і більше рахунків інших осіб;

- надання особою інформації, яку неможливо перевірити;

- неможливість установлення контрагентів особи, прийняття суб'єктом первинного фінансового моніторингу коштів (платіжних документів до їх оплати) від особи, яка надсилає кошти на адресу іншої сторони цивільно-правової угоди, внаслідок чого ці кошти повертаються без виконання фінансової операції у зв'язку з незначенням іншої сторони або у зв'язку з її відмовою щодо їх прийняття;

- відмова особи (клієнта) надати відомості, передбачені законодавством та відповідними внутрішніми документами суб'єкта первинного фінансового моніторингу;

- регулярне укладення особою строкових угод або використання інших похідних фінансових інструментів, особливо таких, що не передбачають поставки базового активу, за фінансовими операціями з одним або кількома контрагентами, результатом чого є постійний прибуток або постійні збитки особи;

- прийняття суб'єктом первинного фінансового моніторингу коштів (платіжних документів до їх оплати) від особи, яка здійснює неодноразовий обмін цінних паперів на інші цінні папери протягом поточного року без отримання або надання грошових компенсацій, пов'язаних із таким обміном;

- настання страхового випадку протягом короткого терміну, який визначається спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг, після укладення страхової угоди;

2) невідповідність фінансової операції діяльності юридичної особи, що встановлена статутними документами цієї особи, зокрема:

- не пов'язане з діяльністю особи істотне збільшення залишку на рахунок, який згодом перераховується іншому суб'єкту первинного фінансового моніторингу або використовується на

купівлю іноземної валюти (з переказом на користь нерезидента), цінних паперів на пред'явника;

- відсутність зв'язку між характером і родом діяльності особи з послугами, за якими особа звертається до суб'єкта первинного фінансового моніторингу;

- регулярне представлення чеків, емітованих банком-нерезидентом та індосованих нерезидентом, на інкасо, якщо такі операції не відповідають діяльності особи, відомій суб'єкту первинного фінансового моніторингу;

- зарахування на рахунок особи значної кількості платежів від фізичних осіб на суму, що не перевищує суму, визначену статтею 11 цього закону (в тому числі через касу суб'єкта первинного фінансового моніторингу), якщо діяльність особи не пов'язана з наданням послуг населенню, збором обов'язкових або добровільних платежів;

- істотне збільшення частки готівки, що надходить на рахунок особи, якщо звичайними для основної діяльності особи є розрахунки в безготівковій формі;

- розміщення на рахунку значної суми готівкових коштів особою, яка за рівнем доходу чи сферою діяльності не може здійснювати фінансову операцію на таку суму;

- разовий продаж (купівля) особою великого пакета цінних паперів, котрі вільно не обертаються на організованому ринку, за умови, що особа не є професійним учасником ринку цінних паперів і цінні папери не передаються їй у погашення простроченої заборгованості контрагента перед особою;

3) виявлення неодноразово здійснюваних фінансових операцій, характер яких дає підстави вважати, що метою їх проведення є уникнення процедур обов'язкового фінансового моніторингу, передбачених цим законом, зокрема:

- регулярне зарахування на рахунок особи (у випадку юридичної особи — якщо це не пов'язано з її основною діяльністю) коштів у готівковій формі з подальшим переказом усієї або більшої частини суми протягом одного операційного дня чи наступного за ним дня на рахунок клієнта, відкритий в іншого суб'єкта первинного фінансового моніторингу, або на користь третьої особи, в тому числі нерезидента;

- передавання особою доручення про здійснення фінансової операції через представника (посередника), якщо представник (посередник) виконує доручення особи без встановлення прямого (особистого) контакту із суб'єктом первинного фінансового моніторингу.

Обов'язкова форма письмового за-

питу не стосується запитів щодо розкриття банківської таємниці **на вимогу суду чи за рішенням суду**, оскільки згідно з нормативними актами щодо документообігу та процесуальним законодавством судові документи не завжди повинні містити відбиток гербової печатки і підпис керівника судового органу.

Так, суддя, що розглядає справу одноосібно і не є керівником судової установи, надає в будь-якій інстанції запити у формі ухвали чи постанови в межах кримінальної чи цивільної справи, яка ним вирішується.

Крім того, правові положення "Інструкції з діловодства в господарських судах України", затверджені наказом Вищого господарського суду від 10.12.2002 р. № 75, не визначають порядок оформлення запитів щодо банківської таємниці. Згідно з пунктом 12.8 цієї інструкції гербова печатка місцевого суду використовується "у випадках, передбачених законодавством, а саме: для засвідчення договорів, посвідчень, грошових та банківських документів, доручень, трудових книжок, довідок про місце роботи і розмір заробітної плати, посвідчень про відрядження, бухгалтерської статистичної звітності, фінансових планів, наказів про примусове виконання рішень судів, ухвал та довідок про повернення держмита тощо". Судові документи (рішення, ухвали, постанови, накази, листи, довідки на повернення державного мита тощо) оформляються на бланках. У необхідних випадках підпис судді на документі засвідчується гербовою печаткою суду. За вимогами пунктів 3.5.9, 3.5.11, 3.5.12 зазначеної інструкції перші підписані примірники процесуальних документів (ухвали, рішення, постанови) залишаються у справі, а сторонам справи та іншим учасникам процесу чи установам, організаціям надсилається решта примірників процесуального документа, засвідчених відповідальною особою суду.

Водночас відповідно до пункту 17.4 "Тимчасової інструкції з діловодства в місцевому загальному суді", затвердженій наказом Державної судової адміністрації від 17.02.2005 р. № 20, гербова печатка ставиться "на запитах у випадках, передбачених законодавством України".

До того ж розкриття банківської таємниці "за судовим рішенням" вживається в загальному значенні процесуального судового документа, тому що згідно зі статтею 208 Цивільного процесуального кодексу України судові рішення викладаються у двох

формах: ухвали та рішення.

Отже, керуючись викладеним вище, вимоги щодо форми письмового запиту місцевих — загальних судів повинні складатися за підписом судді чи керівника / заступника керівника з прикладенням відбитка гербової печатки, а письмові вимоги господарських судів можуть містити або іменні печатки судді, або посвідчені печаткою загального відділу чи канцелярії копії процесуальних документів.

Систему судів загальної юрисдикції відповідно до статей 18, 19, 21, 38 Закону “Про судоустрій” становлять:

— місцеві загальні суди: районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди, а також військові суди гарнізонів;

— місцеві господарські суди: господарські суди Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя;

— місцеві адміністративні суди (окружні суди, що утворюються в округах відповідно до указу Президента України);

— Апеляційний суд України, Апеляційний суд Автономної Республіки Крим;

— апеляційні суди областей, міст Києва та Севастополя;

— військові апеляційні суди регіонів;

— Касаційний суд України;

— вищі спеціалізовані суди: Вищий господарський суд, Вищий адміністративний суд, інші суди;

— найвищий судовий орган — Верховний Суд України.

Чи передбачено законодавством надання інформації про стан рахунку вкладника при оформленні спадщини (у тому числі стосовно коштів, внесених до 01.01.1992 р.), та чи правомірно відділення банку справляють плату за видачу такої довідки?

Відповідно до Закону України “Про нотаріат” державні нотаріальні контори входять до системи Міністерства юстиції України, яке здійснює загальне керівництво їх діяльністю. Державні нотаріальні контори утримуються за рахунок державного бюджету. На них покладено обов’язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим законом, з метою надання їм юридичної вірогідності, в тому числі й щодо спадкових правовідносин.

Згідно зі статтями 4, 46, 47 зазначеного закону та пунктами 20, 222 Інструкції “Про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами

України”¹ державний нотаріус на прохання спадкоємців померлого вправі зробити запит до банків (фінансових установ), страхових установ про наявність на ім’я померлого вкладів, страхових виплат. Відповідно до статті 46 Закону України “Про нотаріат” банки (фінансові установи), страхові установи повинні подати відомості в строк, указаний нотаріусом. Цей строк має бути не довшим одного місяця. Ненадання відомостей або документів на вимогу нотаріуса є підставою для відкладення, зупинення нотаріальної дії або відмови в її вчиненні.

Статтею 19 Закону України “Про нотаріат” передбачено, що за вчинення нотаріальних дій державні нотаріуси справляють державне мито у розмірах, встановлених чинним законодавством. За надання державними нотаріусами додаткових послуг правового характеру, які не пов’язані із вчинюваними нотаріальними діями, а також послуг технічного характеру справляється окрема плата у розмірах, що встановлюються управліннями юстиції Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. Кошти, одержані від надання таких додаткових послуг, спрямовуються до державного бюджету України.

Подібні норми містилися і в Законі

УРСР “Про державний нотаріат” від 25.12.1974 р. (зі змінами і доповненнями), який діяв до 01.01.1994 р. та Інструкції “Про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України”², яка діяла до затвердження зазначеної вище інструкції.

Відповідно до статті 60 та частини третьої статті 62 Закону України “Про банки і банківську діяльність” інформація про рахунки (вклади) у банку становить банківську таємницю, а довідки щодо рахунків (вкладів) у разі смерті їх власників надаються банком державним нотаріальним конторам або приватним нотаріусам, іноземним консульським установам у справах спадщини за рахунками (вкладами) їх померлих власників.

Отже:

1. Державні нотаріуси витребовують необхідну для оформлення спадщини інформацію безоплатно, в тому числі й щодо вкладів, розміщених у ВАТ “Державний ощадний банк України” до 01.01.1992 р.;

2. Відповідь банків (фінансових установ) повинна містити інформацію про наявність рахунків (вкладів), а не про їх стан. □

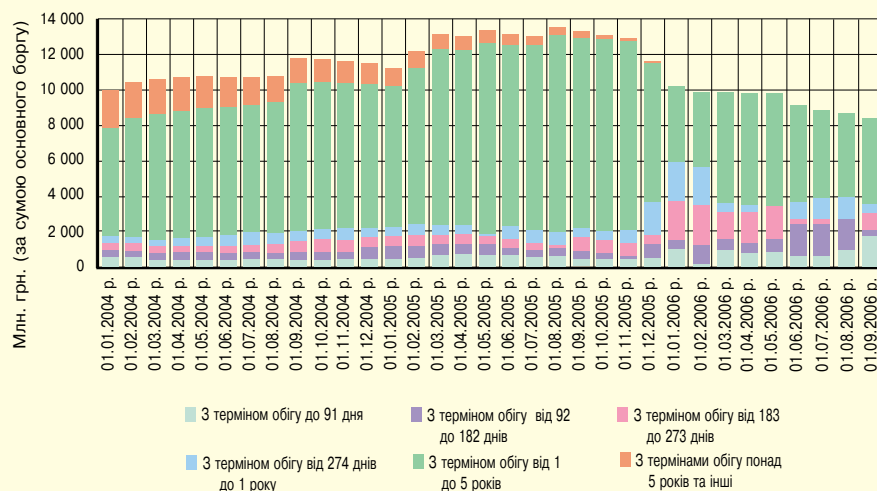
Матеріал підготовлено співробітниками юридичного департаменту Національного банку України.

¹ Затверджена наказом Міністерства юстиції України від 03.03.2004 р. № 20/5.

² Затверджена наказом Міністерства юстиції України від 14.06.1994 р. № 18/5.

Ринок державних цінних паперів України у серпні 2006 року

Обсяг облігацій внутрішніх державних позик, що перебувають в обігу (на 1 вересня 2006 року)

Примітка. Розміщення облігацій внутрішніх державних позик у серпні 2006 року не проводилося.

На замовлення “Вісника НБУ” матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

Вітаємо! /

Нагороди і подарунки з нагоди свята

На початку вересня в Музеї грошей НБУ з нагоди 10-ї річниці проведення в Україні грошової реформи відбулося нагородження учасників її підготовки і здійснення.

Музеї — це ті особливі місця, де завжди панує атмосфера урочистої піднесеності. Не є винятком і Музей грошей НБУ. Втім, цього разу звичний холодок добре продуманої дизайнерами експозиції зігрівали несподівані тут букети червоних троянд, щирі слова вдячності на адресу гостей, яких Національний банк вирішив ушанувати з нагоди визначної для всієї України події — десятиріччя запровадження гривні.

Зустріч відкрив виконавчий директор з питань готівково-грошового обігу Національного банку України Олександр Толстой. Він тепло привітав присутніх, пригадавши, як і в центрі, і в регіонах десять років тому вони разом з НБУ брали активну участь у проведенні грошової реформи. Сама доля дала їм таку історичну можливість. Приємно, сказав він, що відповідальна праця багатьох людей принесла сподіваний результат.

Заступник директора департаменту — начальник управління роботи з персоналом Анатолій Тихий зачитує накази про відзначення з нагоди 10-ї річниці проведення в Україні грошової реформи ряду учасників цієї події.

Згідно з постановою Правління Національного банку України за вагомий особистий внесок у забезпечення стабільності вітчизняної грошової одиниці — гривні, розвиток економіки

Колективне фото на згадку про пам'ятну зустріч у Національному банку України.

Виконавчий директор з питань готівково-грошового обігу Національного банку України Олександр Толстой вручає цінний подарунок доктору економічних наук, професору, заслуженому діячу науки і техніки України Михайлу Савлуку.

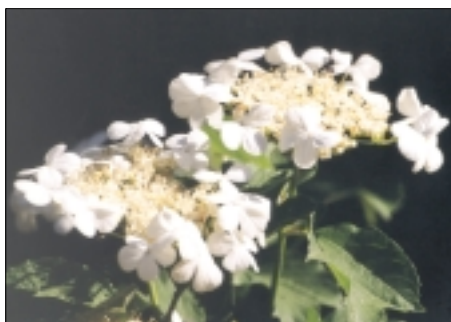
держави, високі досягнення у праці й творчості та з нагоди 10-ї річниці грошової реформи художника **Василя Лопату** і дизайнера **Бориса Максимова** відзначено Почесними грамотами Національного банку України з нагрудними знаками і врученням книги “Гроші в Україні”. Книгу “Гроші в Україні” та ювілейну монету “10 років відродження грошової одиниці України — гривні” номіналом 5 гривень із нейзильберу (у подарунковому футлярі) вручено колишньому начальнику управління Національного банку України в Дніпропетровській області **Миколі Кострову**.

Групі гостей Національного банку вручено цінні подарунки. Пам'ятну срібну гривню (у футлярі) отримав професор, академік Академії економічних наук України **Володимир Пилипчук**.

Також було відзначено внесок колишніх членів робочої групи з розробки проектів нормативних актів з питань здійснення грошової реформи: ювілейну монету “10 років відродження грошової одиниці України — гривні” номіналом 100 гривень зі срібла (у подарунковому футлярі із сертифікатом) вручено **Віктору Корнієнчу**, а набори срібних сувенірних банкнот-мініатюр усіх номіналів (у подарунковому футлярі із сертифікатом) — **Анатолію Морозу** та **Михайлу Савлуку**.

Поруч із сивочолими метрами банківської справи, яких цього дня віншували в Музеї грошей, був і чорнявий юнак — студент Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури **Євген Школьній**. Його удостоєно заохочувальної премії та цінного подарунка за II місце в оголошеному НБУ конкурсі на створення кращого ескізу дизайну майбутніх “банкнот” національної грошової одиниці.

Фото **Владислава Негребецького**.

Калиновий триптих. Фото Леоніда Мілевського.

Суми. Українська академія банківської справи Національного Банку України.

Нелегким було становлення банківської академії, як і будь-якої нової справи. Мало хто знає, що перші її абітурієнти складали іспити у 13-й сумській школі. Але академія зростала — і в прямому, і в переносному значенні: будувалися нові корпуси, зміцнювалася матеріальна база, нарощувався науковий потенціал. А головне — була велика віра в успіх: віра тих, хто вирішив навчатися в новому закладі, і тих, хто прийшов сюди викладати, ризикнувши роботою в інших інститутах та університетах.

Безумовно вирішальну роль у становленні Української академії банківської справи відігравали одержимі, діяльні, сильні духом особистості. Такою особистістю в історії УАБС є насамперед її перший ректор Анатолій Єпіфанов. Це з його ідей і переконань, наполегливості й аргументів, підтриманих тогочасним Головою Національного банку Віктором Ющенком, з'явився на освітній карті України модерновий, європейського гатунку навчальний заклад.

Після приєднання нашої держави до Болонського навчального процесу, який також запроваджено в академії, її випускники будуть затребувані не лише в нашій державі, а й за її межами. Не випадково нинішнього року тут відкрито спеціальність “міжна-

Міський голова Сум Геннадій Мінаєв та один із найкращих студентів УАБС Михайло Ребрик відкривають студентський сквер.

Репортаж/

Ровесниця сучасної гривні

Українській академії банківської справи НБУ — 10 років

15 вересня 2006 року в Сумах відбулися урочистості з нагоди відзначення 10-ї річниці заснування Української академії банківської справи Національного банку України. За десять літ чимало води сплигло у тихоплинному Пслі. Багато змін за цей час відбулося і в навчальному закладі.

Слово ректора академії Анатолія Єпіфанова. родна економіка”, студенти поглиблено вивчають іноземні мови. Дбаючи про майбутнє працевлаштування своїх випускників, академія готує спеціалістів із регіональної економіки, економічної кібернетики, знавців права з ухилом на фінанси і банківську діяльність. Наразі всі без винятку випускники працевлаштовані.

Водночас аспірантура академії готує для себе наукові кадри. До слова, через її докторантуру пройшли зокрема Президент України Віктор Ющенко, Голова НБУ Володимир Стельмах, керівники провідних банків, департаментів НБУ. Про все це з гордістю зазначали у своїх виступах під час святкування 10-річчя УАБС її ректор, викладачі, гості.

Було що й показати: сучасні, оснащені за найвищим рівнем навчальні корпуси, комфортабельні гуртожитки, спортивний манеж. У найближчих планах — будівництво міжвузівської бібліотеки, в основі діяльності якої будуть комп'ютерні технології, обладнання сучасного конференц-залу, відкриття при легкоатлетичному манежі готелю на 420 місць, басейну, сучасних тенісних кортів тощо.

Ректор академії Анатолій Єпіфанов розповів також про плани від-

Знайомство з експозицією музею академії. На фото зліва направо: міський голова Сум Геннадій Мінаєв, голова Сумської обласної державної адміністрації Ніна Гаркава, ректор УАБС Анатолій Єпіфанов.

криття банківських інститутів УАБС у Севастополі та Луганську.

Під час святкування ювілею академії було відкрито музей навчального закладу (спеціалізований кабінет історії становлення і розвитку банківської системи на Сумщині та історії грошей). Через призму грошових знаків, банківського технологічного обладнання, документів, фотографій у музеї представлено Україну різних історичних епох: періоду визвольних змагань, гітлерівської окупації, радянських часів. В експозиції — грошові знаки ОУН УПА, гроші, що друкувалися окупаційною владою на загарбаних українських територіях, а також сформована за сприяння НБУ унікальна колекція сучасних ювілейних і пам'ятних монет України, медалей.

Створювала музей уся академія.

Корпус юридичного факультету академії по вулиці Соборній, 9.

Найбільших зусиль доклали завідувача спеціалізованим кабінетом УАБС Оксана Білашенко, мистецтвознавець, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Сергій Побожій, провідний редактор інформаційно-видавничого відділу Ганна Булахова. Особливої подяки заслуговують також організатори й упорядники музею — директор обласного краєзнавчого музею Владислав Терентьев та художник-оформлювач, відомий на Сумщині архітектор Юрій Харченко. Музей слугуватиме навчальним кабінетом, виконуватиме як пізнавальну, так і профорієнтаційну функції.

До ювілею навчального закладу в його бібліотеці репрезентовано книжкову виставку “Академія. Історія. Нові горизонти. Можливості”, на якій представлено книги викладачів банківської академії, відомих фінансистів, банкірів. Сьогодні фонд бібліотеки — це 120 тисяч примірників сучасної

наукової, довідкової та енциклопедичної літератури. До послуг більш як семи тисяч читачів — три читальні зали, три абонементи, інформаційно-бібліографічний відділ, зал електронних ресурсів, відділ нових надходжень, інтернет-центр. Зазначимо, що за десять років діяльності викладачами академії підготовлено та видано 105 підручників, навчальних посібників, монографій.

Українська академія банківської справи — духовна оаза Сум. Не випадково в день святкування її ювілею, відкриваючи студентський сквер УАБС, міський голова Сум Геннадій

Під час театралізованого дійства у студентському сквері. Богиня квітів і весни Флора.

Мінаєв наголосив, що академія є зразком співпраці навчального закладу з містом, а її екологічна і природна краса сприятимуть естетичному вихованню студентської молоді. У сквері чимало екзотичних рослин: шість видів туї, чотири види тиса, вісім видів ялин, а ще — строкатий килим троянд, хризантем, ірисів. На вході до нього — оновлений пам'ятник Миколі Лисенку, виготовлений сумським скульптором Миколою Крамаревим.

Сквер умовно поділений на кілька зон, виконаних у різних стилях: японський садок із затишною альтанкою, античний куточок із вхідною аркою і копіями старовинних скульптур. Приваблює відвідувачів альпінарій, виготовлений із натурального каміння, і чудовий фонтан, весь у квітах. Створено тут також літню сцену, де виступатимуть сумські музиканти.

Кульмінацією святкування ювілею академії стало урочисте зібрання сту-

Олімпійський легкоатлетичний манеж УАБС — один із найкращих спортивних комплексів України.

дентів, викладачів, гостей, представників керівництва обласної та міської влади, банкірів, президентів компаній і фірм.

Заступник Голови Національного банку України Павло Сениш, вручаючи нагороди викладачам та співробітникам навчального закладу, наголосив, що банківська академія в Сумах є ровесницею сучасної української гривні — нинішнього року їй також виповнилося десять літ. І побажав академії бути такою ж потужною і стабільною, як українська грошова одиниця.

Присутніх привітали голова Сумської облдержадміністрації Ніна Гаркава, голова Сумської обласної ради В'ячеслав Шапошник, міський голова Сум Геннадій Мінаєв.

Символічно, що у святковому концерті, присвяченому ювілею успішної академії, виступила успішна українська співачка Тіна Кароль.

Запальною піснею студентів, викладачів і гостей академії зі святом вітала Тіна Кароль.

...Вогні феєрверка над Пєслою освітили місто, вселяючи надію, віру у світлий день завтрашній — академії та України.

Марина Гриценко,
“Вісник НБУ”.

Фото **Сергія Кошеварова.**

Заступник Голови Національного банку України Павло Сениш вручає пам'ятну срібну монету начальнику регіонального центру підвищення кваліфікації і практичної підготовки студентів УАБС Людмилі Гончаровій.

**Тарас
Савченко**

Асистент кафедри банківської справи Української академії банківської справи Національного банку України

Сучасна банківська система України стоїть перед серйозними випробуваннями, які може спричинити вступ країни до СОТ. Посилення конкурентної боротьби між вітчизняними та зарубіжними банками об'єктивно зумовлює потребу в розвитку систем рейтингової оцінки функціонування банків та створення незалежних авторитетних інституцій, які б здійснювали таку оцінку і користувалися довірою клієнтів. Отже проблематика статті є доволі актуальною.

Запропоновані автором методологія та методика проведення комплексної оцінки діяльності банків ґрунтуються на загальновизнаних системах рейтингового оцінювання, однак водночас вирізняються оригінальним підходом. В основі цього підходу — не лише використання для аналітичних цілей доступної в Україні статистичної інформації, а й доцільність характеристик банків за критеріями, обґрунтованими в статті.

Розроблена система, зазначає автор, пройшла апробацію на основі розрахунку оцінок діяльності групи найбільших банків (за класифікацією НБУ) в 2001–2002 роках.

Нова методика/

Публічна система комплексної оцінки діяльності банків як інструмент підвищення якості інформації про банки

1. НЕОБХІДНІСТЬ І ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ СИСТЕМИ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Президент України та інші представники політичної еліти визначили стратегічною метою розвитку нашої держави вступ до Світової організації торгівлі та Європейського Союзу. Важливою складовою успішної реалізації зазначеного завдання є принципове підвищення рівня аналітичності публічної інформації про діяльність усіх суб'єктів господарювання і зокрема банківських установ. Проблема посилення об'єктивності такої інформації видається особливо актуальною з огляду на банківську кризу кінця 2004 року, що виявила низький рівень довіри контрагентів до грошово-кредитних установ.

У статті висвітлено методичні та методологічні основи створення публічної системи комплексної оцінки (надалі — ПУСКО) діяльності банківських установ, котру розроблено з метою підвищення рівня аналітичності й об'єктивності публічної інформації про діяльність вітчизняних грошово-кредитних установ.

Основним функціональним призначенням ПУСКО є надання аналітичної інформації про якість банківської системи в цілому та окремих банків зокрема широкому колу користувачів: від фізичних осіб — до міжнародних інституцій.

Практична реалізація ПУСКО можлива шляхом розрахунку комплексної оцінки діяльності кожного зареєстрованого в Україні банку та зведення отриманих даних в аналітичні таблиці. На нашу думку, найефективніше ця система використовувався б Агентством з незалежного аналізу банківських установ, що може бути створене при Асоціації українських банків та за участю інших

незаангажованих наближених до банків організацій. Результати аналізу, оприлюднені через друковані та електронні ЗМІ, піднімуть рівень довіри акціонерів, вкладників та інших контрагентів банків до банківського сектору держави. У середньостроковій перспективі впровадження ПУСКО сприятиме підвищенню ефективності функціонування національної грошово-кредитної системи шляхом переорієнтації клієнтів на співпрацю із фінансово стабільними банківськими установами.

Основними принципами створення публічної системи комплексної оцінки діяльності банківських установ є:

♦ **комплексність** — проведення різнобічного аналізу діяльності банку;

♦ **об'єктивність і прозорість** — використання визначеного набору показників і зрозумілого алгоритму інтерпретації розрахованих даних;

♦ **публічність** — використання лише публічних джерел інформації.

Зважаючи на методологічні особливості побудови різноманітних систем оцінки діяльності банківських установ, а також враховуючи результати самостійно проведених досліджень, ми дійшли висновку, що зазначеним принципам найбільше відповідає рейтингова система оцінки діяльності банку.

Найвідомішими рейтинговими системами, використовуваними в економічно розвинутих країнах світу, є рейтинг компанії Standart & Poor's, аналіз балансу "М" банку, рейтинг експертів Sheshunoff Bank, рейтингова система CAMEL. Найвідоміші рейтингові агентства Росії — експертна група "Комерсантъ-Daily", Оргбанк, фірма "ПАКК", інформаційний центр "Рейтинг", Агентство банківської інформації (АБІ) тижневика "Економіка і життя". Найпопулярнішою є методика, розроблена групою економістів під керівництвом кандидата економічних наук В.С.Кромонова, та її модифікований варіант складання рейтингу надійності, опублікований

газетою “Известия” [1].

Національний банк України використовує рейтингову оцінку при інспектуванні вітчизняних банківських установ. Постановою Правління НБУ від 25 червня 1998 року № 246 затверджено Положення “Про порядок визначення та застосування комплексної рейтингової оцінки комерційних банків за системою CAMEL”, яке у травні 2002 року було трансформоване в Положення “Про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS” [6].

Вивчення методологічних особливостей та досвіду застосування рейтингових систем [3; 4] свідчить про те, що побудова ПУСКО найбільше відповідає задекларованим принципам рейтингової системи CAMEL. Акронім CAMEL складається з перших букв англійських назв критеріїв оцінки діяльності банків, покладених в основу цієї методики:

- ◆ С — Capital Adequacy — достатність капіталу;
- ◆ А — Asset Quality — якість активів;
- ◆ М — Management — управління;
- ◆ E — Earnings — прибутковість;
- ◆ L — Liquidity — ліквідність.

Основні риси системи CAMEL такі [4]:

1. CAMEL — стандартизована рейтингова система, яка використовується банками та органами банківського нагляду США;
2. Для аналізу кожного компонента системи використовується група коефіцієнтів і показників, що характеризують фінансову стабільність банку;
3. CAMEL передбачає аналіз найважливіших компонентів стабільності комерційних банків (капіталу, активів, менеджменту, ліквідності, прибутковості);
4. Діяльність банку оцінюється за кожним із зазначених вище напрямів, потім виводиться узагальнена оцінка (використовується п'ятибальна шкала: чим більше балів, тим нижчий рейтинг).

2. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ ПУСКО

При створенні ПУСКО запозичено парадигму CAMEL:

- ◆ діяльність банку оцінюється за п'ятьма напрямками, причому за кожним із них розраховується єдина оцінка (як середньоарифметичне оцінок проаналізованого коефіцієнта);
- ◆ оцінювання проводиться за п'ятибальною шкалою: від 1 бала (найкраща оцінка) — до 5 (найгірша);

- ◆ розраховується узагальнююча (агрегована) комплексна оцінка.

В основу розробки ПУСКО покладено принципи комплексності, прозорості і публічності. Дотримання даних принципів зумовило необхідність використання нових (порівняно із системою CAMEL) підходів до створення інформаційної моделі, підбору показників та розробки алгоритму інтерпретації розрахункових значень (критеріальних рівнів) показників.

Інформаційна модель

Розкриємо особливості інформаційної моделі ПУСКО за допомогою її порівняльного аналізу з інформаційною моделлю системи CAMEL (див. схему 1).

Основні риси інформаційної моделі системи CAMEL:

- ◆ необхідність використання інформації, яка є банківською таємницею і не підлягає оприлюдненню;
- ◆ аморфність (розмитість) інформаційної моделі, оскільки для неї характерні відсутність жорсткої регламентації системи показників та цілкова невизначеність методики оцінки менеджменту банку.

Ці особливості інформаційної моделі системи CAMEL не відповідають визначенням нами принципам публічності та об'єктивності. Отже, постає питання розробки методології публічної системи комплексної оцінки діяльності банку на основі нової інформаційної моделі (див. схему 2). Нова інформаційна модель має дві істотні відмінності порівняно з попередньою: використовуються лише публічні джерела інформації (стаття 70 Закону України “Про банки і банківську діяльність” [5]), а конкретний напрям оцінювання діяльності банку прив'язується до певних джерел інформації (передбачається визначення сталого набору коефіцієнтів за кожним напрямом оцінки).

Баланс, звіт про прибутки (збит-

ки) та анкета надаються банками чотири рази на рік протягом наступного за звітним кварталом місяця. Така періодичність надання фінансової звітності є мінімально достатньою для ефективного функціонування розробленої нами системи.

Запропонована інформаційна модель демонструє відмінності між ПУСКО та системою рейтингової оцінки CAMEL щодо обсягу використовуваних джерел інформації та їх структуризації.

Підбір показників

У системі ПУСКО використано 14 показників (див. таблицю 1) та ряд параметрів для оцінки рівня менеджменту.

Головний критерій підбору показників — можливість розрахунку на основі синтетичних рахунків “Квартального балансу” або на основі узагальнюючих показників “Квартального звіту про прибутки та збитки”. Щодо більшості показників (9 із 14) висувалася вимога наявності теоретично обґрунтованого оптимального (найкращого) або мінімально можливого (задовільного) критеріального значення (інтервалу) показника [2; 4]. Також ми намагалися уникнути дублювання: кожен показник має характеризувати специфічну рису діяльності банку.

Розрахунок критеріальних рівнів

Щодо кожного показника розраховуються критеріальні рівні, за якими розрахункові значення співвідносяться із п'ятибальною шкалою. Для розрахунку критеріальних рівнів дев'яти показників (див. таблицю 2) застосовано синтез двох методів: формально-логічного та рівномірного розподілу параметрів. Кожен із цих показників має теоретично обґрунтований рівень значень: оптимальний або мінімально можливий, якому, за формально-логічним методом, присво-

Схема 1. Інформаційна модель здійснення рейтингової оцінки за системою CAMEL

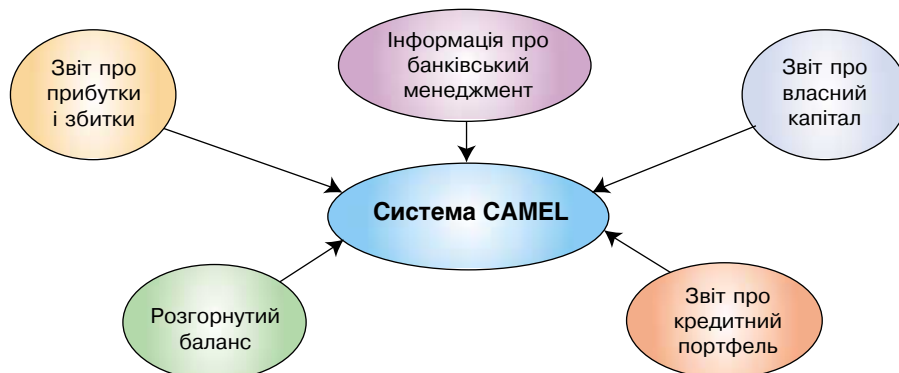
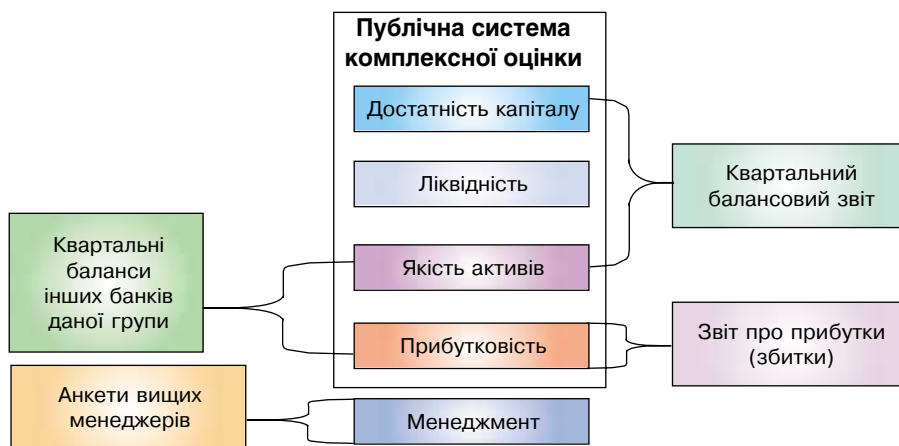

Схема 2. Інформаційна модель публічної системи комплексної оцінки банку

Таблиця 1. Система показників ПУСКО

№ п/п	Показники	Теоретичний рівень показника, %	
		Оптимальний	Задовільний
Достатність капіталу			
1	Кк1 = сукупний капітал / загальні активи, зважені на ризик — резерви за активними операціями	—	Не менше 8
2	Кк2 = сукупний капітал / середня величина пасивів	11 — 14	—
3	Кк3 = чистий капітал / сукупний капітал	50 —100	—
4	Кк4 = статутний капітал / сукупний капітал	15 — 50	—
Якість активів			
5	Ка1 = кредитний портфель / загальні чисті активи	65 —70	—
6	Ка2 = високоліквідні активи / робочі активи	—	Не менше 15
7	Ка3 = резерви під активні операції / загальні чисті активи	Розраховується на основі фактичних даних	
Дохідність			
8	Кд1 = балансовий прибуток / середня величина чистих активів	Розраховується на основі фактичних даних	
9	Кд2 = балансовий прибуток / сукупний капітал	Розраховується на основі фактичних даних	
10	Кд3 = адміністративні витрати + витрати на персонал / загальні чисті активи	Розраховується на основі фактичних даних	
11	Кд4 = чистий процентний дохід / середня величина чистих активів	Розраховується на основі фактичних даних	
Ліквідність			
12	Кл1 = основні депозити / загальна сума депозитів	24.5 — 27.5	—
13	Кл2 = кредити, отримані на міжбанку / загальна сума зобов'язань	16 — 26	—
14	Кл3 = високоліквідні активи / поточні зобов'язання	—	Не менше 20

юється значення 1 або 3 бали відповідно. Далі проводиться рівномірний (пропорційний) розподіл параметра для розрахунку його значень стосовно всіх інших бальних оцінок. Метод рівномірного розподілу параметра обрано з огляду на його простоту і поширеність при математичному описі найрізноманітніших процесів та явищ. Порівняння критеріальних рівнів деяких показників системи CAMEL [4] (коефіцієнт сукупного капіталу, зважений агрегований показник якості активів) з гіпотетичним рівномірним розподілом цих показників (через механізм середньоквадратичного відхилення) свідчить про допустимість використання такого розподілу. Для семи з дев'яти показників побудовано

двосторонні критеріальні інтервали, що зумовлено особливостями оцінки значень цих показників.

Для побудови критеріальних рівнів п'яти показників (прибутковості активів, прибутковості капіталу, величини процентної маржі, рівня формування резервів під активні операції та рівня витратності діяльності) використано метод встановлення критеріальних рівнів на основі фактичного рівня відповідних показників для певної групи банків за досліджуваний період. Використано саме цей метод з огляду на те, що оптимальні або задовільні значення для даної групи показників важко описати теоретично — вони істотно корелюють із макроекономічними (кон'юнктурними) факторами. Застосування методу визначення критеріальних рівнів на основі фактичного рівня відповідних показників передбачає поділ банків на групи за величиною їх активів. За цим методом середня величина 15% найкращих показників відповідає 1 балу, наступні 30% — 2 балам, інші 30% — 3 балам, 15% — 4 балам, решта 10% — 5 балам. Усі показники кожної групи банків оцінюються за емпіричними (фактичними) даними їх діяльності у певному періоді.

Функціональним призначенням системи ПУСКО є оцінка універсальних банківських установ. Обмеження об'єкта дослідження універсальними грошово-кредитними установами зумовлене підбором коефіцієнтів та особливостями встановлення критеріальних рівнів оцінки розрахованих значень. Аналіз спеціалізованих банків можливий за умови адаптації набору коефіцієнтів та встановлення специфічних критеріальних рівнів, які можуть відрізнятися від загальноприйнятих теоретичних значень.

Таблиця 2. Критеріальні рівні для показників ПУСКО

Показники	Шкала відповідності балів критеріальним рівням показника, %				
	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
Кк1	Більше 16	12—16	8—12	4—8	Менше 4
Кк2	11—14	9.5—11 ∪ ∪ 14—15.5	8—9.5 ∪ ∪ 15.5—17	6.5—8 ∪ ∪ 17—18.5	0—5 ∪ ∪ 20—100
Кк3	62.5—87.5	50—62. ∪ ∪ 87.5—100	25—50	0—25	Менше 0
Кк4	23.75—41.25	15—23.75 ∪ ∪ 41.25—50	6.25—15 ∪ ∪ 50—58.75	6.25—15 ∪ ∪ 58.75—76.25	76.25—100 ∪ ∪ 0—6
Ка1	65—70	60—65 ∪ ∪ 70—75	55—60 ∪ ∪ 75—80	50—55 ∪ ∪ 80—85	0—50 ∪ ∪ 85—100
Ка2	20—25	15—20 ∪ ∪ 25—30	10—15 ∪ ∪ 30—35	5—10 ∪ ∪ 35—40	0—5 ∪ ∪ 40—100
Ка3	Розраховується на основі фактичних даних				
Кл1	24.5—27.5	23—24.5 ∪ ∪ 27.5—29	21.5—23 ∪ ∪ 29—30.5	20—21 ∪ ∪ 30.5—32	20—18.15 ∪ ∪ 32—35
Кл2	16—26	11—16 ∪ 26—31	6—11 ∪ 31—36	1—6 ∪ 36—41	0—1 ∪ 46—100
Кл3	30—100	25—30	20—25	15—20	0—15

Менеджмент пропонуємо оцінювати за наведеною нижче методикою.

♦ Оцінці підлягають лише керівники банку (особи, зазначені в частині першій статті 42 Закону України “Про банки і банківську діяльність” [5]). Оцінювати менеджерів середньої та низової ланки недоцільно, оскільки вони не мають достатніх повноважень для впливу на стратегію діяльності банківської установи.

♦ Передбачається щоквартальне анкетування визначеного у попередньому пункті кола осіб з метою з'ясування об'єктивної інформації щодо їх кваліфікаційного рівня, моральних засад, управлінських якостей тощо. Індивідуальні результати анкетування є таємницею, оприлюднюється лише загальна (агрегована) оцінка менеджменту банку.

3. АПРОБАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ СИСТЕМИ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Апробацію ПУСКО проведено на основі аналізу діяльності групи найбільших банків (за класифікацією НБУ) в 2001–2002 роках.

Періодом аналізу обрано 2001–2002 роки, оскільки оцінку діяльності банківських установ у 2003–2004 роках вважаємо некоректною. Оцінкові судження щодо якості банків, які наводяться в даній статті, не є абсолютно достовірними з огляду на недостатню практичну перевірку системи ПУСКО.

Об'єктом апробації ПУСКО є група найбільших банків, оскільки, незважаючи на їх незначну кількість, саме вони були й залишаються основою банківської системи України. Питома вага їх активів у загальних активах вітчизняних банків протягом останніх років коливалася в межах 50–60%; приблизно в цих межах коливаються також інші балансові показники (кредитний портфель, зобов'язання, залишки на поточних рахунках суб'єктів господарювання, депозити фізичних осіб, фінансовий результат тощо). У 2002 році до групи найбільших входило 10 банків. Для спрощення побудови аналітичних таблиць та підвищення рівня наочності інформації вважатимемо, що ці ж банки належали до групи найбільших банківських установ за результатами 2001 року.

Етапи розрахунку оцінки банків за системою ПУСКО відображено на схемі 3.

При створенні інформаційної бази

За достатністю капіталу	Бал	За якістю активів	Бал	За дохідністю (ефективністю)	Бал	За ліквідністю	Бал
Банк Д	1.25	Банк Г	2.00	Банк Б	1.75	Банк Б	1.67
Банк А	1.50	Банк А	2.33	Банк К	2.25	Банк А	2.00
		Банк З	2.33	Банк В	2.25		

використовувалися виключно публічні джерела. Відповідно до статті 70 Закону України “Про банки і банківську діяльність” [5] банк зобов'язаний публікувати квартальні баланси, а також звіт про прибутки (збитки) в газетах “Урядовий кур'єр” чи “Голос України” протягом місяця, наступного за звітним кварталом; він також зобов'язаний публікувати річну фінансову звітність, підтверджену аудитором, не пізніше 1 червня наступного за звітним року в цих газетах. Отже, газети “Урядовий кур'єр” та “Голос України” стали основними джерелами створення інформаційної бази. Слід зазначити, що питання стандартизації публічної фінансової звітності поки що законодавчо не врегульовано. Банки оприлюднюють свою фінансову звітність із різним ступенем деталізації, іноді недостатнім для проведення якісного аналізу, що спонукало використовувати додаткові джерела інформації.

З етичних міркувань результати дослідження оприлюднені з використанням умовних позначень банківських установ. Наведемо перелік банків, що отримали найвищі оцінки за окремими напрямками дослідження (див. таблиці 3, 4) та подамо остаточні результати дослідження (див. таблиці 6, 7).

Як впливає з даних таблиці 3, Банк А найчастіше (за трьома напрямками оцінювання) входив до групи найкращих: він лідирував за достатністю капіталу, якістю активів і ліквідністю. Банк Б за результатом 2001 року став кращим системним ук-

раїнським банком за ефективністю діяльності і ліквідністю. Інші п'ять банків – Банк Д, Банк Г, Банк З, Банк К та Банк В – входили до групи лідерів за одним напрямом, що аналізується за системою ПУСКО.

За результатами аналізу діяльності банківських установ у 2002 році Банк А входив до трійки кращих банків за всіма напрямками, які оцінюються за системою ПУСКО. Банк К та Банк Г також зміцнили позиції у групі найбільших банків і лідирували за двома напрямками оцінювання. Банк Б послабив свої позиції і втратив лідерство щодо ефективності діяльності, хоча залишався лідером за рівнем ліквідності. Банк Д продовжував посідати чільне місце серед найкращих банків за достатністю капіталу. Банк Н увійшов до числа лідерів завдяки якості активів.

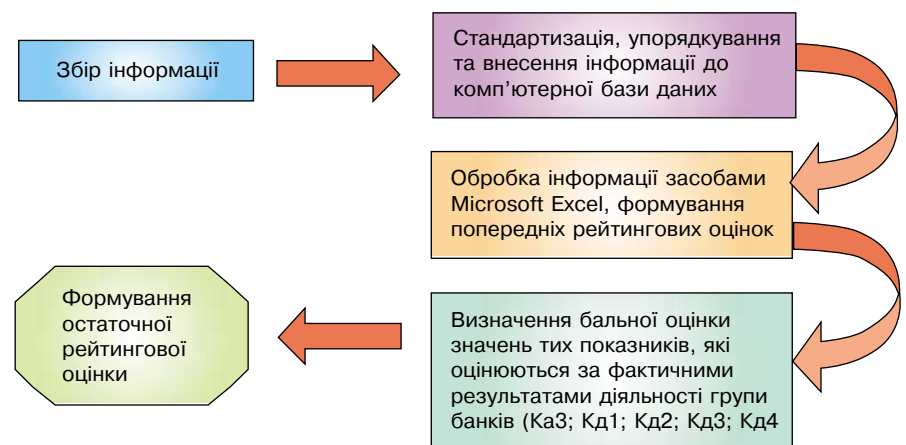
За допомогою таблиці 5 пропонуємо визначити, за якими напрямками оцінювання банки отримували кращі оцінки, а за якими – гірші. Загальна кількість балів за тим чи іншим напрямком оцінювання не має аналітичного змісту і слугує лише технічним інструментом аналізу.

За даними таблиці 5 можна зробити такі висновки:

— за результатами 2001 року найвищі оцінки системні банки мали за достатністю капіталу, а найнижчі – за якістю активів; за результатами 2002 року зазначена тенденція зберігалася;

— у 2002 році банки найдинамічніше поліпшували свою ліквідність (у серед-

Схема 3. Етапи розрахунку рейтингової оцінки за системою ПУСКО

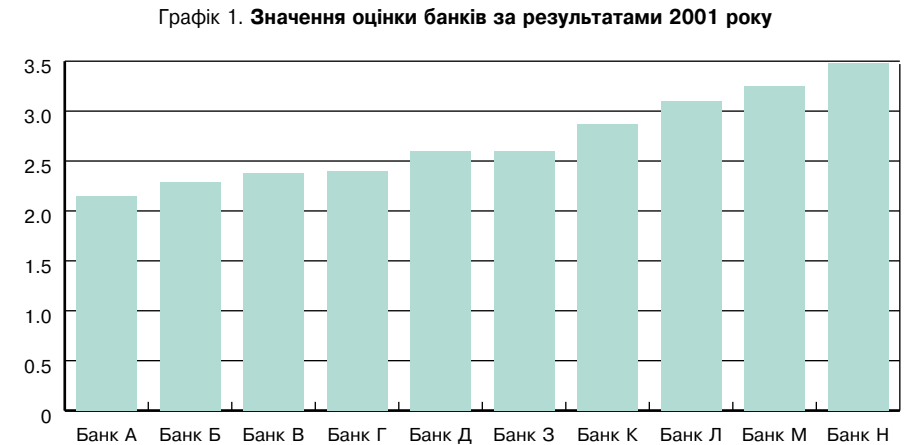
Таблиця 4. Банківські установи, що отримали найвищі оцінки за окремими напрямками дослідження в 2002 році

За достатністю капіталу	Бал	За якістю активів	Бал	За дохідністю (ефективністю)	Бал	За ліквідністю	Бал
Банк А	1.50	Банк А	1.67	Банк К	1.50	Банк Б	1.33
Банк К	1.75	Банк Н	2.00	Банк А	1.75	Банк А	2.00
Банк Д	1.75	Банк Г	2.00	Банк Г	2.25	Банк В	2.00

ньому на 0.233 бала кожен банк) та найменш динамічно — якість активів (у середньому на 0.099 бала кожен банк); — у 2002 році системні українські банки поліпшили оцінки за всіма напрямками, що аналізуються за системою ПУСКО.

Комплексну оцінку діяльності системних банків у 2001 році подано в таблиці 6 та на графіку 1.

За результатами 2001 року найвищі оцінки отримав Банк А (2.145 бала), друге місце — Банк Б (2.293), третє — Банк В (2.375), четверте — Банк Г (2.395 бала). Саме ці чотири банки отримали округлений рейтинг 2 бали. Банки з таким рейтингом характеризуються як практично здорові фінансово-кредитні установи, які можуть успішно долати коливання ділової активності. Наступні три банки: Банк Д (2.603 бала), Банк З (2.603) та Банк К (2.875 бала) можна віднести до банківських установ “перехідної” групи. З одного боку, їх округлений рейтинг становить 3 бали, а з іншого, розрахункова оцінка свідчить про їх перспективи входження до групи банків із рейтингом 2 бали. Останні три фінансово-кредитні установи — Банк Л (3.103 бала); Банк М (3.250) та Банк Н (3.480)

— мали найгірші показники і віднесені до групи банків з рейтингом 3 бали.

Комплексну оцінку діяльності системних банків у 2002 році подано у таблиці 7 та на графіку 2.

За результатами 2002 року на друге місце вийшов Банк К (2.063 бала). Цей банк продемонстрував найвищу динаміку зростання своєї розрахункової оцінки (відхилення становило —0.812 бала). Банк К поліпшив становище за рахунок лідерства за показниками дохідності (ефективності) та достатності капіталу. Банк В та Банк Г

незначно поліпшили свої оцінки і залишилися відповідно на третьому та четвертому місцях. Негативну динаміку оцінок мав Банк Б: відхилення становило +0.270 бала та Банк З (+0.250). Значно підвищилися оцінки банку Банк Н (відхилення дорівнювало —0.522 бала), що допомогло йому

піднятися з останньої позиції. Банк М не зміг істотно поліпшити свою діяльність і мав за результатами 2002 року найгіршу оцінку.

Отримані результати оцінки найбільших вітчизняних банків за системою ПУСКО можна інтерпретувати як більш-менш адекватні реальній ситуації в банківському секторі економіки 2001—2002 років. За браком необхідної інформації оцінка діяльності банків проводилася без урахування оцінки менеджменту.

ВИСНОВКИ

Мета даної статті — висвітлення питань щодо необхідності створення публічної системи комплексної оцінки банківських установ, а також застосування деяких методологічних та методичних підходів до її запровадження. Підбір коефіцієнтів ПУСКО, а також методологія встановлення критеріальних рівнів за деякими з них не є оптимальними і потребують подальшого доопрацювання. Удосконаленню системи сприятиме накопичення детальної інформації про фінансовий стан банківських установ за період щонайменше десять років. Розширення часових рамок дослідження дасть змогу з'ясувати тенденції зміни значень показників діяльності банків на різних стадіях економічного циклу, що сприятиме оптимізації набору коефіцієнтів ПУСКО та допоможе поліпшити методологію визначення критеріальних рівнів показників.

Таблиця 5. Відхилення оцінок за окремими напрямками дослідження за системою ПУСКО у 2002 році порівняно із 2001 роком

Напрямок оцінювання	Загальна кількість балів		Відхилення
	01.01.2002 р.	01.01.2003 р.	
Достатність капіталу	23.50	22.25	-1.25
Якість активів	29.33	28.34	-0.99
Дохідність (ефективність)	28.00	26.25	-1.75
Ліквідність	27.65	25.32	-2.33

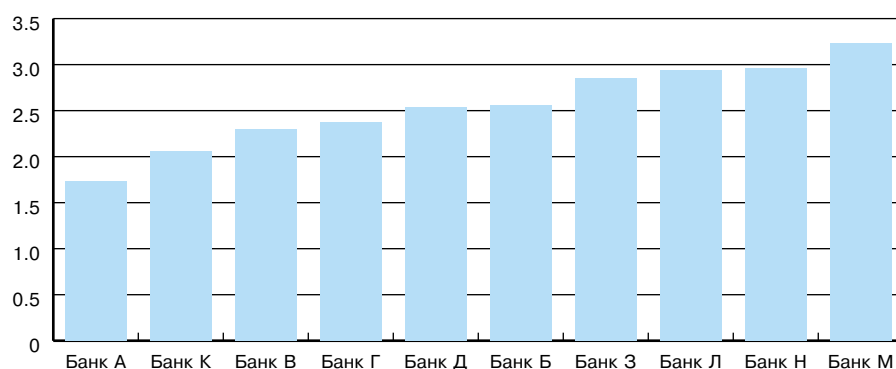
Таблиця 6. Рейтинг банків за результатами 2001 року

Бали			
№ п/п	Банк	Остаточна розрахункова оцінка банку	Округлений рейтинг банку
1	БАНК А	2.145	2
2	БАНК Б	2.293	2
3	БАНК В	2.375	2
4	БАНК Г	2.395	2
5	БАНК Д	2.603	3
6	БАНК З	2.603	3
7	БАНК К	2.875	3
8	БАНК Л	3.103	3
9	БАНК М	3.250	3
10	БАНК Н	3.480	3
Усього		27.122	—

Таблиця 7. Рейтинг банків за результатами 2002 року

№ п/п	Банк	Остаточна розрахункова оцінка банку	Відхилення від 2001 року	Бали
				Округлений рейтинг банку
1	БАНК А	1.730	-0.415	2
2	БАНК К	2.063	-0.812	2
3	БАНК В	2.293	-0.082	2
4	БАНК Г	2.375	-0.020	2
5	БАНК Д	2.540	-0.063	3
6	БАНК Б	2.563	+0.270	3
7	БАНК З	2.853	+0.250	3
8	БАНК Л	2.938	-0.165	3
9	БАНК Н	2.958	-0.522	3
10	БАНК М	3.230	-0.020	3
Усього		25.543	-1.579	—

Графік 2. Значення оцінки банків за результатами 2002 року

Література

1. Готовчиков И.Ф. Математические методы оценки рейтингов отдельных коммерческих банков и российской банковской системы в целом // Финансы и кредит. — 2002. — № 23. — С. 33—37.

2. Кочетов В.Н. Анализ банковской деятельности: теоретико-прикладной аспект. — К.: МАУП. — 1999. — 188 с.

3. Мазаракі А., Шульга Н. Методологічні засади побудови рейтингової системи оцінювання діяльності комерційних банків // Банківська справа. — 1999. — № 3. — С. 26—29.

4. Панова Р.С. Анализ финансового состояния коммерческого банка. — М.: Финансы и статистика. — 1996. — 272 с.

5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 // www.rada.gov.ua.

6. Про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS: Положення, затверджене постановою Правління НБУ від 08.05.2002 р. № 171 // www.rada.gov.ua;

7. www.aaa.com.ua.

8. www.moody's.com.

9. www.rating.ru.

Монети України

Про введення в обіг ювілейної монети “Микола Василенко”

Національний банк України, продовжуючи серію “Видатні особистості України”, 11 липня 2006 року ввів в обіг ювілейну монету номіналом 2 гривні, присвячену 140-річчю від дня народження Миколи Прокоповича Василенка (1866—1935) — правознавця, історика, державного та громадського діяча. Микола Василенко — родоначальник української історико-правової науки, багато зробив для відродження і розвитку національної освіти, науки та культури, активно відстоював державну незалежність України, був академіком (1920 р.) і одним із фундаторів Української академії наук.

Монету виготовлено з нейзильберу. Категорія якості карбування — спеціальний анциркулейтед, маса монети — 12,8 г, діаметр — 31,0 мм, тираж — 30 000 штук. Гурт монети — рифлений.

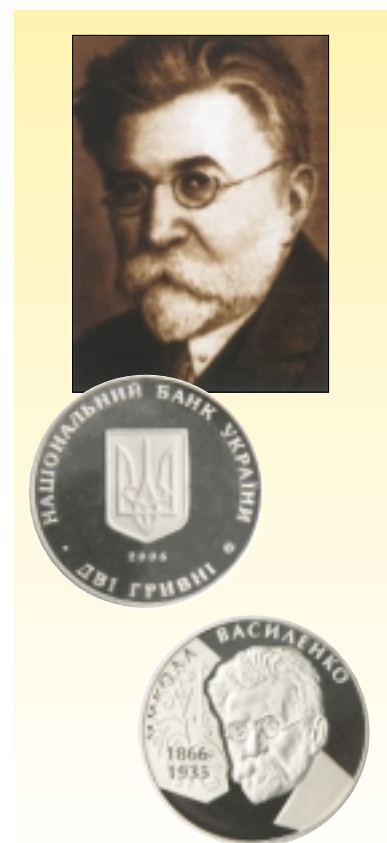
На аверсі в центрі зображено малий Державний герб України, під ним — рік

карбування монети: **2006**, по колу розміщено написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **ДВІ ГРИВНІ** (унизу) та логотип Монетного двору Національного банку України.

На реверсі зображено портрет М.П.Василенка на тлі стилізованого орнаменту 1920-х років, ліворуч від якого — роки життя: **1866 / 1935**, півколом розміщено напис — **МИКОЛА ВАСИЛЕНКО**.

Художники — Володимир Дем'яненко (аверс), Святослав Іваненко (реверс). Скульптор — Святослав Іваненко.

Ювілейна монета номіналом 2 гривні “Микола Василенко” є дійсним платіжним засобом України та обов'язкова до приймання без будь-яких обмежень за її номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг ювілейної монети “Володимир Чехівський”

Національний банк України, продовжуючи серію “Видатні особистості України”, 19 липня 2006 року ввів в обіг ювілейну монету номіналом 2 гривні, присвячену 130-річчю від дня народження Володимира Чехівського — українського державного і політичного діяча. Володимир Мусійович — активний учасник громадського життя в Одесі; у 1917 році — член Української Центральної Ради. З 26.12.1918 р. по 11.02.1919 р. очолював Раду Міністрів і МЗС УНР. За його ініціативи уряд УНР 01.01.1919 р. проголосив автокефалію УАПЦ. У 1929 році Чехівського було заарештовано за сфабрикованою справою і розстріляно на Соловках.

Монету виготовлено з нейзильберу. Категорія якості карбування — спеціальний анциркулейтед, маса монети — 12,8 г, діаметр — 31,0 мм, тираж — 30 000 штук. Гурт монети — рифлений.

На аверсі в центрі зображено малий Державний герб України, під ним — рік карбування мо-

нети: **2006**, по колу розміщено написи — **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **ДВІ ГРИВНІ** (унизу) та логотип Монетного двору Національного банку України.

На реверсі зображено портрет В.М.Чехівського на тлі стилізованого хреста і розміщено написи: **ВОЛОДИ-** / **МИР** / **ЧЕХІВ-** / **СЬКИЙ** (ліворуч) і роки життя — **1876** / **1937** (праворуч).

Художники — Володимир Дем’яненко (аверс), Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук (реверс). Скульптори — Володимир Дем’яненко, Володимир Атаманчук.

Ювілейна монета номіналом 2 гривні “Володимир Чехівський” є дійсним платіжним засобом України та обов’язкова до приймання без будь-яких обмежень за її номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг ювілейної монети “10 років Конституції України”

Національний банк України, продовжуючи серію “Відродження української державності”, 31 липня 2006 року ввів в обіг ювілейну монету номіналом 5 гривень, випущену з нагоди відзначення 10-ї річниці Конституції України.

Монету виготовлено з нейзильберу. Категорія якості карбування — спеціальний анциркулейтед, маса монети — 16,54 г, діаметр — 35,0 мм, тираж — 30 000 штук. Гурт монети — рифлений.

На аверсі угорі розміщено малий Державний герб України, нижче — написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ / БАНК / УКРАЇНИ / 2006 / 5 / ГРИВЕНЬ**; малий Державний герб України та номінал монети в оточенні стилізованих квітів; також розміщено логотип Монетного двору

Національного банку України.

На реверсі зображено базу колони як символ закону в оточенні стилізованого орнаменту, розміщено написи: **КОНСТИТУЦІЯ / УКРАЇНИ** (над колоною) та **28 / ЧЕРВНЯ / 1996** (на стрічці, яка перетинає колону).

Художники — Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук (аверс), Святослав Іваненко (реверс). Скульптори — Роман Чайковський, Святослав Іваненко.

Пам’ятна монета “10 років Конституції України” номіналом 5 гривень є дійсним платіжним засобом України та обов’язкова до приймання без будь-яких обмежень за її номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг ювілейних монет “15 років незалежності України”

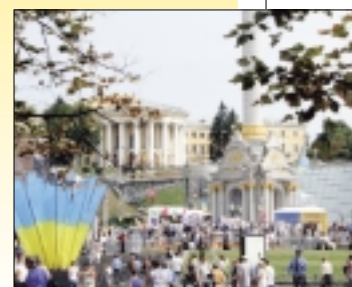
Національний банк України, продовжуючи серію “Відродження української державності”, 18 серпня 2006 року ввів в обіг ювілейні монети номіналами 20 та 5 гривень “15 років незалежності України”, присвячені 15-й річниці прийняття Верховною Радою України 24 серпня 1991 року Акта проголошення незалежності України.

Монету номіналом 20 гривень виготовлено зі срібла 925 проби. Категорія якості карбування

— пруф, маса дорогоцінного металу в чистоті — 62,2 г, діаметр — 50,0 мм, тираж — 7 000 штук. Гурт монети — секторальне рифлення.

Монету номіналом 5 гривень виготовлено з нейзильберу. Категорія якості карбування — спеціальний анциркулейтед, маса монети — 16,54 г, діаметр — 35,0 мм, тираж — 75 000 штук. Гурт монети — рифлений.

На аверсі обох монет у намистовому колі зображено композицію, що втілює ідею собор-

ності України: малий Державний герб України в оточенні рослинного орнаменту підтримують лев та козак з мушкетом, і кругові написи: на монеті зі срібла — **НАЦІОНАЛЬНИЙ / БАНК / УКРАЇНИ / 20 / ГРИВЕНЬ / 2006** /, зазначено метал, його пробу — **Ag 925**, масу дорогоцінного металу в чистоті — **62.2 г**, на монеті з нейзильберу — **НАЦІОНАЛЬНИЙ / БАНК / УКРАЇНИ / 5 / ГРИВЕНЬ / 2006** /. На обох монетах — логотип Монетного двору Національного банку України.

На реверсі обох монет у намистовому колі на тлі карти України зображено будівлю Верховної Ради України та кругові написи: **УКРАЇНА / 15 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ**.

Художники — Олександр Івахненко, Володимир Дем'яненко, Святослав Іваненко.

Скульптори — Володимир Дем'яненко, Святослав Іваненко.

Ювілейні монети “15 років незалеж-

ності України” номіналами 20 та 5 гривень є дійсним платіжним засобом України та обов'язкові до приймання без будь-яких обмежень за їх номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг ювілейних монет “Іван Франко”

Національний банк України, продовжуючи серію “Видатні особистості України”, 23 серпня 2006 року ввів в обіг ювілейні монети номіналами 5 та 2 гривні “Іван Франко”, присвячені 150-річчю від дня народження Івана Яковича Франка — видатного українського письменника, публіциста, громадсько-політичного діяча, доктора філософії. Його талант не обмежувався національними рамками, він писав українською, польською, німецькою мовами. Поезія, проза, драматургія, наукові праці, журналістика — всюди Іван Франко сягав вершин. Його внесок у розвиток української публіцистики, літературознавства і театрознавства, фольклористики й етнографії неоціненний.

Монету номіналом 5 гривень виготовлено зі срібла 925 проби. Категорія якості карбування — пруф, маса дорогоцінного металу в чистоті — 15.55 г, діаметр — 33.0 мм, тираж — 5 000 штук. Гурт монети — рифлений.

Монету номіналом 2 гривні виготовлено з нейзильберу. Категорія якості карбування — спеціальний антициркулейт, маса монети — 12.8 г, діаметр — 31.0 мм, тираж — 45 000 штук. Гурт монети — рифлений.

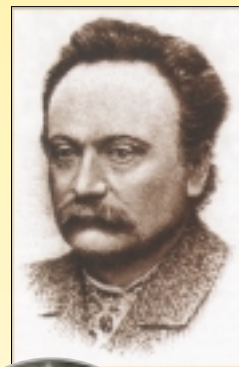
На аверсі обох монет угорі (ліворуч)

зображено малий Державний герб України, у центрі — каменяра, що розколює скелю, під ним — рік карбування монети: **2006**, по колу розміщено написи: на монеті зі срібла — **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **П'ЯТЬ ГРИВЕНЬ** (унизу), зазначено метал, його пробу — **Ag 925**, масу дорогоцінного металу в чистоті — **15.55 г**, на монеті з нейзильберу — **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **ДВІ ГРИВНІ** (унизу). На обох монетах — логотип Монетного двору Національного банку України.

На реверсі обох монет зображено портрет Івана Франка, ліворуч і праворуч від якого уламки кам'яної скелі та розміщено написи: **ІВАН ФРАНКО** (ліворуч) і роки життя — **1856 / 1916** (праворуч).

Художник і скульптор — Роман Чайковський.

Ювілейні монети “Іван Франко” номіналами 5 та 2 гривні є дійсними платіжними засобами України та обов'язкові до приймання без будь-яких обмежень за їх номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

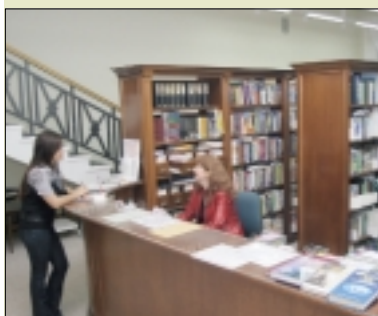

**Микола
Ільїн**

Завідувач Центральної бібліотеки
Національного банку України.
Кандидат економічних наук

Майже 100 тисяч книг і періодичних видань налічують нині фонди Центральної бібліотеки Національного банку України. Десята частина їх — іноземні видання. Основне завдання бібліотеки — інформаційне забезпечення діяльності НБУ. Автор порушує питання оптимального формування бібліотечного фонду, розвитку матеріально-технічної бази бібліотеки, відповідної підготовки як бібліотекарів, так і читачів.

Абонемент Центральної бібліотеки
НБУ у головному офісі банку.

Бібліотечна справа

Бібліотечно-інформаційне забезпечення Національного банку України

У 2006 році виповнилося 15 років Національному банку України і 10 років відродження національної грошової одиниці — гривні. Це зовсім невеликий в історичному вимірі період, який вмістив створення і розвиток центрального банку держави. Згідно з Конституцією України основною його функцією є забезпечення стабільності національної грошової одиниці. З метою виконання цього головного конституційного завдання у Національному банку діє відповідний центральний апарат, необхідні структурні підрозділи, спеціалізовані підприємства та навчальні заклади, мережа територіальних управлінь.

Серед підрозділів — Центральна бібліотека Національного банку України.

Її створено на базі бібліотеки Київської міської контори Держбанку СРСР. На 1 січня 1983 року в бібліотеці налічувалося 1 333 примірники книг. У складі Київської міської контори бібліотека перебувала до 1992 року, а після ліквідації контори була включена до центрального апарату НБУ.

На 1 січня 1993 року в бібліотеці налічувалося лише 7 722 примірники книг і журналів. У складі НБУ бібліотека спочатку була підпорядкована господарському управлінню, пізніше — управлінню економічних досліджень. Із прийняттям Постанови Правління Національного банку України від 09.02.1996 р. № 27 “Про створення Центральної бібліотеки Національного банку України” її функціонально підпорядковано управлінню кадрів і навчальних закладів (нині — департамент персоналу).

Основне завдання бібліотеки — інформаційне забезпечення діяльності Національного банку. Для цього потрібен відповідний бібліотечний фонд. Бібліотека спеціалізована, і її фонд в основному формується з видань із банківської справи, фінансів та економіки. Звичайно, зі створенням центрального банку України такого фонду не було і робота над його формуванням — це постійний процес. 15 років тому бібліотечний фонд становив близько 7 тис. примірників книг та журналів — в основному художня та політично-

економічна література. Не було не лише видань про роботу банківського сектору в ринкових умовах, а навіть відповідної довідково-енциклопедичної літератури.

Формування Центральної бібліотеки Національного банку України розпочалося зі складення переліку необхідних видань. І в цьому значну допомогу нам надали радники Міжнародного валютного фонду. Суттєву підтримку бібліотека одержала в рамках технічної допомоги уряду США, чим безпосередньо займалася фірма БАРЕНТС ГРУП ЛЛС. Було закуплено і передано 23 одиниці технічного обладнання (комп'ютери, принтери, копіювальні апарати тощо), а також 1 959 примірників книг.

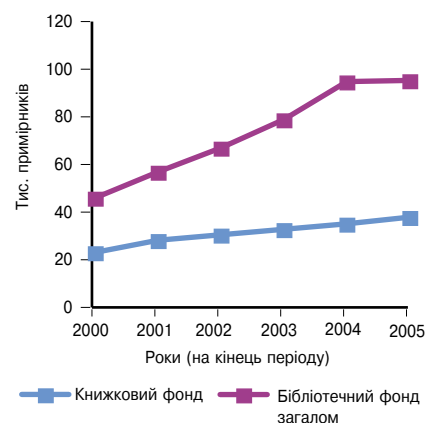
Фірма KPMG перерахувала для бібліотеки 50 тис. швейцарських франків, виділених урядом Швейцарії, за якими закуплено 3 069 книг.

У рамках технічної допомоги “Трансформ” та “Train the trainers”, яку надає уряд Німеччини, придбано 1 048 книг.

Загалом завдяки технічній допомозі фонд бібліотеки збільшився на 7 261 одиницю.

Після 2000 року Національний банк України самостійно формує бібліотечний фонд і на безоплатній основі отримує офіційні видання міжнародних фінансових інститутів та центральних банків багатьох країн світу. Аналогічні свої видання надсилає їм.

Динаміка формування фондів Центральної бібліотеки Національного банку України

Основні показники роботи Центральної бібліотеки Національного банку України

Показники	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Кількість читачів	1 457	1 624	1 730	1 800
Кількість відвідувань	28 902	29 004	29 188	22 973
Документовидача, всього	36 406	39 715	41 559	39 579
У тому числі книг	28 225	29 666	28 575	27 352

Динаміку формування бібліотечного фонду за останні роки відображено на графіку.

Понад 10 відсотків фонду — іноземні видання. Всього їх 9 891 одиниця, з них книг — 3 909. В основному це англійські видання, що потребує від користувачів володіння англійською — міжнародною мовою фінансистів. Прикро, але для більшості наших читачів це ще велика проблема.

Щоденно бібліотеку відвідує в середньому 100 працівників банку, яким видається понад 150 одиниць документів. Зменшення кількості відвідувань бібліотеки та документовидачі в останні роки пояснюється тим, що зі збільшенням бібліотечного фонду з'явилася можливість:

- одночасно видавати більшу кількість примірників книг і журналів кожному відвідувачу на триваліший термін;
- більшою мірою задовольняти замовлення підрозділів на передплату періодичних видань, що дає змогу користуватися газетами і журналами безпосередньо на робочих місцях;
- значно зросли обсяги інформації в мережах Інтернет, Інтранет тощо.

Бібліотечний фонд постійно потребує як поповнення, так і оновлення. У 2005 році списано 13 558 документів. Це в основному застарілі непрофільні журнали, газети і книги.

При комплектації бібліотечного фонду враховуються потреби підрозділів центрального апарату. Щодо передплати періодичних видань (журналів, газет), то їх закупівля як для бібліотеки, так і для самих підрозділів здійснюється лише за замовленнями, тобто беруться до уваги особливості роботи підрозділів. При закупівлі книг неодмінно враховуються побажання фахівців банку. У 2006 році майже всі підрозділи надали конкретні замовлення щодо придбання книг. Більшість замовлень уже виконано. Є замовлення і вузькотематичного плану, тому їх доцільно готувати спільно практикам і науковцям.

У бібліотеці багато видань, авторами яких є викладачі навчальних закладів і провідні фахівці Національного банку України. Насамперед це викладачі Львівського банківського інституту, Київського національного

економічного університету, Української академії банківської справи (м. Суми), інших навчальних закладів та науково-дослідних інститутів. І це похвально, адже ніхто за нас не підготує потрібних нам видань (підручників, посібників, методичних розробок тощо) з урахуванням особливостей вітчизняної законодавчо-нормативної бази та регіональних умов розвитку.

Однак більшу частину закупівлі книг забезпечують самі працівники бібліотеки. І тут багато залежить від їх професійного рівня. Вони повинні розумітися не лише в бібліотечній справі, а й в економіці. Більшість працівників бібліотеки вже отримала другу вищу освіту і стала спеціалістами з банківської справи та фінансів, окремі ще навчаються.

Працівники бібліотеки постійно підвищують свою кваліфікацію. Маю на увазі насамперед вивчення передового досвіду роботи інших бібліотек, участь у міжнародних конференціях і семінарах з бібліотечної справи, самопідготовку, вивчення й удосконалення знань з англійської мови тощо. Так, за останні роки працівники бібліотеки вивчали досвід роботи бібліотек центральних банків Італії, Німеччини, Нідерландів, Росії, окремі питання з бібліотечної справи в Національній бібліотеці України ім. В.І.Вернадського, Національній парламентській бібліотеці та деяких інших.

У квітні 2006 року в Навчальному центрі було проведено семінар на тему “Бібліотечно-інформаційне забезпечення Національного банку України”, організований для працівників Центральної бібліотеки та бібліотек навчальних закладів Національного банку України. Це перший семінар з бібліотечної справи із часу заснування Національного банку України. На ньому як лектори виступили провідні фахівці Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського: виконуючий обов'язки директора Інституту бібліотекознавства, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник О.В.Воскобойникова-Гузєва, науковий співробітник відділу бібліотекознавства Н.І.Смаглова, науковий співробітник Центру бібліотечно-інформаційних технологій О.В.Баркова. З досвідом роботи Національної парламентської бібліотеки учасників семінару знайомила вчений секретар Н.І.Розколуца.

Значну увагу на семінарі було приділено питанням автоматизації основних бібліотечних процесів, впровадження новітніх інформаційних технологій. Зокрема розглядалася система автоматизації бібліотек ІРБІС — нові її можливості і перспективи розвитку. Впровадження цієї системи в Національному банку України розпочато 1997 року. Нині вона діє і вдосконалюється. Створено електронний каталог бібліотеки, який містить інформацію:

- практично про всі книги, які є в бібліотеці (база даних становить понад 15 000 записів, охоплює близько 37 000 екземплярів книг);
- про те, які журнали (назви і номери) є в бібліотеці (подається зміст 30 профільних журналів, що відкриває можливість пошуку за ключовими

Учасники проведеного в НБУ семінару “Бібліотечно-інформаційне забезпечення Національного банку України”. Квітень 2006 року.

словами, автором чи назвою статті);
— про наявні в бібліотеці видання центральних банків країн світу і міжнародних фінансових установ (база нараховує понад 3 600 записів).

У читальному залі бібліотеки.

База даних електронного каталогу постійно поповнюється. Впровадження технології автоматизованого введення в електронний каталог анотацій та змісту книг при їх каталогізації шляхом застосування книжкового сканера MINOLTA PS7000. Це дає змогу розширювати обсяг бібліографічної інформації про кожне видання та пошукові можливості електронного каталогу, а також усувати можливість пошкодження книг під час сканування.

Електронний каталог має сучасний інтерфейс, швидкодіючий пошуковий апарат за всіма параметрами бібліографічного запису (за автором, назвою, ключовими словами, роком, мовою, країною видання тощо).

Електронним каталогом можуть користуватися працівники центрального апарату, чий офіс знаходиться у Києві по вул. Інститутській 9, 116, 12, вул. Андріївській 1/1 і комп'ютери яких мають доступ до серверів НБУ-100 або НБУ-51. Кілька баз електронного каталогу перебувають у стані розробки, і система ІРБІС продовжує вдосконалюватися.

Для бібліотечно-інформаційного забезпечення діяльності Національного банку України колектив бібліотеки намагається робити все, щоб якісно і своєчасно задовольнити потреби читачів. Працівники бібліотеки мають для цього всі можливості, зокрема відповідну підготовку, професійні знання та досвід роботи. Практично з моменту створення нашого закладу працює заступник завідувача бібліотеки О.О.Міщенко. Трудиться самовіддано, відповідально, добре знає не тільки всіх

читачів, а навіть їхні особисті захоплення. Все, що зроблено в напрямі автоматизації бібліотечних процесів, механізації праці бібліотекаря — це безпосередній внесок завідувача сектора роботи з фондом І.Д.Чорного. Він опанував усі бібліотечні процеси і завжди охоче надає допомогу як працівникам бібліотеки, так і відвідувачам. Високопрофесійно і старанно працює головний спеціаліст В.Ю.Рябенюк. Вона швидко орієнтується в пошуку необхідних за тематикою видань. Усі працівники невеликого колективу бібліотеки добросовісно і ретельно виконують свої службові обов'язки.

Є в бібліотеці і проблеми, вирішення яких потребує певної допомоги керівництва банку. Це передусім створення належної матеріально-технічної бази.

7 жовтня 1999 року відбулося урочисте відкриття нового Навчального центру Національного банку України, в якому облаштовано приміщення і для бібліотеки. Це книгосховища на трьох поверхах загальною площею 228,6 кв. м, абонемент і читальний зал на другому поверсі площею 64,8 кв. м та кімната площею 58,1 кв. м на першому поверсі, в якій організовано технологічні процеси з відбору, замовлення, закупівлі і реєстрації нових видань, їх обробка, введення в базу даних електронного каталогу тощо.

Створена в Навчальному центрі база для бібліотеки є для нас визначальною на 4—5 років щодо зберігання бібліотечного фонду і дає можливість обслуговувати учасників курсів та семінарів підвищення кваліфікації, працівників Центру наукових досліджень, викладачів та студентів Львівського банківського інституту, для яких організовано навчальний процес у цьому центрі.

Зауважимо, що відповідно до Постанови Правління Національного банку України від 14.07.2006 р. № 265 "Про внесення змін до структури Національного банку України" утворено Університет банківської справи Національного банку України (м. Київ) як юридичну особу та у його складі Львівський, Черкаський і Харківський інститути банківської справи. У зв'язку із цим можливі і певні зміни щодо обсягів бібліотечно-інформаційного обслуговування в Навчальному центрі.

Згідно з наказом Національного банку України від 16.12.2001 р. № 2461-к на цій же базі з 1 січня 2002 року було організовано бібліотечно-інформаційне обслуговування працівників Головного управління Національного банку України по місту Києву і Київській

області. Вони мають доступ до бази даних електронного каталогу, який періодично оновлюється, і є активними користувачами бібліотеки.

Стосовно розміщення бібліотеки в Національному банку України по вул. Інститутській, 9, то 18 жовтня 2000 року відбулася презентація двох відремонтованих для бібліотеки кімнат (№ 14 та 120) по 100 кв. м кожна для абонементу і читального залу. Але за останні роки фонд значно збільшився, зросла кількість відвідувачів бібліотеки і зазначені приміщення вже не дають можливості забезпечити належне обслуговування користувачів.

Певні труднощі в роботі бібліотеки обумовлені тим, що вона розміщена в двох місцях — по вул. Інститутській, 9 і по вул. Андріївській, 1/1 міста Києва.

Бібліотека надала управлінню організації будівництва НБУ вихідні дані на проектування приміщень для бібліотеки в новій будівлі по вул. Інститутській, і є надія, що із часом зазначені проблеми будуть вирішені.

Великою популярністю серед читачів користується журнал "Вісник НБУ".

Впевненості в успішному вирішенні всіх назрілих проблем додає те, що трудовий колектив бібліотеки знаходить певну підтримку керівництва банку, департаменту персоналу, фінансового департаменту, Навчального центру, всіх підрозділів, з якими заклад співпрацює або до яких звертається за допомогою. Ми вдячні всім, хто допомагає нам у створенні сучасної бібліотеки центрального банку.

Створення бібліотеки — не самоціль. Головне, щоб бібліотечно-інформаційні надбання активно використовували банківські працівники в прийнятті оптимальних службових рішень, постійно підвищували свій професійний та культурний рівень. І в цьому хочеться побажати успіхів як працівникам бібліотеки, та і всім її користувачам.

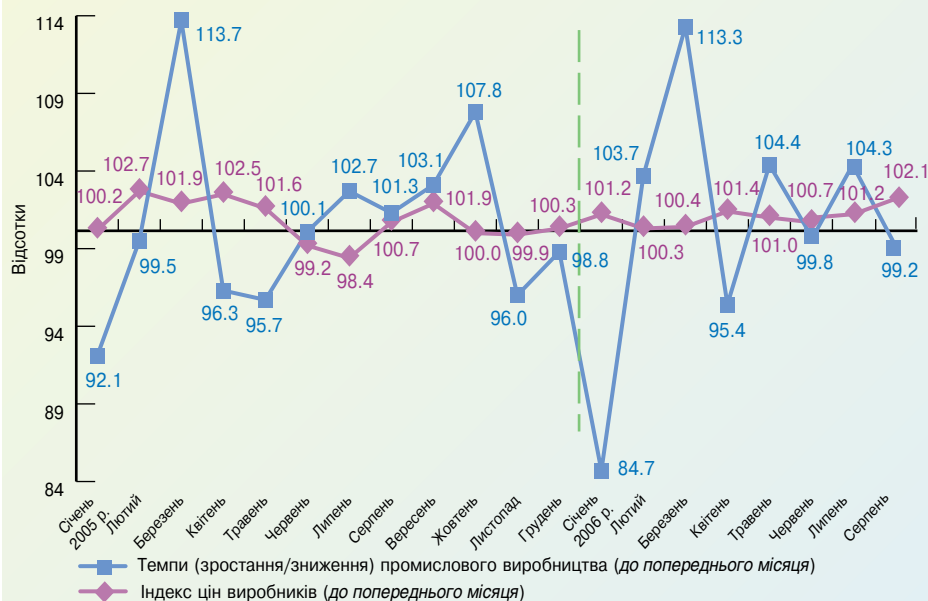
□

Основні макроекономічні показники розвитку України у серпні 2000–2006 років

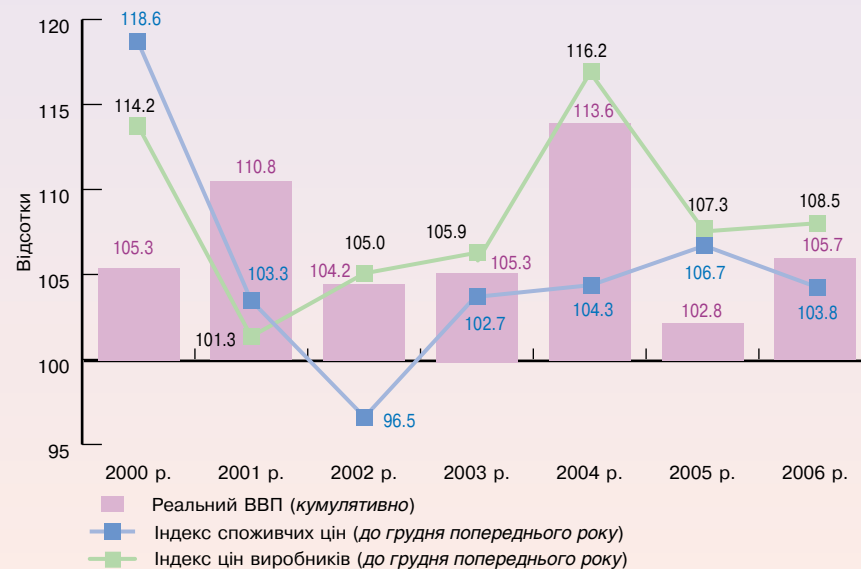
Відсотки

Показники	Серпень 2000 р.	Серпень 2001 р.	Серпень 2002 р.	Серпень 2003 р.	Серпень 2004 р.	Серпень 2005 р.	Серпень 2006 р.
Реальний ВВП (до відповідного місяця попереднього року)	107.5	112.4	103.3	105.9	114.2	98.4	107.1
Реальний ВВП (кумулятивно)	105.3	110.8	104.2	105.3	113.6	102.8	105.7
Темпи (зростання/зниження) промислового виробництва (до попереднього місяця)	104.4	103.1	100.5	98.2	98.1	101.3	99.2
Темпи (зростання/зниження) промислового виробництва (кумулятивно)	112.4	117.1	106.1	114.7	115.0	103.4	105.4
Індекс споживчих цін (до попереднього місяця)	100.0	99.8	99.8	98.3	99.9	100.0	100.0
Індекс споживчих цін (до грудня попереднього року)	118.6	103.3	96.5	102.7	104.3	106.7	103.8
Індекс цін виробників (до попереднього місяця)	100.7	99.9	99.6	101.0	101.6	100.7	102.1
Індекс цін виробників (до грудня попереднього року)	114.2	101.3	105.0	105.9	116.2	107.3	108.5

Темпи (зростання/зниження) промислового виробництва та індекс цін виробників промислової продукції

Реальний ВВП, індекс споживчих цін та цін виробників промислової продукції у січні — серпні 2000–2006 років

Вітаємо! /

Відзнаки Президента України

Нинішній рік знаменний для наших співвітчизників двома важливими датами — 15-літтям із дня здобуття Україною незалежності і десятою річницею проведення в країні грошової реформи. Історію, як відомо, творять особистості. Безпосередню участь у цих визначних подіях брали тисячі українців, у тому числі й представники банківської сфери. Кращих із них відзначено державними нагородами.

Указом Президента України від 19 серпня 2006 року № 706/2006 за визначні особисті заслуги у розвитку національної освіти, підготовку висококваліфікованих фахівців, багаторічну плідну наукову і педагогічну діяльність звання Герой України з врученням ордена Держави присвоєно Анатолію Павленку — ректору Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, доктору економічних наук, професору.

Анатолію Павленку,

ректору
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

**Звання Герой України
з врученням ордена Держави
присвоєно**

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана нині провідна вища економічна школа держави. Відомий в Україні та за її межами навчальний заклад, який підготував чимало кваліфікованих економістів, уже майже два десятиріччя очолює член-кореспондент Академії педагогічних наук України, професор Анатолій Павленко.

Майже сорок років тому доля пов'язала Анатолія Федоровича з КНЕУ. Випускник цього ВНЗ, він пройшов шлях від стажера кафедри до ректора, присвятивши свою працю організації реформ та впровадженню новацій на теренах вітчизняного освітянства. Саме за ініціативи А.Ф.Павленка в Законі України “Про освіту” з'явилося положення щодо багаторівневої підготовки фахівців з економіки та прийнято програму вищої освіти за професійним спрямуванням бакалавра з економіки, а згодом і бакалавра з підприємництва.

Анатолій Федорович — автор понад 100 наукових праць, серед яких монографії, підручники, навчальні посібники тощо. Він один із засновників Асоціації маркетологів України. Під його керівництвом сформовано найпотужнішу в Україні наукову школу з маркетингу. Сьогодні в цій школі наукові дослідження проводять дев'ять докторів наук, п'ять із котрих сформувалися як науковці саме тут.

Ректор Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана Анатолій Павленко — заслужений діяч науки і

техніки України, його нагороджено орденами “За заслуги” I — III ступенів, медаллю “1500-річчя Києва”. Він голова Консорціуму економічних університетів Чорноморського регіону, голова Науково-методичної комісії з економіки і підприємництва Міністерства освіти і науки України.

Анатолій Павленко — вчений-педагог, який отримав визнання завдяки своїм науковим працям, педагогічній хисту й організаторським здібностям. Він збагатив вітчизняну науку та сформував власну науково-педагогічну школу.

Указом Президента України від 18 серпня 2006 року № 694/2006 за значний особистий внесок у соціально-економічний, культурний розвиток України, вагомі трудові досягнення та з нагоди 15-ї річниці незалежності України працівників банківської системи і Національного банку України відзначено державними нагородами та присвоєно почесні звання.

Володимир Качук,

начальник управління
Національного банку України
в Харківській області, м. Харків

**Орденом “За заслуги” III ступеня
нагороджений**

Благодатний край — Херсонщина, а особливо — селище Благодатне, що в Іванівському районі, — мала батьківщина Володимира Качука. Тут він став на но-

ги і в прямому, і в переносному значенні цього слова. Після закінчення школи не “відпочивав” перед службою в армії, а влаштувався працювати розподільником

робіт на машинобудівний завод, тож до війська пішов робітником, що для його самолюбства було неабияким фактом біографії. Два роки строкової служби загарту-

вали. До Харківського державного університету вступав, ще не знявши гімнастерки. Так з авторитетом сформованої особистості і закінчив вуз.

Можливо, завдяки цьому й на роботу влаштувався одразу ж у банківську систему. Спершу працював старшим економістом відділення Держбанку СРСР, потім заступником керуючого відділенням, а згодом і керуючим відділенням. У подальшій трудовій біографії банкіра — керівні посади в агропромисловому банку “Україна”, управлінні

Національного банку України в Харківській області, яке він нині очолює.

Володимир Вікторович — досвідчений фахівець, наділений талантом організатора. Під його керівництвом досягнуто високих показників у роботі управління. Досвід, набутий під час роботи в державних та комерційних банківських структурах, дає змогу В.В. Качуку приймати висококваліфіковані рішення, спрямовані на розбудову банківського сектору області. До слова, він стабільно і динамічно

розвивається, займаючи чільне місце в банківській системі України.

Вагомим є особистий внесок Володимира Вікторовича у забезпечення фінансової та економічної стабільності в регіоні, підвищення соціального добробуту громадян Харківщини.

Протягом останніх п’яти років Володимир Качук отримував звання лауреата регіонального рейтингу “Харків’янин року”. Як депутат, голова постійної бюджетної комісії, член комісії з питань інвестицій та розвитку

малого і середнього бізнесу Харківської обласної ради він робить значний внесок у розвиток економіки області та відстоює інтереси виборців. Його нагороджено почесними грамотами Верховної Ради України, Національного банку України, Харківської обласної державної адміністрації та обласної ради, виконкому Харківської міської ради, почесною відзнакою обласної ради “Слобожанська слава” та бронзовим пам’ятним знаком “Національний банк України”.

Григорій Діхтяренко,

начальник відділу управління
Національного банку України
в Черкаській області, м. Черкаси

**Орден “За заслуги” III ступеня
нагороджений**

Усе логічно й послідовно у біографії Григорія Юхимовича. Зростав у селі, на таких чорноземах, що глоблю у землю вткни — і забуває зеленим листом. Куди ж із такої оази шлях не спокушеному благами міської цивілізації хлопчині? Звісно ж, до Уманського сільськогосподарського інституту, на агрономію. Оце, здається, й усе, що вирішував сам. Далі доля закрутила по-своєму: як то кажуть, помітили, запропо-

нували, відмови не приймалися. Відтоді вже кучеряві садки та смарагдові поля бачив лише з вікна райкомівського “бобика” — спочатку район об’їздив як інструктор, завідувач відділу, перший секретар Тальнівського райкому ЛКСМУ. У 1978 році обраний другим, а через рік — першим секретарем Черкаського обкому ЛКСМУ. Далі — партійна робота. Із 1986 року — перший секретар Золотоніського райкому Компартії України. Відтак, збагатившись досвідом управління, Григорій Юхимович чотири роки працює заступником голови правління колективного господар-

ства “Україна” Золотоніського району.

Ще чотири наступних роки відстоював інтереси виборців, які обрали його народним депутатом України, працював у Комітеті Верховної Ради з питань фінансів і банківської діяльності. У 1999 році призначений на посаду начальника відділу економічної роботи та грошово-кредитних відносин управління Національного банку України в Черкаській області.

Висококваліфікований фахівець, здібний організатор, Г.Ю. Діхтяренко добився високих показників в організації комплексу робіт підвищеної складності, по-

в’язаних із роз’ясненням та реалізацією грошово-кредитної політики Національного банку України в регіоні з урахуванням розвитку його економіки. Він глибоко аналізує діяльність банків щодо залучення ресурсів та їх розміщення. Все це сприяє вдосконаленню фінансового посередництва установ банків у реалізації програм економічного і соціального розвитку області.

Г.Ю. Діхтяренко нагороджений орденом “Знак Пошани” (1981 р.), Почесною грамотою Національного банку України з нагрудним знаком та Почесною грамотою Черкаської обласної державної адміністрації.

Олександр Кіреєв,

Голова Державної податкової адміністрації України
у 2005—2006 роках, м. Київ

**Орден князя Ярослава Мудрого V ступеня
нагороджений**

Орден князя Ярослава Мудрого V ступеня кандидат економічних наук, заслужений економіст України Олександр Кіреєв отримав за здобутки на посаді Голови Державної податкової адміністрації України —

реформування податкової служби та значне зростання надходжень до державного бюджету України.

Простежуючи 33-річну трудову біографію Олександра Івановича, ясно бачиш, що покликання цієї людини

— бути на передовій. Відповідальність за самостійно прийняті рішення він відчув, коли обійняв посаду начальника відділу управління кредитування сільського господарства агропромислового комплексу Української рес-

публіканської контори Держбанку СРСР, по тому — таку ж посаду в управлінні організації кредитування і фінансування агропромислового комплексу Українського республіканського банку Агпропромбанку СРСР, а згодом очоливши відділ у планово-економічному управлінні того ж банку.

Перші бойові хрещення, мабуть, ні на кого, крім самого Олександра Івановича, враження не справили. Як на сторонній погляд, роботу вів зі знанням справи,

у скрутних ситуаціях діяв рішуче й приймав правильні рішення. А що серце калатало й ночами часом не спав — через це кожен колись мусить у своєму житті пройти. На таких зламах закінчується професійна молодість і настає зрілість.

Заступником Голови Правління Національного банку України О.І.Кіреєва призначили в березні 1993 року. За сім років роботи на цій посаді набув цінного управлінського досвіду, який знадобився, коли у 2000—

2001 рр. очолював Державне казначейство України. Із 2001 по 2005 рік Олександр Іванович знову працював у Національному банку України (останні два роки — директором Центру наукових досліджень НБУ). У 2005—2006 роках був Головою Державної податкової адміністрації України, звідки нещодавно знову повернувся до Національного банку України — виконавчим директором з питань банківського регулювання, нагляду і фінансового моніторингу. Так

уже вкотре розпоряджається доля, що знання, досвід банкіра і талант управлінця, толерантне ставлення до підлеглих і виправдана жорсткість у гострих, історично важливих питаннях, роблять його затребуваним, підносять на відповідальні державні пости в Україні. І щоразу в підсумку — гідний результат, як, утім, і впродовж усіх 29 років державної служби Олександра Кіреєва.

Вірі Ладоненко,

начальнику відділу економічної роботи та грошово-кредитних відносин управління Національного банку України в Харківській області, м. Харків

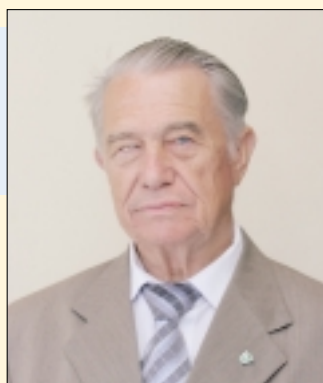
К в а л і ф і к о в а н и й спеціаліст, компетентний керівник, Віра Миколаївна повсякденною працею підтверджує свою ґрунтовну фахову підготовку і плідний, багатий досвідом стиль ро-

боти. Аналізуючи показники діяльності банківських установ у регіоні, вона та очолюваний нею колектив відділу виявляють тенденції в розвитку банківського сектору області та готують

пропозиції щодо його вдосконалення, формують у засобах масової інформації об'єктивну громадську думку щодо роботи банківської системи Харківщини.

**Почесне звання
“Заслужений економіст України”
присвоєно**

Указом Президента України від 29 серпня 2006 року № 728/2006 за вагомий особистий внесок у реалізацію державної грошово-кредитної політики та з нагоди 10-ї річниці введення в обіг національної грошової одиниці — гривні ряд банкірів відзначено державними нагородами, групі працівників банківської системи України присвоєно почесні звання.

Володимир Щуцький,

радник Голови Національного банку України, м. Київ

року був запрошений на роботу в апарат Української республіканської контори Держбанку, де працював заступником головного бухгалтера, начальником управління з касового виконання держбюджету, начальником ревізійного управління.

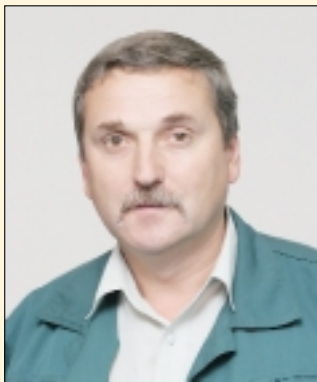
За час роботи в Національному банку України, використовуючи чималий досвід, В.Д. Щуцький зробив значний внесок у розвиток і становлення банківської справи в Україні. За його безпосередньої участі організовано роботу щодо створення та впровадження

платіжної системи на засадах електронних розрахунків, введення системи електронних платежів, прискорення платіжних операцій клієнтів тощо. Під його керівництвом та щоденним контролем здійснюється весь процес розрахунково-касового обслуговування клієнтів, проведення емісійних операцій, операцій із касового виконання державного бюджету, забезпечення схоронності грошей і цінностей, купівлі та продажу іноземної валюти, ведення розрахунків міжнародних організацій. Воло-

димир Дмитрович багато зробив для організаційного забезпечення та координації роботи під час проведення грошової реформи та реформи бухгалтерського обліку. Практик і аналітик, він плідно працює над удосконаленням законодавчої, методологічної та нормативної бази вітчизняної банківської системи.

Володимира Щуцького нагороджено орденом “За заслуги” III ступеня (2002 р.), трьома медалями (1970, 1982, 1985 рр.); йому присвоєно почесне звання “Заслужений економіст України”.

**Орденом “За заслуги” II ступеня
нагороджений**

Олександр Бойко,

друкар Банкотно-монетного двору Національного банку України, м. Київ

**Орден "За заслуги" III ступеня
нагороджений**

Професію, яку обрав Олександр Миколайович, не назвеш такою, про яку мріють із дитячих літ. Свої корективи тут вніс, швидше, його величність випадок. Переступивши поріг цеху "Радянсь-

кої України" — одного з найбільших і на той час найсучасніших видавництв країни, — вчорашній солдат строкової служби відчув, що йому подобаються і запах фарби, і гарячі від роботи друкарські машини, і потік свіжої, ще ніким не читаної періодики на транспортері. Одне слово, ніби хтось сторонній взяв і вирішив за нього: саме тут будеш працювати. І жодного

разу не довелося йому шкодувати про свій вибір.

Із друкаря третього розряду за час роботи він підвищив свій кваліфікаційний рівень до друкаря плаского друку 6 розряду. Зважаючи на досвід і професіоналізм Бойка, його радо прийняли у червні 1995 року друкарем плаского друку 6 розряду друкарського цеху Банкотної фабрики БМД НБУ. Із

2001 року цей ініціативний і досвідчений фахівець працює бригадиром виробничої бригади № 7 (Супер-Орлов-Інтагліо). Олександр Миколайович здійснював запуск банкнот нового ряду та один із перших освоїв друк із полішаблонів. У квітні 1999 року О.М.Бойка нагороджено Почесною грамотою Національного банку України.

Іван Волощук,

директор акціонерного товариства "Престиж груп", м. Київ

**Орден "За заслуги" III ступеня
нагороджений**

Іван Волощук — людина самодостатня. Грунтовність, достеменність — ось його риси, які ставали дедалі помітнішими відтоді, як по закінченні вузу молодий економіст-організатор почав самостійно працювати.

За визнанням колег, Іван Петрович — високопрофесійний організатор банківської справи, ініціатор впровадження нових технологій та бізнес-процесів. У банківській системі працює з

1988 року. Під його безпосереднім керівництвом та за його методологічними розробками вперше успішно впроваджено госпрозрахунок в інкасації. Обсяги послуг, які надавалися клієнтам, щорічно зростали майже втричі. Водночас закладалися госпрозрахункові основи для інкасації та внутрішніх перевезень грошей не тільки клієнтів торговельних точок і відділень Держбанку, а й майбутньої системи комерційних банків.

Обіймаючи посаду заступника начальника фінансового управління НБУ, І.П.Волощук відповідав за фінансування програми створення національної грошової систе-

ми, розрахункового центру, обласних управлінь НБУ та навчальних закладів; у той час були започатковані основи контролю за фінансовими показниками як системи установ НБУ, так і комерційних банків.

Із 1994 року Іван Петрович працював в АППБ "Аваль" головним бухгалтером, спільно з відповідними підрозділами НБУ готував проекти нормативних актів стосовно організації бухгалтерського обліку, контролю та звітності. Як голова постійно діючої комісії брав активну участь у розробці й затвердженні всіх технологічних карт, інструкцій з обліку і контролю банківських опе-

рацій. Особливо помітний внесок І.П.Волощука у підготовчу та організаторську роботу (спільно з НБУ) над створенням нормативної бази і проведенням грошової реформи. Лише через АППБ "Аваль" було обмінано більш як 10 відсотків грошової маси. І.П.Волощук брав активну участь у створенні централізованої системи обліку операцій роздрібного бізнесу і внутрібанківських операцій, що значно збільшило обсяги наданих населенню банківських послуг.

Із 1 січня 2005 року Іван Волощук очолює фінансовий блок холдингу "Престиж груп".

Ігор Черник,

директор департаменту банківської безпеки Національного банку України, м. Київ

**Орден "За заслуги" III ступеня
нагороджений**

Ігор Черник працює в банківській системі України з 1987 року: спочатку провідним інженером Ук-

раїнської республіканської контори Держбанку СРСР; із 1988-го — керівником першого відділу Україн-

ського республіканського банку, із 1992-го — начальником управління (із 1999 року — департаменту) бан-

ківської безпеки Національного банку України. Він є ініціатором запровадження низки заходів, пов'язаних із забезпеченням захисту державних таємниць і режимом схоронності цінностей у системі Національного банку України.

За особистої активної участі І.П.Черника гаран-

тувалася безпека при транспортуванні в Україну національної валюти, що друкувалася за кордоном. Під час підготовки й проведення грошової реформи І.П.Черник займався плануванням і виконанням усього комплексу заходів щодо належного режиму схоронності цінностей та

державних таємниць на всіх об'єктах і в установах системи Національного банку. Він керував організацією і контролем забезпечення режиму схоронності національної валюти, розробкою та втіленням нормативно-правової бази функціонування системи безпеки, впровадженням сучас-

них технічних засобів охорони.

Ігорю Чернику присвоєно почесне звання "Заслужений працівник промисловості України" (1997 р.), він нагороджений медаллю (1982 р.)

Орденем княгині Ольги III ступеня нагороджена

Валентина Шулевська,

керуюча Хмельницькою обласною філією
АКБ "Укрсоцбанк", м. Хмельницький

Фінанси для жінки — річ звична і зрозуміла. Втім, як і багато інших справ, яким їй доводиться впроваджувати життя давати раду. Чим прикметна, приміром, керівна посада? Як правило, займає її високопрофесійний фахівець, а якщо це жінка, то в колективі панують порядок, спокійна рів-

на атмосфера, доброзичливість і взаєморозуміння — як збільшена проекція власної сім'ї.

Трудову діяльність Валентина Шулевська розпочала у вісімнадцять — наймолодшим кредитним інспектором Городецького відділення Держбанку СРСР. Потім працювала у Хмельницькій обласній конторі Держбанку — кредитним інспектором, економістом, старшим економістом, начальником відділу фінансування та кредитування сільського господарства, начальником планово-

економічного відділу. З реорганізацією банківської системи очолила у січні 1988 року Хмельницьке обласне управління Житлосоцбанку СРСР. Після реорганізації банку із січня 1991 року призначена директором Хмельницької обласної дирекції Республіканського акціонерно-комерційного банку соціального розвитку "Укрсоцбанк", а з 2000-го — керуючою Хмельницькою обласною філією АКБ "Укрсоцбанк".

В.І.Шулевська — активний учасник проведеної в

Україні 1996 року грошової реформи, багато зробила для зростання впливу банківських установ на розвиток економіки.

Неодноразово нагороджувалася грамотами та дипломами. Лауреат Державної премії України в галузі архітектури за 1998 рік за спорудження оригінальної будови банку. На честь 10-річчя Укрсоцбанку 2000 року нагороджена Почесною грамотою Національного банку України.

Медаллю "За працю і звитягу" нагороджений

Микола Карповець,

начальник управління Центрального сховища
Національного банку України, м. Київ

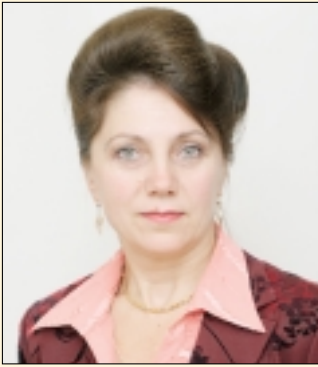
Із цінностями Микола Павлович має справу ще з 1979 року, коли працював на різних посадах у структурі спеціальної воєнізованої охорони Міністерства

фінансів СРСР, Українського республіканського управління інкасації господарсько-розрахункового об'єднання інкасації при Держбанку СРСР, госпрозрахункового об'єднання інкасації при Держбанку СРСР. Після включення в 1992 році госпрозрахункового відділу спеціальних перевезень до структури Національного банку України продовжує

займатися знайомою справою. Із 2005 року обіймає посаду начальника управління перевезення цінностей Центрального сховища Національного банку України.

М.П.Карповець — висококваліфікований і відповідальний працівник. Бездоганно організовує роботу з грошовими коштами і цінностями та доставку їх

спеціальними банківськими вагонами й автомобілями до місця призначення. Неодноразово вносив пропозиції щодо впровадження прогресивних форм організації перевезення цінностей, експлуатації та використання технічних засобів захисту і радіозв'язку, поліпшення умов схоронності цінностей при перевезенні.

Олександра Півень працює в системі Промінвестбанку з 1978 року. Із січня

Олександра Півень,

завідувач каси головного операційного управління акціонерного комерційного промислово-інвестиційного банку "Промінвестбанк", м. Київ

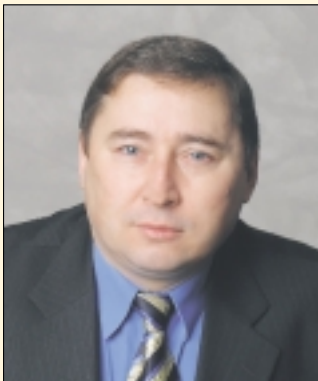
Медаллю "За працю і звитягу" нагороджена

1991-го займається вкладною справою та касовими операціями. Суть її роботи — в чіткому, відлагодженому, без збоїв та надзвичайних подій обслуговуванні клієнтів. Каса — своєрідний годинниковий механізм у банку. Діяльність фінансової установи значною мірою

залежить від розміреності й чіткості її роботи. Це тільки на перший погляд здається, що тут працюють по-старому і неможливо щось змінити. Насправді це не так: Олександра Петрівна довела, що якщо колектив очолює творча людина, його роботу можна й удоскона-

лити, і довести до вищого ступеня професійної майстерності.

Через каси Промінвестбанку проходить близько 10 відсотків загальнодержавного готівкового обігу України. В успішній їх роботі — велика частка праці Олександри Півень.

Керівник регіонального підрозділу Промінвестбан-

Миколі Барилюку,

керуючому філії "Кримське Центральне відділення Промінвестбанку", м. Сімферополь

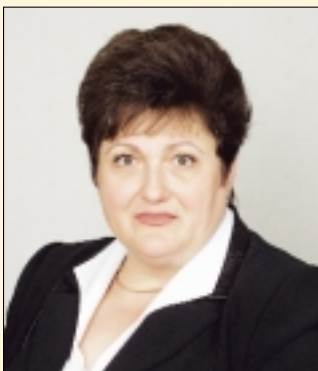
Почесне звання "Заслужений економіст України" присвоєно

ку Микола Барилюк дієво втілює стратегію установи, спрямовану на всебічне сприяння економічним реформам у державі. Робота очолюваного ним колективу орієнтована на підтримку національного товаровиробника, кредитування еко-

номіки регіону, посилення фінансовими ресурсами конкурентоспроможності української продукції.

Філія банку, яку очолює М.М.Барилюк, надає кредитну допомогу підприємствам АР Крим як для поточної господарської ді-

яльності, так і для здійснення інвестицій. Завдяки цьому вони мають змогу нарощувати виробничу базу, модернізувати виробництво. Філія також постійно підтримує вітчизняних сільськогосподарських виробників.

Індустріальний потенціал Луганщини обслуговує філія "Луганське Центральне

Людмилі Буряк,

керуючій філії "Луганське Центральне відділення Промінвестбанку", м. Луганськ

Почесне звання "Заслужений економіст України" присвоєно

відділення Промінвестбанку", яке із липня 2003 року очолює Людмила Буряк. Завдяки високому професіоналізму, діловій ініціативі, сучасному мисленню Л.І.Буряк зуміла зміцнити позиції Промінвестбанку в регіоні та посилити його

вплив на економіку міста й області.

Кредитна підтримка банку дає можливість ритмічно працювати й нарощувати виробничий потенціал провідним підприємствам регіону, які забезпечують роботою десятки тисяч грома-

дян області. Пріоритетними в роботі з клієнтами для Людмили Іванівни є надання високоякісних фінансових послуг, націленість на стратегічне взаємовигідне партнерство.

Валерію Коляску,

начальнику управління Національного банку України в Закарпатській області, м. Ужгород

Почесне звання "Заслужений економіст України" присвоєно

Дванадцять років Валерій Коляско очолює управління Національного банку України в Закарпатській області. Він особисто забезпечував організацію та про-

ведення грошової реформи 1996 року в регіоні, контролював якість виконання всіх завдань, які вирішувало управління у цей відповідальний період.

Успішною роботою колектив управління завдячує насамперед тісній співпраці з банківськими установами регіону. Тут систематично проводяться спільні наради,

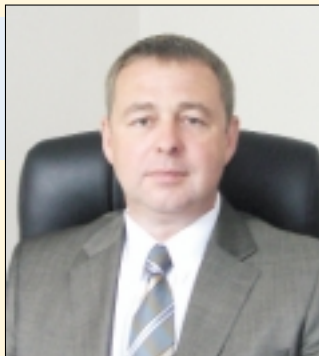
конференції, засідання круглих столів, на яких вирішуються питання щодо збільшення кредитування економіки області, залучення коштів від фізичних осіб, поліпшення обслуговування клієнтів. Завдяки підвищенню

ефективності роботи банківських установ області обсяги кредитування економіки постійно зростають.

Упродовж останніх років банківська система регіону активно розвивається. Динаміка кредитних вкладень за

останній рік свідчить про поступове нарощування обсягів кредитів, наданих банками області суб'єктам господарювання та фізичним особам. Обсяги кредитних вкладень в економіку області за станом на 01.07.2006 р. порівня-

но з аналогічним періодом минулого року зросли у 2.1 раза. Обсяги видачі довгострокових кредитів збільшилися у 2.5 раза. Активно розвивається в області ринок кредитування населення, обсяги якого зросли у 2.7 раза.

Зіновію Никифорчину,

начальнику управління Національного банку України у Хмельницькій області, м. Хмельницький

**Почесне звання
“Заслужений економіст України”
присвоєно**

Враховуючи специфіку області, на фінансування агропромислового комплексу в першому півріччі 2006 року спрямовано 179.8 млн. грн., що в 1.5 раза більше, ніж за відповідний період 2005 року.

Найбільший здобуток банківської системи Хмельниччини — зростання довіри до банків, підставою для чого є своєчасне реагування управління на звернення громадян з питань депозитів населення і тісна співпраця з представниками засобів масової інформації, органами державної влади та бізнесменами регіону.

З.Д.Никифорчин брав ак-

тивну участь у проведенні грошової реформи в Україні: в області створили розгалужену мережу обмінних пунктів, усі установи банків і підприємства зв'язку були забезпечені готівкою, нормативними та інструктивними матеріалами, проведено широку роз'яснювальну роботу через засоби масової інформації, діяв цілодобовий безперебійний зв'язок Національного банку з банківськими установами Хмельниччини. Чималих зусиль доклав Зіновій Дмитрович і в дуже відповідальний період переходу банківської системи України на міжнародні

стандарти бухгалтерського обліку; займався також удосконаленням роботи банківського нагляду тощо.

За вагомий особистий внесок у розбудову банківської системи держави, ефективне впровадження грошово-кредитної політики, високий професіоналізм Зіновія Дмитровича відзначено Почесною грамотою Національного банку України з врученням срібної гривні, ювілейною срібною монетою “10 років незалежності України”, бронзовим пам'ятним знаком “Національний банк України” тощо.

Із 6 квітня 1995 року Зіновій Никифорчин працює на посаді начальника управління Національного банку України у Хмельницькій області. Впродовж останніх років банківська система регіону помітно зміцніла. За 8 місяців поточного року вигоди за кредитами зросли на 56%, а зобов'язання за коштами суб'єктів господарювання та фізичних осіб — на 16%.

В'ячеславу Прокопенку,

начальнику служби внутрішнього аудиту Акціонерно-комерційного банку соціального розвитку “Укрсоцбанк”, м. Київ

**Почесне звання
“Заслужений економіст України”
присвоєно**

За 34 роки роботи у банківській системі В'ячеслав Прокопенко дієво сприяв втіленню комерційної, інвестиційної, кредитної політики АКБ “Укрсоцбанк”, розвитку бізнесу в Чернівецькому регіоні. На посаді началь-

ника служби внутрішнього аудиту здійснює контроль за дотриманням законодавства та нормативних актів посадовими особами банку.

В'ячеслав Васильович — активний учасник проведення у 1996 році грошової

реформи в Україні. Його сумлінна праця, вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної банківської системи, високий професіоналізм відзначено 2000 року Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

Роману Гаврилюку,

директору Банкнотної фабрики Банкотно-монетного двору Національного банку України, м. Київ

**Почесне звання “Заслужений працівник промисловості України”
присвоєно**

У вересні 1993 року Р.П.Гаврилюка було призначено начальником технологічного відділу — головним технологом Банкнотної фабрики Національного

банку України. Роман Павлович брав безпосередню участь у її становленні, впровадженні сучасних технологій та обладнання для друкування перших українських

грошей — купонокарбованців та національної валюти — гривні. Під його керівництвом на Банкнотній фабриці забезпечено повний цикл виробництва грошей:

розробку дизайнів банкнот за допомогою спеціалізованої системи комп'ютерної графіки, їх друкування з використанням орловського офсетного та орловського інтаглюдруку, нумераційного друку й оброблення банкнот на автоматичних техно-

логічних лініях.

У подальшому, керуючи Банкотною фабрикою, Р.П.Гаврилюк проявив себе талановитим організатором і досвідченим фахівцем у поліграфічній справі. Він кандидат технічних наук, постійно працює над удоско-

наленням та модернізацією виробництва, що сприяє підвищенню якості і захисту банкнот та іншої продукції. Починаючи з 2003 року під керівництвом Романа Павловича було розроблено та впроваджено у виробництво новий ряд банкнот. Р.П.Гав-

рилюк підтримує постійний зв'язок з іноземними фірмами з метою забезпечення вітчизняного виробництва сучасними технологіями, веде пошук нових матеріалів, фарб і засобів підвищення захисту й поліпшення якості продукції.

Петро Піддубний має тридцятирічний стаж роботи в паперовій промисловості. Він один із тих, хто започатковував виготовлення банкнотного та захище-

Петру Піддубному,

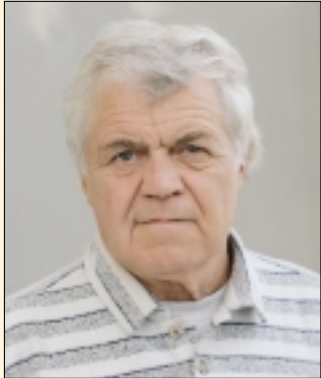
заступнику директора Фабрики банкнотного паперу
Національного банку України,
м. Малин, Житомирська область

**Почесне звання "Заслужений працівник
промисловості України"
присвоєно**

ного паперу в Україні. З 1995 року працює заступником директора Фабрики банкнотного паперу Національного банку України. Його стиль роботи й ентузіазм забезпечили підприємству високу культуру виробництва. За короткий термін тут успішно налагоджено і введено у промислово експлуатацію унікаль-

ну для нашої країни лінію з виготовлення банкнотного та захищеного паперу. Освоєно широкий асортимент високозахищеного паперу, що налічує більш як 30 різноманітних видів і марок. Петро Васильович творчо і продуктивно застосовує свій багатий виробничий досвід, інженерний потенціал та неабиякі ор-

ганізаторські здібності для постійного вдосконалення і модернізації виробництва, ініціює науково-технічні нововведення, мета яких — поліпшення ефективності виробництва, розширення його технологічних можливостей, підвищення привабливості і конкурентоспроможності продукції.

Валерію Данилюку,

водію господарсько-експлуатаційного управління
Національного банку України, м. Київ

**Почесне звання "Заслужений працівник
транспортів України"
присвоєно**

Валерій Данилюк має більше 45 років виробничого стажу, з них 28 — у системі Національного банку України. Сумлінний у роботі, дисциплінований, вимогливий до себе, завжди

відповідально ставиться до виконання посадових обов'язків. Йому притаманні велика працездатність, доброзичливість, порядність.

В.О.Данилюк — водій високопрофесійний. Свої

знання і досвід роботи він передає молодим колегам, які працюють в автомобільному підприємстві господарсько-експлуатаційного управління Національного банку.

Сергію Черевашу,

водію господарсько-експлуатаційного управління
Національного банку України,
м. Київ

**Почесне звання "Заслужений працівник
транспортів України"
присвоєно**

Сергій Череваш отримав кваліфікацію водія автомобіля другого класу під час служби в армії. Працював у різних столичних організаціях та установах, а з 1992 року — в банківській сис-

темі: спочатку в АКАБ "Україна", а з 1993-го — в Національному банку України. У 2001 році Сергію Васильовичу присвоєно перший клас водія. Його виробничий стаж нині становить

понад 31 рік, 23 з них — за кермом. С.В.Череваш неодноразово відзначали подяками за високу якість роботи.

**Юрій
Уманців**

Доцент Київського національного торговельно-економічного університету. Кандидат економічних наук

Стан світової фінансової системи у найближчому майбутньому визначатиметься процесами глобалізації. Відтак поданий у статті аналіз сучасних тенденцій міжнародного руху капіталу, передусім банківського, сприятиме формуванню уявлень про перспективи інтеграції України в міжнародний фінансовий простір та розробці стратегії залучення іноземних капіталів у вітчизняну банківську систему для вирішення проблем забезпечення стійкого економічного зростання.

Дослідження

Розвиток національної банківської системи в умовах глобалізації світової економіки

Проблемам фінансової глобалізації та визначенню місця й ролі банків у цьому процесі присвячено праці таких відомих іноземних учених, як Дж.Маршал, Ж.Герар, Р.Ринутро, В.Ханкель, С.Долгов, І.Хомевич. Серед вітчизняних дослідників назвемо О.Барановського, З.Васильченко, Б.Губського, Д.Гладких, В.Гейця, О.Дзюблюка, А.Крикля, В.Козюка, В.Зимовця, З.Луцишин, Б.Луціва, В.Міщенко, Ю.Пахомова, О.Рогача, О.Шниркова, М.Савлука, С.Соколенка та інших.

Аналіз процесів інтернаціоналізації банківського капіталу дає змогу дійти висновку, що її ознаки спостерігалися ще в XIX столітті. Умовно можна виділити кілька її етапів.

Перший етап тривав із кінця XIX ст. до 60-х років XX ст. і характеризувався зрощуванням банківського капіталу із промисловим переважно на національних ринках. Там же відбувався процес концентрації і централізації банківського капіталу. Розвивалися також специфічні форми міжнародних банків і міжнародних банківських об'єднань. Міжнародна діяльність комерційних банків в основному зосереджувалася на обслуговуванні зовнішньої торгівлі та виробничих інвестицій за кордоном. Безпосередньо банківський капітал вивозився за межі держав у відносно невеликих масштабах.

Другий етап розпочався із середини 60-х і тривав до кінця 80-х років XX століття. У цей час у банківських системах економічно розвинутих країн відбувалися якісні зміни; зростала роль банків у міжнародних відносинах. Набув величезного масштабу міжнародний рух капіталів, відкривалися численні закордонні представництва і філії банків. Міжнародні ринки капіталів отримали певну самостійність, почався перерозподіл фінансових ресурсів між країнами.

Суттєвою ознакою цього етапу є створення транснаціональними банками (ТНБ) мережі відділень і представництв у країнах, що розвиваються і

котрі не мають власної фінансово-кредитної системи, спроможної ефективно розподіляти фінансові ресурси. Посилилися монополістичні тенденції у розвитку банківської сфери — кредитні відносини почали контролюватися найбільшими банківськими транснаціональними групами.

Третій етап бере початок із 90-х років XX століття. У країнах Заходу розпочалося бурхливе економічне піднесення. Зростала фінансова заборгованість, активи концентрувались у кількох найбільших банках. Уряди низки західних країн почали конкурувати з банками та іншими фінансовими установами, прагнучи залучити заощадження населення шляхом створення спеціальних програм [2, с. 305].

Під впливом інтеграції і технічних нововведень сформувалися досить сприятливі передумови для підвищення мобільності капіталів (поява транснаціональних банків, глобальних інтегрованих ринків тощо). Інтернаціоналізація фінансово-кредитної інфраструктури спричинилася до створення ТНБ, які стали одними з головних суб'єктів сучасної глобальної фінансової системи. Початковим мотивом міжнародної діяльності ТНБ було прагнення обслуговувати потреби у фінансуванні експортно-імпортних операцій своїх основних клієнтів — зарубіжних філій транснаціональних компаній (ТНК).

ДОСВІД КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Проте обслуговування ТНК не завжди є визначальним чинником для залучення іноземних банків. Тут передусім слід розглядати такі фактори, як низький рівень оподаткування, значний обсяг ВВП на душу населення, неефективна діяльність місцевих банків тощо.

У цьому зв'язку покажемо досвід неоліберальних ринкових перетворень, що найактивніше розгорнулися у Латинській Америці з другої половини 80-х років XX століття, під час яких

Таблиця 1. Частка іноземних банків у банківських активах деяких країн Східної Європи

Країна	Відсотки		
	1996 р.	2000 р.	2002 р.
Литва	25	58	88
Болгарія	10	67	81
Хорватія	1.0	84	90
Словаччина	—	45	90
Естонія	3	97	98

Джерело: [12, с. 33].

відбулись і глибокі зміни у банківській системі. Скасування поширених раніше обмежень на діяльність нерезидентів, приватизація державних кредитних інститутів, реформування банківського законодавства відповідно до принципів моделі відкритої економіки — все це зробило ринок цих країн привабливим для транснаціональних фінансових груп. Саме сюди спрямувався потік зарубіжних інвестицій, сприяючи, з одного боку, модернізації національних банківських установ, підвищенню їх ролі у мобілізації заощаджень, а з іншого, — витіснюючи із цієї сфери національний капітал.

Умовою виживання національного капіталу часто є та чи інша форма об'єднання з потужними транснаціональними банками, які посідають лідируючі позиції в освоєнні латиноамериканського ринку. Вже у 90-ті роки минулого століття він стає об'єктом гострої конкурентної боротьби між ТНБ Північної Америки і Західної Європи. Значно зросли у цей період інвестиційні потоки в реальний сектор економіки з боку ТНК Великобританії, Німеччини, Голландії, США, Канади, Іспанії, Франції.

Політика, орієнтована на створення висококонкурентного середовища, сприяла прискореному освоєнню найновіших банківських технологій та диверсифікації спектра послуг. За низкою параметрів багато латиноамериканських банків наблизилася до рівня індустріальних країн і можуть брати активну участь у розвитку національних економік в умовах глобалізації світового господарства, застосовуючи сучасний інструментарій мобілізації фінансових ресурсів.

Це знайшло відображення у створенні інституційно-правових, фінансових і господарських важелів, що й стало “генератором” не лише розробки теорії відкритої економіки, а й її практичного втілення у життя в глобальному вимірі. Безпосередньо у банківській сфері нові виклики з боку світового ринку та імперативи внутрігосподарського розвитку спонукали до скасування або суттєвого скорочення обмежень

на діяльність нерезидентів.

Значною мірою трансформувалися також підходи і до питання про допущення іноземного капіталу у фінансово-кредитну сферу. На відміну від яскраво вираженої політики протекціонізму, котра практикувалася раніше, у 90-х роках ХХ століття фінансову лібералізацію стали розглядати як найважливішу складову загальної політики щодо вирішення або пом'якшення проблеми вирішального накопичення. Одним із найважливіших напрямів нового курсу стала цілеспрямована модифікація законодавчої бази з регулювання припливу та умов функціонування іноземного капіталу з метою надання йому ширших гарантій і стимулів. У більшості латиноамериканських країн — Аргентині, Бразилії, Венесуелі, Колумбії, Мексиці, Перу — розширення допуску іноземного капіталу на внутрішній ринок стали розглядати як найефективніший і оптимальний метод підключення до міжнародних інвестиційних потоків.

Можна виділити два найбільш принципових напрями, які зазнали суттєвої трансформації у межах нової економічної парадигми.

1. Скасування або послаблення встановлених раніше обмежень щодо відкриття зарубіжними банками своїх відділень і філій та їх доступу на внутрішній ринок, і надання можливості здійснення всього спектра операцій. Норми та правила, які регламентують і регулюють функціонування вітчизняних банків, були перенесені без будь-яких обмежень також на зарубіжні банки.

2. Лібералізація вивезення інвестованих коштів, переведення прибутку та дивідендів з одночасним скасуванням обмежень на здійснення валютних операцій. Запроваджені норми і правила у цілому відповідають режиму, встановленому для інших секторів, включаючи оподаткування.

Розширення позицій ТНК у реаль-

ному секторі зумовило також зростання масштабів банківського супроводження їх операцій, у тому числі й шляхом безпосереднього входження у фінансово-кредитну сферу. Останніми роками це простежується у політиці іспанського капіталу — Іспанія стала найбільшим європейським інвестором у латиноамериканському регіоні. Поряд із демонтажем адміністративної системи регулювання транснаціоналізація становить одну з найсуттєвіших рис розвитку банківського сектору країн Латинської Америки [5, с. 52].

РОЛЬ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА СНД

Аналізуючи результати приходу іноземних банків у країни Східної Європи, зазначимо, що це дало змогу значно збільшити показники капіталізації банківської системи, впровадити новітні технології надання банківських послуг, розширити їх асортимент, запровадити мобільний банкінг. Усе це істотно посилює конкуренцію в банківському секторі. Крім того, значно знизився рівень процентних ставок, які поступово досягають показників економічно розвинутих європейських країн.

Потенціал банківського сектору країн СНД залишається для іноземного капіталу значною мірою неосвоєним, особливо порівняно з масштабами його присутності у країнах Східної Європи. Зауважимо, що свідченням слабкості банківських систем держав СНД є зокрема те, що більшість рейтингових агенцій Standard & Poors перебувають у “спекулятивній” категорії рейтингової шкали, причому в її нижній та середній частинах. Зберігаються певні законодавчі обмеження на присутність іноземного капіталу в національних банківських системах. Приміром, у Казахстані загальна частка капіталу банків з іноземною участю не повинна пере-

Таблиця 2. Десять найбільших за обсягом капіталу банків світу (на початок 2004 року)

Млрд. доларів США

№ п/п	Назва банку	Країна	Обсяг капіталу
1	Citigroup	США	66.8
2	Credit Agricole Group	Франція	55.4
3	HSBC Holdings	Великобританія	54.9
4	Bank of America	США	44.1
5	JP Morgan Chase	США	43.2
6	Mizuho Financial Group	Японія	37.8
7	Mitsubishi Tokyo Financial Group	Японія	37.0
8	Royal Bank of Scotland	Великобританія	34.6
9	Sumitomo Mitsui Financial Group	Японія	34.2
10	BNP Paribas	Франція	32.5
Усього за групою банків			440.3

Джерело: [7].

вищувати 50% від сукупного капіталу національної банківської системи.

Однак законодавчі обмеження стримують приплив іноземного капіталу меншою мірою, ніж ризики, пов'язані зі здійсненням банківської діяльності у цих країнах. Крім того, деякі міжнародні банки згортають свої інвестиції. Так, бельгійський KBC нещодавно продав свою частку непрямой участі в Кредит-банку (Україна) найбільшому державному банку Польщі — Powszechna Kasa Oszczednosci Bank Polski, а в 2003 році “пішов” з Азербайджану. Серед іноземних банків, що діють у державах СНД, найсильніші ринкові позиції має дочірній британський банк HSBC у Вірменії: його частка в активах національної банківської системи перевищує 25%, і він є найбільшим банком країни [8, с. 41].

У країнах пострадянського простору функціонує дуже багато дрібних банків, фінансові можливості яких не дають змоги реалізувати ефект масштабу. Держави СНД відрізняються між собою ступенем ринкової концентрації у банківському секторі, що коливається від порівняно помірної в Україні, де в середині 2004 року частка п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи становила 45%, до дуже високої в Узбекистані та Азербайджані, де питома вага одного найбільшого банку в сукупних активах сягає 70%. Однак висока концентрація ринку фінансових послуг, що дає змогу найбільшим банкам установлювати вигідні для себе тарифи, суттєво деформує умови конкуренції.

Коли на ринок країн Центральної та Східної Європи протягом 1996—2002 років прийшли потужні іноземні банки, вони майже не залишили місця у банківській системі для національного капіталу, стимулювавши відтак процеси концентрації (див. таблицю 1). У результаті кількість банків у цих країнах стрімко скоротилася. Так, Польща має 60 банків, Хорватія — 43, Чехія — 35, Латвія — 23, Естонія — 7. Процес надмірної концентрації викликає серйозне занепокоєння урядів країн — членів ЄС. Між урядом Польщі та Єврокомісією виник навіть конфлікт із приводу об'єднання банків Рекао і ВРН. Уряд Польщі має намір протидіяти злиттю цих банків, оскільки воно призведе до надмірної концентрації банківського сектору та скорочення робочих місць. Питома вага іноземного капіталу у банківській системі країни становить 68%, що, на думку польських експертів, загрожує її фінансовій безпеці [10].

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Питання впливу глобалізаційних процесів на вітчизняну банківську систему, їх наслідки для стабільності, фінансової стійкості та надійності українських банків ще недостатньо досліджені. Інтернаціоналізація грошово-кредитних ринків у сучасних умовах відбувається швидше, ніж інтернаціоналізація виробництва — світовий фінансовий ринок виконує функцію своєрідного каталізатора процесів концентрації капіталу [1, с. 26].

Загальновідомо, що банківська система України за більшістю показників, які характеризують її потужність, поки що не в змозі конкурувати з банківськими системами багатьох постсоціалістичних європейських країн, не кажучи вже про економічно розвинуті держави Західної Європи. Так, відношення активів банківської системи до ВВП в Україні становить близько 50%, тоді як у Великобританії, а також у Франції і країнах зони євро цей показник коливається у межах 240—340% [6, с. 19]. За даними Національного банку, в 2005 році балансовий капітал українських банків збільшився на 39.5% і на 1 січня 2006 року становив 25 млрд. 689.7 млн. грн. Зазначимо, що капітал американського банку Citigroup на початок 2004 р. становив 66.8 мільярда доларів, французького Credit Agricole — 55.4 мільярда доларів, британського HSBC — 54.9 мільярда доларів (див. таблицю 2). З іншого боку, слабкий розвиток фінансової інфраструктури в Україні є аргументом на користь ширшої присутності іноземних банків на вітчизняному ринку. А отже, можна очікувати збільшення спектра банківських послуг та зниження їх вартості [3, с. 219].

Перестороги щодо іноземного капіталу пояснюються неготовністю українських банків до конкуренції, розпорошеністю активів, браком умов для інвестиційного кредитування, наслідком чого може стати посилення залежності від зовнішніх ринків. Щоб уникнути негативного впливу іноземних банків, слід подбати про створення умов для припливу інвестицій у вітчизняні банки, належний захист депозитів, досягнення європейського рівня монетизації економіки, підвищення ступеня законодавчого захисту банків тощо [3, с. 218]. Зазначимо, що лише 31 із майже 150 країн — членів СОТ не має обмежень у фінансовому секторі. А щодо побоювання неконтрольованої діяльності філій іноземних

банків, то його можна зняти шляхом запровадження для них національного режиму банківського нагляду, їх участі у вітчизняній системі страхування депозитів населення [4, с. 632].

Зі вступом України до СОТ поступово збільшуватиметься присутність іноземного капіталу в національній банківській системі. Прихід іноземного капіталу з належною репутацією — важливий чинник розвитку банківського сектору держави: він принесе в Україну сучасні технології, нові фінансові продукти, культуру банківського корпоративного управління, сприятиме посиленню рівня конкуренції. Поступово для доступу в український банківський сектор іноземного капіталу необхідно створити такі ж умови, як і для резидентів. Транснаціональні банки отримають змогу відкривати власні філії та впливати у національну економіку практично необмежені кредитні ресурси. Штучне стримування приходу іноземних банків тільки затягне об'єктивний процес консолідації вітчизняної банківської системи. Україна має дозволити їм відкривати власні філії, оскільки не враховувати об'єктивні закони глобалізації просто неможливо [11, с. 9]. Безумовно, одним з основних чинників, який сприятиме приходу потужних іноземних банків, буде зростання обсягів прямих іноземних інвестицій. Досвід країн Східної Європи засвідчує, що спочатку у реальному секторі національної економіки з'являються інвестори, а згодом, щоб їх обслуговувати, приходять іноземні банківські установи.

У вітчизняній банківській системі цілком об'єктивно назрів процес консолідації капіталів. Справді, потенційними кандидатами на поглинання чи приєднання є банки, основна діяльність яких зосереджується на обслуговуванні певної групи підприємств, особливо однієї галузі чи споріднених із нею. Також доцільним є об'єднання невеликих місцевих банків. Ці процеси поступово набирають обертів. Так, у вересні 2005 року Антимонопольний комітет надав дозвіл на злиття запорізького Індустріалбанку і кременчуцького МТ-банку. Об'єднаний банк має намір розширювати регіональну мережу, у тому числі за рахунок придбання регіональних банків. Про консолідацію активів оголосили банки “Європейський”, “Славутич”, “Володимирський” та Інтерконтинентбанк. Фахівці висловлюють думку, що іноземні інвестори насамперед прагнуть придбати або найбільші вітчизняні банки з розгалуженою мережею

філій, або ж середні.

20 грудня 2005 року власники Укрсиббанку підписали договір про продаж 51% акцій банку BNP Paribas. Це найбільший французький банк, який входить до десятки найбільших банків світу і володіє структурними підрозділами у 87 країнах світу [13]. Його загальні активи на 31 грудня 2004 року сягали 905.9 млрд. євро [14].

Крім того, 31 січня 2006 року підписано угоду про продаж банку "Мрія" російському Внешторгбанку — до кінця року його дочірній банк, що функціонує в нашій країні, та український банк об'єднаються під брендом Внешторгбанку. Протягом трьох років Внешторгбанк має намір інвестувати в об'єднану структуру 300 млн. євро. Перед нею поставлено завдання до кінця цього терміну ввійти до п'ятірки найбільших українських банків [15].

Власники Укрсоцбанку розпочали ексклюзивні переговори з представниками Banca Intesa. Йдеться про придбання контрольного пакета акцій банку, ціна якого спочатку була зафіксована на рівні 1.1 млрд. доларів [16]. Однак згодом з'явилася інформація, що італійська сторона готова придбати всі 100% акцій банку, підвищивши ціну до 1.4 млрд. доларів. Крім того, якщо раніше угода мала бути завершена у травні 2006 року, то зараз її завершення перенесено на 31 березня 2007 року в зв'язку із судовими позовами міноритарних акціонерів Укрсоцбанку, які фактично блокують її остаточне здійснення. Таке суттєве зростання ціни зумовлене дуже високими темпами розвитку українського банку. Так, зокрема, прибуток Укрсоцбанку становив за сім місяців 2006 року 174 млн. грн., тоді як минулого року він дорівнював 35 млн. грн. [17].

Раніше інтерес до Укрсоцбанку виявляла ціла низка банків. Серед них — угорський OTP Bank, французький Societe Generale і російський Альфа-банк. Представники банку OTP (найбільшої за капіталізацією кредитної установи Східної Європи — її частка на угорському ринку банківських послуг становить близько 20%, активи на кінець 2004 року сягали 15.05 млрд., капітал — 2.14 млрд. доларів) навіть устигли провести в українському банку процедуру due diligence, що передбачає юридичну та фінансову експертизу [18].

Наприкінці 2004 року литовський банк Vilnians Bank, який входить до складу шведської групи Skandinaviska Enskilda Banken, купив контрольний пакет банку "Ажіо". У 2006 році

французький Credit Agricole S. A. завершив угоду щодо придбання 99.967% акцій Індекс-банку. Чеська фінансова група PPF group купила чернігівський "Приватінвест", Агро-банк, а також одну з найбільших українських компаній споживчого кредитування "Приват кредит", яка працює під маркою "Просто кредит" [19]. Крім того, у вересні 2005 року продано 93.5% акцій банку "Аваль" Raiffeisen International Bank Holding. Продаж "Аваля" може викликати ланцюгову реакцію, причому саме найбільші банки стануть об'єктами поглинання іноземними банківськими групами. Дрібні ж банки мають бути високоспеціалізованими і займати певну нішу на цьому ринку. Чимало з них зараз є розрахунковими центрами певної групи компаній, що належать їхнім же акціонерам, і тому в них як у незалежних фінансових інституцій мало довгострокових перспектив. Ще одним вектором розвитку вітчизняної банківської системи у найближчі роки стане злиття банків. Ці процеси мають сприяти суттєвому зниженню рівня відсоткових ставок в Україні.

Деякі науковці та банкіри висловлюють думку, що саме банківські об'єднання зможуть протистояти, з одного боку, світовим фінансовим монстрам, які поглинають банківські установи та перетворюють їх на функціональні підрозділи, спонукаючи працювати на економіки інших держав, а з другого, — сприятимуть зміцненню вітчизняної банківської системи, мінімізації ризиків, зростанню довіри населення до фінансових інституцій. У світовій практиці ці об'єднання набули поширення ще кілька десятиріч тому, однак і досі їх роль у банківській системі залишається предметом активних досліджень учених [20, с. 23].

Важливою проблемою у цій сфері є скасування заборони на створення в Україні філій іноземних банків. Основні потенційні негативні наслідки та позитивні результати такого рішення перелічено у таблиці 3.

Слід зазначити, що фінансово потужним банкам із країн з високим рейтингом не вигідно відкривати свої філії у державах, що мають рейтинг, нижчий від інвестиційного, оскільки під активи, розміщені у цих країнах, їм доведеться створювати 100-відсоткові резерви на покриття ризиків. Можна очікувати, що за нинішнього рейтингу в Україну можуть прийти лише банки з держав, які мають аналогічний або дещо вищий рейтинг

(країн Східної Європи, Балтії, СНД). Однак вони й самі потребують інвестицій, отож не слід розраховувати на значні інвестиційні впливання від них у нашу банківську систему.

Створення філій може зацікавити не вельми надійні банки, відтак є загроза вимивання через них коштів українських підприємств чи відмивання "брудних" грошей. Ці питання набувають ще більшої актуальності з огляду на те, що в разі ліквідації чи неплатоспроможності філії всі проблеми доведеться вирішувати за законодавством країни реєстрації іноземного банку. Прийшовши на вітчизняний ринок, філії іноземних банків матимуть вигідніші умови, ніж українські банки. Зокрема, філії не повинні будуть виконувати норматив адекватності, інші економічні нормативи і вимоги Національного банку, що висуваються до українських банків, у тому числі й зі стовідсотковим іноземним капіталом [21, с. 530].

Існує й інша думка, згідно з якою для інтенсифікації розвитку всього фінансового сектору доцільно зняти обмеження на входження транснаціональних банків на місцеві ринки. Політика підтримки інтеграції місцевих банків у потужні транснаціональні може прискорити розвиток національної фінансової системи на основі порівняно дешевих та ефективних механізмів капіталізації банків, забезпечення їх надійності та довіри з боку клієнтів. Потрібно не лише дозволити ТНБ входження на внутрішній ринок, а й створити для них сприятливі умови. Це зумовить виникнення передумов для функціонування місцевих банків у повноцінному конкурентному середовищі [22, с. 87].

Заслуговує на увагу досвід Китаю, де діють 200 іноземних банків. Але їх активність регламентована державною ліцензійною системою із суворими обмеженнями щодо груп клієнтів та видів діяльності. Це унеможливило справжню конкуренцію між ними й місцевими банками. За браком значних обсягів діяльності всередині країни їх частки на ринку є незначними [22, с. 51]. Однак починаючи з 2005 р., Китай реалізує зобов'язання щодо лібералізації банківської сфери, скасування обмежень для іноземних банків, створює умови для повної відкритості банківської системи [24, с. 37].

Єдиної позиції стосовно дозволу на відкриття філій іноземних банків в Україні немає. Частина фахівців вважає, що їх відкриття є передчасним і призведе до виключно негативних наслідків.

Таблиця 3. Позитивні результати та негативні наслідки присутності філій іноземних банків на вітчизняному ринку

№ п/п	Позитивні результати	№ п/п	Негативні наслідки
1	Швидке впровадження передових методів банківської діяльності	1	Імовірність зосередження іноземних банків лише на спекулятивній діяльності
2	Зростання обсягів кредитних ресурсів	2	Спроможність іноземних банків пропонувати дешевші кредитні ресурси справлятиме тиск на фінансово нестійку вітчизняну банківську систему
3	Збільшення капіталізації банківської системи	3	Підвищення чутливості банківської системи країни до світових фінансових криз
4	Розширення асортименту банківських послуг і зниження їх ціни	4	Загострення проблеми управління фінансовими потоками
5	Впровадження міжнародного досвіду реорганізації та реструктуризації банків	5	Ускладнення банківського нагляду за операціями філій іноземних банків
6	Підвищення рівня кваліфікації працівників банківського сектору	6	Імовірність збільшення спекулятивних операцій та операцій з відмивання "брудних" грошей
7	Посилення конкуренції на ринку банківських послуг		
8	Залучення в економіку закордонних інвестиційних ресурсів		
9	Оздоровлення фінансового сектору країни та підтримання платіжного балансу		

Інші відстоюють протилежну позицію. Дехто пропонує висунути певні умови та встановити низку обмежень.

Так, на думку професора М.Савлука, доступ на український ринок можуть отримати лише найнадійніші іноземні банки, які володіють власним капіталом у розмірі не менше 1 млрд. євро, мають високий рейтинг і представляють країну, котра дозволяє відкривати філії українських банків на своїй території. Крім того, з огляду на сучасний рівень розвитку вітчизняного банківського сектору, пропонується встановити верхню межу участі іноземного капіталу в національній банківській системі — не вище 40% [25, с. 8].

Голова Ради Національного банку України академік В.Геєць теж вважає, що необхідно допустити іноземний капітал у вітчизняну банківську систему, однак потрібно зберегти й певний рівень її незалежності. Він також дотримується думки про те, що українській банківській системі потрібен процес злиттів та поглинань, аби сформувати великі конкурентоспроможні банки [26, с. 8].

Професор О.Дзюблук також пропонує зважено підходити до вирішення питання про допуск іноземних філій у вітчизняний банківський сектор. Так, зокрема, він зазначає, що слід ужити заходів, покликаних запобігти кризі національної банківської системи. Йдеться, зокрема, про:

- встановлення верхньої межі участі іноземного капіталу в українській банківській системі на рівні 30%;
- заборону на відкриття філій бан-

ками з офшорних зон і надання дозволу лише тим іноземним банкам, які мають високі показники рейтингу від провідних рейтингових агенцій;

- запровадження вимог щодо закріплення за філіями приписного капіталу, еквівалентного вимогам до розміру капіталу банків — резидентів України;

- виконання філіями всіх економічних нормативів, встановлених НБУ;

- розширення повноважень Національного банку в царині отримання інформації про закордонні материнські банки та контролю за діяльністю філій у нашій країні;

- тимчасові обмеження на здійснення філіями іноземних банків певних видів операцій, передусім щодо депозитного та кредитного обслуговування окремих груп клієнтів [27, с. 18].

Схожі позиції обстоює й Асоціація українських банків. Зокрема, у рамках процедури реєстрації філій іноземних банків слід передбачити додаткові заходи перестороги, покликані не допустити в Україну банківські установи із сумнівною репутацією або такі, що орієнтуються на проведення ризикових операцій з грошима кредиторів і вкладників. Асоціація пропонує встановити мінімальний статутний капітал іноземного банку в розмірі 500 млн. євро, а його кредитний рейтинг, за класифікацією однієї з провідних міжнародних агенцій, повинен бути не нижчим, ніж показник "А". Регулювання діяльності таких філій має здійснювати НБУ відповідно до національного законодавства. Дозвіл на відкриття філій іно-

земні банки зможуть отримати лише через десять років після вступу України до СОТ, а також за умови набуття нашою країною суверенного рейтингу не нижче показника "А".

Зауважимо, що такий рейтинг іще довго залишатиметься недоступним для України, а тому ця умова фактично унеможливує доступ іноземних філій до національної банківської системи. Викликають сумнів також доцільність та обґрунтованість запропонованої норми про заборону для філій здійснювати певні види операцій, зокрема залучати вклади населення, проводити операції на фондовому ринку тощо [28].

З огляду на важливість питання та необхідність його вирішення, Національний банк має намір власним нормативним документом дозволити іноземним банкам відкривати філії в Україні. Чинне законодавство цього не забороняє, проте сам механізм не врегульовано. Крім того, згідно з вітчизняними законами, НБУ може самостійно регулювати доступ іноземного капіталу в нашу країну. При розробці інструкції про умови доступу філій іноземних банків на український ринок Національний банк має намір керуватися низкою принципів, сформульованих у відповідному законопроекті, розробленому НБУ, але не схваленому Верховною Радою — в листопаді 2005 року парламент ухвалив відмовитися дозволити іноземним банкам відкривати філії в Україні [29].

Водночас надмірна активність іноземних банків щодо придбання вітчизняних банківських установ потребує від НБУ адекватних дій. Відповідно до законодавства Національний банк може обмежити приплив інвестицій у банки з певних країн, лімітувати обсяг інвестицій іноземних комерційних банків — як державних, так і недержавних. За словами першого заступника Голови НБУ Анатолія Шаповалова, найближчим часом з'явиться відповідна постанова Національного банку України. Найдискусійнішим залишається питання про максимальний обсяг іноземних інвестицій у вітчизняну банківську систему. Тут важливо не вдаватися до недостатньо виважених та необґрунтованих рішень [30].

ВИСНОВКИ

1. Стратегічним напрямом розвитку банківської системи України має стати її спрямованість у світовий банківський простір на основі глобалізації фінансових ринків.

2. Основою інтеграції національної банківської системи у світову є концентрація українського банківського капіталу і зростання капіталізації, що сприятиме підвищенню фінансової стійкості та надійності вітчизняних банків.

3. Посилення конкуренції на ринку банківських послуг України сприятиме зниженню вартості фінансових ресурсів та полегшенню доступу до них для підприємств і населення.

4. Збільшення присутності іноземного капіталу в національній банківській системі має відбуватися з урахуванням усіх позитивних і негативних чинників, потенційних ризиків на основі світового досвіду, щоб забезпечити дотримання національних інтересів та уникнути загроз фінансовій безпеці країни.

Література

1. Луцишин З.О. Трансформація світової фінансової системи в умовах глобалізації. — К.: Видавничий центр "Друк", 2002. — 320 с.

2. Міжнародні фінанси / За ред. О.І.Розача. — К.: Либідь, 2003. — 784 с.

3. Шевчук В., Атаманчук З. Іноземні банки як чинник лібералізації ринку фінансових послуг // Вісник Тернопільської академії народного господарства. — 2005. — № 5—1.

4. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. В.М. Гейця. — К.: Ін-т екон. прогноз., Фенікс, 2003. — 1008 с.

5. Иностранные банки в Латинской Америке в контексте структурных ре-

форм и финансовой глобализации / Отв. редактор И.К. Шереметьев. — М.: Наука, 2002. — 239 с.

6. Еришов М., Зубов В. Возможности и риски финансовой интеграции // Вопросы экономики. — 2005. — № 12.

7. www.thebanker.com/news/fullstory.php/aid/1699/Top_1000_World_Banks.html.

8. Трофимова Е. Банковские системы стран СНГ: разные перспективы, но общие риски // Банковские технологии. — 2005. — № 2.

9. Гусев С. Австрийцы станут первыми // Компаньон. — 2005. — № 35.

10. www.expert.ua/articles/6/0/1489/.

11. Долишній М., Другов О. Проблеми та перспективи підтримки банками розвитку економіки регіонів // Економіка України. — 2005. — № 9.

12. Еришов М. Банковская система и развитие российской экономики // Мировая экономика и международные отношения. — 2005. — № 3.

13. www.delo.ua/ru/news/3415.html?PHPSESSID=1109d6cf947e6650fc41a0fcd0d107d3.

14. www.korrespondent.net/main/139788.

15. www.korrespondent.net/main/135362.

16. www.delo.ua/ru/news/3766.html?PHPSESSID=dfd0e3fb6190073780f6054393195b33.

17. www.delo.ua/ru/news/9937.html?PHPSESSID=b4b12e802b9c3d4f6074aa7ff1429cbf.

18. www.investgazeta.net/?p=news&news_id=20993.

19. [\[dex.php?action=article&r_id=8&article_id=27203&arc\]\(http://dex.php?action=article&r_id=8&article_id=27203&arc\)](http://www.dsnews.com.ua/archive/in-</p>
</div>
<div data-bbox=)

20. Криклій А.С., Васильченко З.М., Алексеенко Л.М., Боровікова М.Д. Інвестиційна діяльність і капіталізація банків: питання теорії і практики // Економіка та держава. — 2005. — № 11.

21. Зимова В. Про інтеграційні процеси у світовому фінансовому просторі // Економіка України. — 2006. — № 1.

22. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. — 759 с.

23. Суворов А. Реформирование банковской системы Китая // Банковское дело. — 2005. — № 11.

24. Ян Цзайпин. Внешняя либерализация банковской системы Китая // Банковское дело. — 2005. — № 11.

25. Савлук М. Банківська система — барометр економіки // Урядовий кур'єр. — 2005. — № 212.

26. Атанасов В. Экономический рост не только не превышает 2,4%, но может быть и отрицательным // Профиль Украина. — 2006. — № 4.

27. Дзюблюк О. Грошово-кредитна система України у контексті глобалізаційних процесів // Вісник Тернопільського державного економічного університету. — 2006. — № 2.

28. www.aub.com.ua/ua/news/?_m=publications&t=rec&c=view&id=4988.

29. www.korespondent.net/main/45606.

30. www.dsnews.com.ua/index.php?action=article&r_id=8&article_id=24031.

ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ (за серпень 2006 року)*

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс	№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	100 BGL	100 левів (Болгарія)	326.9925	18	470 MTL	100 мальтійських лір	1489.7088
2	986 BRL	100 бразильських реалів	230.5410	19	484 MXN	100 мексиканських нових песо	46.4206
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	121.3621	20	496 MNT	10000 монгольських тугриків	43.1993
4	410 KRW	1000 вонів Республіки Корея	5.2945	21	554 NZD	100 новозеландських доларів	310.8901
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	3.1568	22	586 PKR	100 пакистанських рупій	8.3748
6	981 GEL	100 грузинських ларі	286.1190	23	604 PEN	100 перуанських нових сол	155.8642
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	64.9588	24	642 ROL	100 румунських леїв	180.0484
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	87.9209	25	705 SIT	100 словенських толарів	2.6686
9	376 ILS	100 ізраїльських нових шекелів	112.9501	26	682 SAR	100 саудівських ріялів	134.6523
10	356 INR	1000 індійських рупій	107.9867	27	760 SYP	100 сирійських фунтів	9.6725
11	364 IRR	1000 іранських ріалів	0.5506	28	901 TWD	100 нових тайваньських доларів	15.4203
12	368 IQD	100 іракських динарів	0.3420	29	972 TJS	100 таджицьких сомоні	150.6698
13	196 CYP	100 кіпрських фунтів	1112.2296	30	952 XOF	1000 франків КФА	9.7669
14	417 KGS	100 киргизьких сомів	12.6661	31	152 CLP	1000 чилійських песо	9.3562
15	414 KWD	100 кувейтських динарів	1746.1964	32	191 HRK	100 хорватських кун	88.2113
16	422 LBP	1000 ліванських фунтів	3.3399	33	255	100 доларів США за розр. із Індією	404.0000
17	434 LYD	100 лівійських динарів	389.0601				

* Курс встановлено з 01.08.2006 року.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Офіційний курс гривні який встановлюється Національним банком

№ п/п	Код валюти	Назва валюти					
			01.08.2006 р.	02.08.2006 р.	03.08.2006 р.	04.08.2006 р.	05.08.2006 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	386.7164	384.5825	386.7506	384.8322	384.8322
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	942.1796	942.4155	947.4441	951.9069	951.9069
3	031 AZM	100 азербайджанських манатів	568.4376	568.4376	568.6937	568.7577	568.7577
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236
5	208 DKK	100 датських крон	86.4046	86.3481	86.6225	86.5074	86.5074
6	840 USD	100 доларів США	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000
7	233 EEK	100 естонських крон	41.2060	41.1802	41.3060	41.2512	41.2512
8	352 ISK	100 ісландських крон	6.9386	6.9650	7.0804	7.1517	7.1517
9	124 CAD	100 канадських доларів	449.4169	445.6869	447.5445	448.8460	448.8460
10	398 KZT	100 казахстанських тенге	4.2648	4.2551	4.2408	4.2281	4.2281
11	428 LVL	100 латвійських латів	926.3412	925.7608	928.4571	927.3570	927.3570
12	440 LTL	100 литовських літів	186.7277	186.6107	187.1811	186.9325	186.9325
13	498 MDL	100 молдовських лейв	37.8995	37.8887	37.8813	37.8723	37.8723
14	578 NOK	100 норвезьких крон	82.0115	81.8248	82.0749	82.0076	82.0076
15	985 PLN	100 польських злотих	163.7834	163.9474	164.3063	164.5189	164.5189
16	643 RUB	10 російських рублів	1.8829	1.8814	1.8871	1.8840	1.8840
17	702 SGD	100 сингапурських доларів	320.1577	319.5286	319.1600	319.8892	319.8892
18	703 SKK	100 словацьких крон	16.9177	16.9160	16.9677	17.0032	17.0032
19	792 TRL	100 турецьких лір	339.1549	336.4645	335.2173	337.1327	337.1327
20	795 TMM	10000 туркменських манатів	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115
21	348 HUF	1000 угорських форинтів	23.6834	23.5837	23.6497	23.6209	23.6209
22	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.4116	0.4117	0.4117	0.4117	0.4117
23	203 CZK	100 чеських крон	22.6000	22.6239	22.6827	22.6988	22.6988
24	752 SEK	100 шведських крон	69.8293	69.9575	70.2568	70.1299	70.1299
25	756 CHF	100 швейцарських франків	410.3185	409.9310	410.8964	409.9076	409.9076
26	156 CNY	100 юанів женьміньбі (Китай)	63.3626	63.3385	63.3521	63.3089	63.3089
27	392 JPY	1000 японських єн	44.2143	44.0056	44.0018	43.9554	43.9554
28	978 EUR	100 євро	644.7335	644.3295	646.2990	645.4405	645.4405
29	960 XDR	100 СПЗ	749.3516	749.6085	750.7452	749.4705	749.4705

			16.08.2006 р.	17.08.2006 р.	18.08.2006 р.	19.08.2006 р.	20.08.2006 р.	21.08.2006 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	384.7288	386.0913	386.9523	383.0209	383.0209	383.0209
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	953.9264	955.4074	957.7227	950.2477	950.2477	950.2477
3	031 AZM	100 азербайджанських манатів	570.1705	570.1705	570.3637	570.4925	570.4925	570.4925
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236
5	208 DKK	100 датських крон	86.1318	86.5933	87.1649	86.6461	86.6461	86.6461
6	840 USD	100 доларів США	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000
7	233 EEK	100 естонських крон	41.0704	41.2899	41.5675	41.3189	41.3189	41.3189
8	352 ISK	100 ісландських крон	7.1078	7.2249	7.3374	7.2722	7.2722	7.2722
9	124 CAD	100 канадських доларів	446.4757	450.4577	452.1618	449.8337	449.8337	449.8337
10	398 KZT	100 казахстанських тенге	4.1171	4.0934	4.0778	4.0762	4.0762	4.0762
11	428 LVL	100 латвійських латів	923.2938	928.3611	934.6020	928.8807	928.8807	928.8807
12	440 LTL	100 литовських літів	186.1134	187.1080	188.3658	187.2396	187.2396	187.2396
13	498 MDL	100 молдовських лейв	37.8964	37.9089	37.9141	37.9183	37.9183	37.9183
14	578 NOK	100 норвезьких крон	80.0364	80.5946	80.5137	80.0918	80.0918	80.0918
15	985 PLN	100 польських злотих	165.3959	166.3439	167.9812	166.2940	166.2940	166.2940
16	643 RUB	10 російських рублів	1.8820	1.8857	1.8898	1.8888	1.8888	1.8888
17	702 SGD	100 сингапурських доларів	319.4058	319.7933	321.3069	320.9238	320.9238	320.9238
18	703 SKK	100 словацьких крон	17.1181	17.2118	17.3831	17.2249	17.2249	17.2249
19	792 TRL	100 турецьких лір	344.0110	348.1792	350.6899	350.2172	350.2172	350.2172
20	795 TMM	10000 туркменських манатів	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115
21	348 HUF	1000 угорських форинтів	23.3440	23.3990	23.7325	23.3385	23.3385	23.3385
22	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.4115	0.4115	0.4115	0.4115	0.4115	0.4115
23	203 CZK	100 чеських крон	22.8745	23.0033	23.2083	23.0162	23.0162	23.0162
24	752 SEK	100 шведських крон	69.7279	70.1409	70.7406	70.2070	70.2070	70.2070
25	756 CHF	100 швейцарських франків	406.2796	409.2269	412.1868	408.7122	408.7122	408.7122
26	156 CNY	100 юанів женьміньбі (Китай)	63.1132	63.2158	63.3735	63.3266	63.3266	63.3266
27	392 JPY	1000 японських єн	43.3144	43.4463	43.7796	43.5853	43.5853	43.5853
28	978 EUR	100 євро	642.6125	646.0465	650.3895	646.5010	646.5010	646.5010
29	960 XDR	100 СПЗ	748.3510	749.8678	752.6933	750.7943	750.7943	750.7943

щодо іноземних валют, України щоденно (за серпень 2006 року)

Офіційний курс

	06.08.2006 р.	07.08.2006 р.	08.08.2006 р.	09.08.2006 р.	10.08.2006 р.	11.08.2006 р.	12.08.2006 р.	13.08.2006 р.	14.08.2006 р.	15.08.2006 р.
	384.8322	384.1327	384.8218	383.7868	386.0795	388.6499	388.6499	388.6499	387.7494	384.7705
	951.9069	955.7568	962.7967	962.2581	963.1120	961.6092	961.6092	961.6092	957.4614	952.4120
	568.7577	568.6937	568.8218	569.0141	569.2707	569.3990	569.3990	569.3990	569.6560	569.8488
	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236
	86.5074	86.5772	86.9721	86.8965	87.1766	87.0277	87.0277	87.0277	86.4714	86.0845
	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000
	41.2512	41.2867	41.4739	41.4384	41.5675	41.4965	41.4965	41.4965	41.2318	41.0478
	7.1517	7.1547	7.1784	7.1101	7.1542	7.1593	7.1593	7.1593	7.1357	7.1015
	448.8460	445.7604	448.4623	451.2280	451.0329	451.1698	451.1698	451.1698	449.4792	447.9418
	4.2281	4.1957	4.1547	4.1275	4.1204	4.1211	4.1211	4.1211	4.1198	4.1198
	927.3570	928.2885	932.3635	931.5654	934.4677	932.7374	932.7374	932.7374	926.9217	922.9185
	186.9325	187.0934	187.9417	187.7808	188.3658	188.0441	188.0441	188.0441	186.8447	186.0111
	37.8723	37.8652	37.8612	37.8572	37.8586	37.8637	37.8637	37.8637	37.8711	37.8813
	82.0076	81.9428	82.3666	81.9735	81.8615	81.6703	81.6703	81.6703	81.0831	80.3025
	164.5189	165.1952	167.6073	167.4378	168.1505	167.6120	167.6120	167.6120	166.8186	165.6459
	1.8840	1.8864	1.8917	1.8889	1.8886	1.8932	1.8932	1.8932	1.8848	1.8830
	319.8892	320.4027	320.7577	321.1181	321.1483	321.7914	321.7914	321.7914	320.3265	319.3571
	17.0032	17.0133	17.2220	17.2576	17.4110	17.3525	17.3525	17.3525	17.2520	17.0968
	337.1327	338.9098	344.4583	344.4011	347.4303	348.1386	348.1386	348.1386	348.7041	344.4671
	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115
	23.6209	23.6438	24.0076	23.9551	24.1260	24.0153	24.0153	24.0153	23.8710	23.4495
	0.4117	0.4117	0.4117	0.4117	0.4117	0.4117	0.4117	0.4117	0.4117	0.4117
	22.6988	22.7800	22.9521	22.9552	23.1513	23.1431	23.1431	23.1431	23.0406	22.8416
	70.1299	69.9986	70.6505	70.6054	70.9606	70.6582	70.6582	70.6582	70.1633	69.8070
	409.9076	409.4024	412.8022	411.9771	412.8409	411.7697	411.7697	411.7697	408.3666	406.3130
	63.3089	63.2957	63.3716	63.3371	63.3056	63.3548	63.3548	63.3548	63.3152	63.2911
	43.9554	43.7489	43.8848	43.8977	43.8948	43.9831	43.9831	43.9831	43.5286	43.2964
	645.4405	645.9960	648.9250	648.3695	650.3895	649.2785	649.2785	649.2785	645.1375	642.2590
	749.4705	750.5979	753.6065	752.8964	754.1917	752.9290	752.9290	752.9290	750.0973	748.5097
	22.08.2006 р.	23.08.2006 р.	24.08.2006 р.	25.08.2006 р.	26.08.2006 р.	27.08.2006 р.	28.08.2006 р.	29.08.2006 р.	30.08.2006 р.	31.08.2006 р.
	385.5848	385.0309	385.0309	385.0309	385.0309	385.0309	386.6185	382.5984	385.6221	385.5325
	958.2983	953.7235	953.7235	953.7235	953.7235	953.7235	955.2724	956.9208	958.9385	960.3279
	570.8150	571.0086	571.0086	571.0086	571.0086	571.0086	571.3316	571.9139	572.2380	572.6273
	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236
	87.4403	86.7184	86.7184	86.7184	86.7184	86.7184	86.7126	86.6430	86.6925	86.7741
	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000
	41.6966	41.3512	41.3512	41.3512	41.3512	41.3512	41.3512	41.3125	41.3383	41.3706
	7.2409	7.2010	7.2010	7.2010	7.2010	7.2010	7.1826	7.2183	7.2293	7.2838
	451.8071	451.9145	451.9145	451.9145	451.9145	451.9145	454.2624	455.7248	455.3034	456.1727
	4.0647	4.0510	4.0510	4.0510	4.0510	4.0510	4.0478	4.0326	4.0323	4.0323
	937.5047	929.6063	929.6063	929.6063	929.6063	929.6063	929.7399	928.7356	929.3161	930.0417
	188.9509	187.3859	187.3859	187.3859	187.3859	187.3859	187.3859	187.2104	187.3274	187.4736
	37.9166	37.9143	37.9143	37.9143	37.9143	37.9143	37.9178	37.9135	37.9160	37.9212
	81.0648	80.5987	80.5987	80.5987	80.5987	80.5987	80.4434	80.4530	80.4233	80.2565
	167.1730	165.8777	165.8777	165.8777	165.8777	165.8777	165.7078	164.2777	163.7064	163.5155
	1.8910	1.8916	1.8916	1.8916	1.8916	1.8916	1.8870	1.8866	1.8882	1.8887
	321.6058	320.6651	320.6651	320.6651	320.6651	320.6651	320.8719	320.4442	321.0583	320.7835
	17.3269	17.1825	17.1825	17.1825	17.1825	17.1825	17.2007	17.1413	17.1393	17.1463
	349.4053	346.9387	346.9387	346.9387	346.9387	346.9387	346.1962	339.2464	342.4599	343.3089
	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115
	23.4208	23.3130	23.3130	23.3130	23.3130	23.3130	23.4720	23.3923	23.4843	23.4295
	0.4113	0.4113	0.4113	0.4113	0.4113	0.4113	0.4113	0.4111	0.4111	0.4111
	23.1869	22.9695	22.9695	22.9695	22.9695	22.9695	23.0202	22.9586	22.9290	22.9144
	70.8409	70.3474	70.3474	70.3474	70.3474	70.3474	70.3191	69.9075	69.9300	69.9642
	413.3098	410.0944	410.0944	410.0944	410.0944	410.0944	409.5234	409.0621	410.0444	410.5207
	63.3974	63.3909	63.3909	63.3909	63.3909	63.3909	63.3636	63.3570	63.4246	63.4523
	43.6599	43.3737	43.3737	43.3737	43.3737	43.3737	43.3970	43.1365	43.2529	43.1309
	652.4095	647.0060	647.0060	647.0060	647.0060	647.0060	647.0060	646.4000	646.8040	647.3090
	752.8381	751.2466	751.2466	751.2466	751.2466	751.2466	750.6771	748.9848	750.5332	751.7051

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Інформація з першоджерел

Зміни і доповнення до Державного реєстру банків, внесені у серпні 2006 р., а також зміни і доповнення до переліку операцій, на здійснення яких банки отримали банківську ліцензію та письмовий дозвіл Національного банку України на здійснення операцій, внесені у серпні 2006 р.¹

А. Зміни і доповнення до Державного реєстру банків

Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний капітал, грн.	Дата реєстрації банку	Реєстраційний номер	Юридична адреса
м. Київ і Київська область					
Акціонерний комерційний банк "ПРАВЕКС-БАНК"	ВАТ	141 499 139	29.12.1992 р.	139	м. Київ, вул. Кловський узвіз, 9/2
Відкрите акціонерне товариство Комерційний банк "Хрещатик"	ВАТ	250 000 000	19.05.1993 р.	172	м. Київ, вул. Хрещатик, 8-а
Акціонерний комерційний банк "Аркада"	ВАТ	146 445 042	23.06.1993 р.	177	м. Київ, вул. Суворова, 4/6
Акціонерний комерційний банк "Форум"	ВАТ	370 000 000	31.01.1994 р.	231	м. Київ, бул. Верховної Ради, 7
Акціонерний банк "Київська Русь"	ЗАТ	45 330 000	30.05.1996 р.	258	м. Київ, вул. Хорива, 11-а
Відкрите акціонерне товариство "Кредитпромбанк"	ВАТ	449 000 000	20.05.1997 р.	266	м. Київ, бул. Дружби Народів, 38
Акціонерний банк "ІНГ Банк Україна"	ЗАТ	304 760 925	15.12.1997 р.	271	м. Київ, вул. Спаська, 30-а
Товариство з обмеженою відповідальністю "АРТЕМ-БАНК"	ТОВ	69 000 000	06.08.2002 р.	280	м. Київ, вул. Артема, 103
Товариство з обмеженою відповідальністю "Фортуна-банк"	ТОВ	60 000 000	17.10.2002 р.	282	м. Київ, вул. Боричів Тік, 35-в
Товариство з обмеженою відповідальністю "Комерційний банк "Дельта"	ТОВ	260 000 000	15.02.2006 р.	304	м. Київ, вул. Щорса, 36-б
Запорізька область					
АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ІНДУСТРІАЛБАНК"	ВАТ	266 494 168	16.10.1991 р.	36	м. Запоріжжя, вул. Сорок років Радянської України, 39-д
Акціонерний банк "ТАС-Бізнесбанк"	ВАТ	85 000 000	21.10.1991 р.	45	м. Запоріжжя, вул. Південноукраїнська, 2-а
Одеська область					
Закрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Одеса-банк"	ЗАТ	32 794 000	17.10.1991 р.	38	м. Одеса, вул. Княжеська, 32
Акціонерний комерційний банк "ІМЕКСБАНК"	ВАТ	185 000 000	29.03.1994 р.	241	м. Одеса, просп. Гагаріна, 12-а
Товариство з обмеженою відповідальністю комерційний банк "СоцКом Банк"	ТОВ	59 250 000	05.03.2003 р.	286	м. Одеса, вул. Заньковецька, 7
Сумська область					
Відкрите акціонерне товариство Акціонерний Банк "СТОЛИЧНИЙ" (колишня назва — Акціонерний Банк "СТОЛИЧНИЙ")	ВАТ	27 835 000	22.10.1993 р.	202	м. Суми, вул. Харківська, 1
Харківська область					
Відкрите акціонерне товариство "Мегабанк"	ВАТ	115 000 000	28.10.1991 р.	58	м. Харків, вул. Артема, 30
Акціонерний Східно-Український Банк "Грант"	ЗАТ	40 000 000	29.10.1991 р.	62	м. Харків, вул. Данилевського, 19

Б. Зміни і доповнення до переліку операцій, на здійснення яких банки отримали банківську ліцензію та письмовий дозвіл Національного банку України на здійснення операцій

Назва банку	Юридична адреса	Банківська ліцензія		Письмовий дозвіл на здійснення операцій		Перелік операцій, на здійснення яких банки отримали письмовий дозвіл на здійснення операцій ²	Заходи впливу, які вжито до банків
		Номер	Дата	Номер	Дата		
1	2	3	4	5	6	7	8
м. Київ і Київська область							
Відкрите акціонерне товариство "СЕБ Банк"	м. Київ, вул. Червоноармійська, 10	4	24.05.2006 р.	4-1	24.05.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22	
Акціонерний комерційний банк "Легбанк"	м. Київ, вул. Жилианська, 27	45	04.12.2001 р.	45-4	03.08.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,+17,18,19,20,21,22	

¹ "Офіційний список банків України, включених до Державного реєстру банків, та перелік операцій, на здійснення яких банки отримали банківську ліцензію та письмовий дозвіл Національного банку України на здійснення операцій" опубліковано у "Віснику НБУ" № 7, 2006 р. Зміни і доповнення, внесені до Державного реєстру банків та до переліку операцій, виділено червоним кольором. Примітки у колонці "Заходи впливу, які вжито до банків" викладено відповідно до рішень комісії з питань нагляду та регулювання діяльності банків. Назви банків подаються за орфографією статутів.

1	2	3	4	5	6	7	8
Акціонерний банк "Старокиївський банк"	м. Київ, вул. Микільсько-Ботанічна, 6/8	130	14.01.2002 р.	130-1	14.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,13,14,15,18,19,20,21	
Відкрите акціонерне товариство комерційний банк "Інтербанк"	м. Київ, вул. Корольова, 5-а	102	03.08.2006 р.	102-3	03.08.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22	Примітка. Банківську ліцензію та письмовий дозвіл на здійснення операцій видано у зв'язку зі зміною назви банку
Відкрите акціонерне товариство "Універсальний Банк Розвитку та Партнерства"	м. Київ, вул. Дегтярівська, 48	140	04.10.2001 р.	140-4	22.08.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,+22	
Дніпропетровська область							
ЗАКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "СИГМАБАНК"	м. Дніпропетровськ, вул. Барикадна, 5/7	228	14.08.2006 р.	228-1	14.08.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,12,13,14	
Сумська область							
Відкрите акціонерне товариство Акціонерний Банк "СТОЛИЧНИЙ"	м. Суми, вул. Харківська, 1	114	14.08.2006 р.	114-1	14.08.2006 р.	13,14,18,19,20,21	Примітка. Банківську ліцензію та письмовий дозвіл на здійснення операцій видано у зв'язку зі зміною назви банку

² **Банківські операції, які банки мають право здійснювати на підставі банківської ліцензії:** 1Л — приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб; 2Л — відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів і банків-кореспондентів, у тому числі переказ грошових коштів із цих рахунків за допомогою платіжних інструментів та зарахування коштів на них; 3Л — розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик. *Операції та угоди, які банки мають право здійснювати за наявності банківської ліцензії без отримання письмового дозволу:* 1Н — надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі; 2Н — придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, беручи на себе ризик виконання таких вимог та приймання платежів (факторинг); 3Н — лізинг; 4Н — послуги з відповідального зберігання та надання в оренду сейфів для зберігання цінностей і документів; 5Н — випуск, купівля, продаж і обслуговування чеків, векселів та інших оборотних платіжних інструментів; 6Н — випуск банківських платіжних карток і здійснення операцій з використанням цих карток; 7Н — надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських операцій. **Операції, які банки мають право здійснювати за умови отримання письмового дозволу Національного банку України:** *Операції з валютними цінностями:* 1 — неторговельні операції з валютними цінностями; 2 — ведення рахунків клієнтів (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України; 3 — ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) у іноземній валюті; 4 — ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України; 5 — відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними; 6 — відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними; 7 — залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України; 8 — залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках; 9 — операції з банківськими металами на валютному ринку України; 10 — операції з банківськими металами на міжнародних ринках; 11 — інші операції з валютними цінностями на міжнародних ринках; 12 — емісія власних цінних паперів; 13 — організація купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів; 14 — здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені (включаючи андерайтинг); 15 — здійснення інвестицій у статутні фонди та акції інших юридичних осіб; 16 — здійснення випуску, обігу, погашення (розповсюдження) державної та іншої грошової лотереї; 17 — перевезення валютних цінностей та інкасація коштів. *Операції за дорученням клієнтів або від свого імені:* 18 — операції з інструментами грошового ринку; 19 — операції з інструментами, що базуються на обмінних курсах та відсотках; 20 — операції з фінансовими ф'ючерсами та опціонами; 21 — довірче управління коштами та цінними паперами за договорами з юридичними та фізичними особами. *Депозитарна діяльність і діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів:* 22 — депозитарна діяльність зберігача цінних паперів; 23 — діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

Цифра зі знаком "+" означає номер операції, на здійснення якої банк одержав право; зі знаком "-" — втратив право, цифра із символом "s" означає номер операції, здійснення якої для даного банку певною мірою обмежене.

Банки, вилучені з Державного реєстру банків у серпні 2006 р.

Назва банку	Номер реєстрації банку	Дата реєстрації банку	Дата закриття банку	Підстава для закриття банку
Товариство з обмеженою відповідальністю "Європейський банк розвитку та заощаджень"	142	13.01.1993 р.	17.08.2006 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 17.08.2006 р. №228

Банки, включені до Державного реєстру банків у серпні 2006 р.

Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний капітал, грн.	Дата реєстрації	Реєстраційний номер	Юридична адреса
м. Київ і Київська область					
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "БАНК БОГУСЛАВ"	ТОВ	40 000 000	04.08.2006 р.	307	м. Київ, вул. Нижньоюрківська, 81
Відкрите акціонерне товариство Комерційний Банк "Іпобанк"	ВАТ	38 000 000	10.08.2006 р.	309	м. Київ, бул. Івана Лепсе, 16
ЗАКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ФІНАНСБАНК"	ЗАТ	43 088 311	28.08.2006 р.	310	м. Київ, вул. Червоноармійська, 77-а (літера з)
Дніпропетровська область					
ЗАКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "КОНКОРД"	ЗАТ	22 000 000	07.08.2006 р.	308	м. Дніпропетровськ, вул. Артема, 94

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготувала головний економіст департаменту реєстрації та ліцензування банків Національного банку України Олена Сілецька.

ЕКСКЛЮЗИВ

Основні показники діяльності банків України на 1 вересня 2006 року

№ п/п	Назва показника	01.01. 2001 р.	01.01. 2002 р.	01.01. 2003 р.	01.01. 2004 р.	01.01. 2005 р.	01.01. 2006 р.	01.09. 2006 р.
1	Кількість зареєстрованих банків	195	189	182	179	181	186	190
2	Вилучено з Державного реєстру банків (з початку року)	9	9	12	8	4	1	5
3	Кількість банків, що перебувають у стадії ліквідації	38	35	24	20	20	20	20
4	Кількість діючих банків	153	152	157	158	160	165	166
4.1	Із них: з іноземним капіталом;	21.0	21	20	19	19	23	30
4.1.1	у тому числі зі 100-відсотковим іноземним капіталом	7	6	7	7	7	9	11
5	Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %	13.3	12.5	13.7	11.3	9.6	19.5	22.2
Активи, млн. грн.								
1	Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	39 866	50 785	67 774	105 539	141 497	223 024	283 291
1.1	Чисті активи (скориговані на резерви за активними операціями)	37 129	47 591	63 896	100 234	134 348	213 878	271 972
2	Високоліквідні активи	8 270	7 744	9 043	16 043	23 595	36 482	36 222
3	Кредитний портфель	23 637	32 097	46 736	73 442	97 197	156 385	215 469
3.1	У тому числі: кредити, надані суб'єктам господарювання;	18 216	26 564	38 189	57 957	72 875	109 020	138 020
3.2	кредити, надані фізичним особам	941	1 373	3 255	8 879	14 599	33 156	57 540
4	Довгострокові кредити	3 309	5 683	10 690	28 136	45 531	86 227	123 839
4.1	У тому числі довгострокові кредити, надані суб'єктам господарювання	2 761	5 125	9 698	23 239	34 693	58 528	75 131
5	Проблемні кредити (прострочені та сумнівні)	2 679	1 863	2 113	2 500	3 145	3 379	4 325
6	Вкладення в цінні папери	2 175	4 390	4 402	6 534	8 157	14 338	13 199
7	Резерви за активними операціями банків	2 737	3 194	3 905	5 355	7 250	9 370	11 670
	Відсоток виконання формування резерву	61.5	85.4	93.3	98.2	99.7	100.05	100.14
7.1	У тому числі резерв на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями	2 336	2 963	3 575	4 631	6 367	8 328	10 537
Пасиви, млн. грн.								
1	Пасиви, всього	37 129	47 591	63 896	100 234	134 348	213 878	271 972
2	Балансовий капітал	6 507	7 915	9 983	12 882	18 421	25 451	32 314
2.1	У тому числі: статутний капітал	3 671	4 573	5 998	8 116	11 605	16 111	20 969
2.2	частка капіталу в пасивах	17.5	16.6	15.6	12.9	13.7	11.9	11.9
3	Зобов'язання банків	30 622	39 676	53 913	87 352	115 927	188 427	239 658
3.1	У тому числі кошти суб'єктів господарювання;	13 071	15 653	19 703	27 987	40 128	61 214	68 801
3.1.1	із них строкові кошти суб'єктів господарювання	2 867	4 698	6 161	10 391	15 377	26 807	31 775
3.2	Кошти фізичних осіб;	6 649	11 165	19 092	32 113	41 207	72 542	89 003
3.2.1	із них строкові кошти фізичних осіб	4 569	8 060	14 128	24 861	33 204	55 257	67 712
Довідково								
1	Регулятивний капітал, млн. грн.	5 148	8 025	10 099	13 274	18 188	26 373	33 195
2	Адекватність регулятивного капіталу (H2)	15.53	20.69	18.01	15.11	16.81	14.95	14.08
3	Доходи, млн. грн.	7 446	8 583	10 470	13 949	20 072	27 537	25 153
4	Витрати, млн. грн.	7 476	8 051	9 785	13 122	18 809	25 367	22 487
5	Результат діяльності, млн. грн.	-30	532	685	827	1 263	2 170	2 666
6	Рентабельність активів, %	-0.09	1.27	1.27	1.04	1.07	1.31	1.69
7	Рентабельність капіталу, %	-0.45	7.50	7.97	7.61	8.43	10.39	14.24
8	Чиста процентна маржа, %	6.31	6.94	6.00	5.78	4.90	4.90	5.09
9	Чистий спред, %	7.10	8.45	7.20	6.97	5.72	5.78	5.64

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено працівниками управління аналізу діяльності системи банків департаменту методології банківського регулювання та нагляду Національного банку України.

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у серпні 2006 року

Обсяги кредитів, наданих Національним банком для підтримання ліквідності банків України у серпні 2006 р. (в розрізі інструментів)

Показники	Відсотки	
	2006 р.	У тому числі за серпень
Обсяги рефінансування банків, усього	100.00	100.00
У тому числі через:		
— кредити "овернайт", надані через постійно діючу лінію рефінансування	71.38	67.96
— кредити рефінансування, надані шляхом проведення тендера	10.55	29.17
— за кредитами рефінансування під заставу майнових прав на кошти банківського вкладу (депозиту), розміщеного в НБУ	0.21	2.87
— операції прямого РЕПО	17.87	—
— стабілізаційний кредит	—	—

Середньозважена процентна ставка за кредитами, наданими Національним банком для підтримання ліквідності банків України у серпні 2006 р.

Показники	Відсотки	
	2006 р.	У тому числі за серпень
Середньозважена процентна ставка за кредитами рефінансування, всього	11.88	9.88
У тому числі за:		
— кредитами "овернайт", наданими через постійно діючу лінію рефінансування	12.34	9.96
— кредитами, наданими шляхом проведення тендера	10.68	9.83
— за кредитами рефінансування під заставу майнових прав на кошти банківського вкладу (депозиту), розміщеного в НБУ	8.50	8.50
— операціями прямого РЕПО (розрахунково)	10.80	—
— стабілізаційним кредитом	—	—

Процентні ставки банків за кредитами та депозитами у національній валюті у серпні 2006 р.*

Показники	Відсотки річні	
	Серпень 2006 р.	
На міжбанківському ринку:		
за кредитами, наданими іншим банкам		2.9
за кредитами, отриманими від інших банків		3.0
за депозитами, розміщеними в інших банках		9.4
за депозитами, залученими від інших банків		9.3
На небанківському ринку:		
за кредитами**		14.6
за депозитами		7.3

* За щоденною звітністю банків; з урахуванням вартості пролонгованих кредитів (депозитів).

** Без урахування ставок за кредитами "овердрафт".

Темпи зростання грошової маси у серпні 2006 р.

Агрегати грошової маси	01.01.2006 р.	01.02.2006 р.	01.03.2006 р.	01.04.2006 р.	01.05.2006 р.	01.06.2006 р.	01.07.2006 р.	01.08.2006 р.	01.09.2006 р.
Готівка. Гроші поза банками									
M0, % до початку року	100.0	94.3	94.6	97.4	101.3	101.4	106.8	110.0	111.9
M0 + переказані кошти в національній валюті									
M1, % до початку року	100.0	93.5	95.0	97.6	98.9	101.3	106.2	110.2	110.7
M1 + переказані кошти в іноземній валюті та інші кошти									
M2, % до початку року	100.0	97.3	98.5	100.7	103.7	106.9	110.4	114.2	116.7
M2 + цінні папери власного боргу банків									
M3, % до початку року	100.0	97.3	98.6	100.6	103.7	106.9	110.3	114.2	116.6

Примітка. Облікова ставка Національного банку України у серпні 2006 року не змінювалася і починаючи з 10 червня 2006 року становить 8.5% річних.

Починаючи з 01.08.2006 р. встановлено такі нормативи обов'язкового резервування для формування банками обов'язкових резервів (постанова Правління Національного банку України від 17.07.2006 р. № 268): за строковими коштами і вкладками (депозитами) юридичних і фізичних осіб у національній валюті — 2; за строковими коштами і вкладками (депозитами) юридичних і фізичних осіб у іноземній валюті — 3; за коштами вкладів (депозитів) юридичних і фізичних осіб у національній валюті на вимогу та коштами на поточних рахунках — 3; за коштами вкладів (депозитів) юридичних і фізичних осіб у іноземній валюті на вимогу та коштами на поточних рахунках — 5.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

О выпуске в обращение банкноты номиналом 500 гривень образца 2006 года.

Леонид Тома, Александр Толстой. *Богу — Богово.*

Статья посвящена одному из известнейших украинских философов и просветителей, имя и образ которого увековечены на памятной монете и банкноте Национального банка Украины.

О выпуске в обращение юбилейной монеты “Микола Василенко”.

Официальное сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание юбилейной монеты номиналом 2 гривни, посвященной 140-летию со дня рождения выдающегося украинского государственного и общественного деятеля, правоведа, историка Николая Прокопиевича Василенко (1866—1935). Фотоизображение аверса и реверса монеты.

О выпуске в обращение юбилейной монеты “Володимир Чехівський”.

Официальное сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание юбилейной монеты номиналом 2 гривни, посвященной 130-летию со дня рождения выдающегося украинского государственного и политического деятеля начала XIX века Владимира Мусеевича Чехивского. Фотоизображение аверса и реверса монеты.

О выпуске в обращение юбилейной монеты “10 років Конституції України”.

Официальное сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание юбилейной монеты номиналом 5 гривень, посвященной десятилетию принятия Конституции Украины. Фотоизображение аверса и реверса монеты.

О выпуске в обращение юбилейных монет “15 років незалежності України”.

Официальное сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание юбилейных монет номиналами 20 и 5 гривень, посвященных 15-летию принятия Верховным Советом Украины Акта провозглашения независимости Украины. Фотоизображения аверса и реверса монет.

О выпуске в обращение юбилейных монет “Іван Франко”.

Официальное сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание юбилейных монет номиналами 5 и 2 гривни, посвященных 150-летию со дня рождения выдающегося украинского поэта Ивана Яковлевича Франко. Фотоизображения аверса и реверса монет.

Дмитрий Гриджук. *Перспективы использования внешних заимствований с целью финансирования жилищного строительства.*

Анализируются причины подорожания недвижимости в Украине, рассматриваются перспективы использования разных источников для финансирования жилищного строительства.

Александр Пернариевский. *Анализ и оценка риска ликвидности банка.*

Рассматриваются особенности анализа риска ликвидности банка. Исследована структура этого риска, предложены показатели для оценки составляющих риска ликвидности банка в вероятностном и денежном выражении. Введен обобщающий показатель риска ликвидности банка.

Виталий Шпачук. *Структура банка: основные принципы ее эффективности.*

Рассматривается сущность и значение оптимальной структуры банка, анализируются типичные ошибки, которые допускают банки в процессе ее формирования, излагаются основные принципы создания оптимальной организационной структуры банка.

Знаки отличия от Президента Украины.

Сообщение о награждении и присвоении почетных званий работникам банковской системы Украины.

Юрий Уманцев. *Развитие национальной банковской системы в условиях глобализации мировой экономики.*

Рассмотрено влияние иностранного капитала на функционирование банковской системы Украины.

Изменения и дополнения к Государственному реестру банков, внесенные в августе 2006 г., а также изменения и дополнения к перечню операций, на осуществление которых банки получили банковскую лицензию и письменное разрешение Национального банка Украины на осуществление операций, внесенные в августе 2006 г.

Банки, исключенные из Государственного реестра банков в августе 2006 г.

Банки, включенные в Государственный реестр банков в августе 2006 г.

Основные показатели деятельности банков Украины на 1 сентября 2006 года.

Елена Береславская. *Долларизация в Украине и пути ее преодоления.*

Исследовано развитие процесса долларизации в Украине и предложены мероприятия по ее преодолению в бюджетной, монетарной и банковской системах.

Задолженность по долгосрочным кредитам в иностранной валюте от нерезидентов.

Общий внешний долг Украины по состоянию на 30.06.2006 г.

Официальный курс гривни к иностранным валютам, устанавливаемый Национальным банком Украины один раз в месяц (за август 2006 года).

Официальный курс гривни к иностранным валютам, устанавливаемый Национальным банком Украины ежедневно (за август 2006 года).

Валерий Галасюк, Виктор Галасюк. *SGMCA — упрощенный метод оценки кредитоспособности компаний на основе международных стандартов бухгалтерского учета.*

Излагается авторский метод оценки кредитоспособности заемщика, основанный на трансформации прибыли и убытков оцениваемой компании в позитивные и негативные SC-потоки.

Основные монетарные параметры денежно-кредитного рынка Украины в августе 2006 года.

Объемы кредитов, предоставленных Национальным банком для поддержания ликвидности банков Украины, средневзвешенная процентная ставка по кредитам, предоставленным Национальным банком для поддержания ликвидности банков Украины, процентные ставки банков по кредитам и депозитам в национальной валюте, динамика роста денежной массы по состоянию на 01.09.2006 г.

Роман Сухий. *Реализация принципа независимости центральных банков европейских государств. Руководящие органы центральных банков.*

На примере деятельности центральных банков Франции, Польши и Чехии анализируются особенности реализации принципа независимости центральных банков европейских государств, а также специфика работы их руководящих органов.

Награды и подарки по случаю праздника.

Фоторепортаж о награждении участников подготовки и проведения денежной реформы в Украине.

Николай Ильин. *Библиотечно-информационное обеспечение Национального банка Украины.*

Рассматривается состояние и проблемы библиотечно-информационного обеспечения центрального банка Украины.

Олег Бакун. *“Современные аспекты финансового управления экономическими процессами”.*

Отчет о научно-методической конференции, состоявшейся 6—9 сентября 2006 г. в Севастополе.

“Научные наработки молодежи — решению проблем европейской интеграции”.

Сообщение о проведении итоговой студенческой научной конференции в Харьковском банковском институте Украинской академии банковского дела НБУ.

Марина Гриценко. *Ровесница современной гривни.*

Репортаж о праздновании 10-летия Украинской академии банковского дела НБУ.

Практические вопросы регулирования банковской деятельности.

На вопросы читателей, касающиеся регулирования банковской деятельности, отвечают специалисты юридического департамента НБУ.

Рынок государственных ценных бумаг Украины в августе 2006 года.

Тарас Савченко. *Публичная система комплексной оценки деятельности банков как инструмент повышения качества информации о банках.*

Раскрыта актуальная проблема создания публичной системы комплексной оценки деятельности банков, изложен обоснованный авторский подход к ее решению.

Основные макроэкономические показатели развития Украины в августе 2000—2006 годов.